

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

**Η δημογραφική προσέγγιση των κρατουμένων της Ελλάδας
στα καταστήματα κράτησης Β΄ τύπου για τα έτη 1996-2016.**

Εκπόνηση-Συγγραφή: Μπίσκου Αικατερίνη

Εποπτεία:

- 1. Ανωγιάτης-Pele Δημήτριος**
- 2. Αθανασοπούλου Ιωάννα**
- 3. Μηλιώνη Φωτεινή**

Ακαδημαϊκό Έτος: 2022 -2023

Αφιερωμένη

**Στην οικογένειά μου, στους φίλους μου αλλά και
στους ανθρώπους που βρίσκονται πίσω από τα κάγκελα των
φυλακών**

Περίληψη

Η παρούσα επιχειρεί να εμβαθύνει σε ένα ιδιαίτερα σύνθετο κοινωνικό πρόβλημα όπως είναι αυτό του πληθυσμού των φυλακών ο οποίος τείνει να αυξάνεται διαρκώς, ενώ ιδιαίτερα ανησυχητική είναι και η φύση των αδικημάτων από την πλευρά των κρατουμένων. Το ζήτημα αυτό απασχολεί αρκετές χώρες σε διεθνές επίπεδο και η επίλυσή του αποτελεί μια πρόκληση στα πλαίσια της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ίσης μεταχείρισης και της κοινωνικής συνοχής και ασφάλειας.

Αρχικά, επιδιώκεται να δοθεί στα πλαίσια της καλύτερης κατανόησης του ζητήματος η εικόνα που αυτό παρουσιάζει μέσα από μια αναδρομή στο θεσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων, αλλά και στηριζόμενοι σε στοιχεία προερχόμενα από πολλές διαφορετικές χώρες. Στη συνέχεια, γίνεται εμβάθυνση στον τρόπο λειτουργίας των φυλακών και σε στατιστικά στοιχεία της Ελλάδας, για να καταδειχθεί πόσο τεράστιο είναι πραγματικά το πρόβλημα. Παράλληλα, γίνεται μια ευρεία ανάλυση των αιτιών αυτού του φαινομένου και των πολλών αρνητικών επιπτώσεων που το συνοδεύουν.

Με τα χρόνια, πολλές νομοθετικές μεταρρυθμίσεις διαχειριστικού χαρακτήρα έχουν εφαρμοστεί από τις αρμόδιες αρχές για την αντιμετώπιση των παρατυπιών ως προς την τήρηση της νομοθεσίας και της διασφάλισης της αξιοπρεπούς διαβίωσης των κρατουμένων. Ωστόσο, η έλλειψη προγραμματισμού και αποφασιστικότητας σε συνδυασμό με την ασάφεια των μέτρων καθιστούν αδύνατη τη διαχείρισή του, γεγονός που μακροπρόθεσμα μπορεί να αποτελέσει μια σοβαρή απειλή για την κοινωνική ευημερία. Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαίος ο επαναπροσδιορισμός ως προς τον ρόλο του σωφρονιστικού συστήματος και την εξεύρεση μεθόδων που θα ευνοήσουν την επίτευξη των στόχων του απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.

Λέξεις - Κλειδιά: σωφρονιστικό σύστημα, κρατούμενοι φυλακών, ποινική πολιτική, στατιστική δικαιοσύνη, υπερπληθυσμός, επανένταξη

Abstract

The present one attempts to delve into a particularly complex social problem such as that of the prison population which tends to increase constantly, while the nature of the offenses committed by the prisoners is particularly worrying. This issue concerns several countries at the international level and its solution is a challenge in the context of ensuring human rights, equal treatment and social cohesion and security.

Initially, it is sought to provide a better understanding of the issue, the image it presents through a review of the institution of penitentiaries, but also based on data from many different countries. It then delves into how prisons operate and statistics in Greece to show just how huge the problem really is. At the same time, there is a broad analysis of the causes of this phenomenon and the many negative effects that accompany it.

Over the years, many management strategies and legislative reforms have been implemented by the relevant authorities to address irregularities in compliance with the law and ensuring the dignified living of prisoners. However, the lack of planning and determination combined with the vagueness of measures make it impossible to manage, which in the long run can pose a serious threat to social welfare. Therefore, it is deemed necessary to redefine the role of the prison system and to find methods that will favor the achievement of its goals vis-à-vis society as a whole.

Keywords: prison system, prison inmates, penal policy, statistical justice, overpopulation, reintegration

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αφιερωμένη.....	2
Στην οικογένειά μου, στους φίλους μου αλλά και στους ανθρώπους που βρίσκονται πίσω από τα κάγκελα των φυλακών	2
Περίληψη.....	3
Abstract	4
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1ο: Ο θεσμός της φυλακής.....	9
1.1 Ιστορική αναδρομή	9
Κεφάλαιο 2ο: Διεθνή δεδομένα για τα σωφρονιστικά ιδρύματα.....	17
2.1 Γενικά στοιχεία.....	17
2.2 Η διεθνής πραγματικότητα.....	18
2.3 Η Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες χώρες.....	21
Κεφάλαιο 3ο: Η πραγματικότητα στις φυλακές της Ελλάδας.....	26
3.1 Γενικά στοιχεία.....	26
3.2 Η περίοδος μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η σύγχρονη εποχή.....	29
3.3 Η κατάσταση από το 2000 και μετά	32
3.3.1 Λύσεις που προωθήθηκαν	32
Κεφάλαιο 4ο: Ο τύπος της φυλακής και η επίδρασή του στον σωφρονισμό.....	42
4.1 Γενικά στοιχεία.....	42
4.2 Οι απόψεις για την προσωπική βελτίωση των κρατουμένων	46
Κεφάλαιο 5ο: Στατιστικά στοιχεία σωφρονιστικών καταστημάτων	50
5.1 Γενικά πληθυσμιακά στοιχεία έως το 2015.....	50
5.2 Οι γυναίκες κρατούμενες	58
5.3 Το ζήτημα των ανήλικων κρατουμένων	62
5.4 Κρατούμενες γυναίκες με ανήλικα τέκνα.....	67
5.5 Δημογραφικά στοιχεία κρατουμένων για ναρκωτικά.....	71
5.6 Γενικά δημογραφικά Στοιχεία ποινικών κρατουμένων.....	82
Κεφάλαιο 6ο: Συμπεράσματα	97

Βιβλιογραφικές Αναφορές	101
Ξενόγλωσση	101
Ελληνόγλωσση	104
Διαδικτυακές Πηγές	110

Εισαγωγή

Τα συστήματα των φυλακών παγκοσμίως υποφέρουν από τις αρνητικές συνέπειες του υπερπληθυσμού των κρατουμένων, ένα πρόβλημα που αυξάνεται σταθερά λόγω της συνεχώς εξελισσόμενης δυναμικής της ίδιας της εγκληματικότητας, με αποτέλεσμα να δημιουργεί πολυσύνθετα προβλήματα. Χώρες στην Ευρώπη, μεταξύ των οποίων βρίσκεται φυσικά και η Ελλάδα, αναμετρώνται με τις ευθύνες τους, καθώς αγωνίζονται να διαχειριστούν τις συνθήκες διαβίωσης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, τον αυξανόμενο πληθυσμό των κρατουμένων τους και τη διαδικασία της κοινωνικής τους επανένταξης. Η αυστηρότητα του δικονομικού πλαισίου και η απουσία λήψης μέτρων από την πλευρά της πολιτείας είχαν ως αποτέλεσμα οι εγκαταστάσεις κράτησης να μετατραπούν σε «αποθήκες», χωρίς κανένα κατάλληλο πρόγραμμα υποστήριξης, εκπαίδευσης ή και επανένταξης (Κουλούρης, 2012).

Το συγκεκριμένο βέβαια δεν είναι νέο πρόβλημα και αποτελεί θεμελιώδες χαρακτηριστικό της ποινικής καταστολής ήδη από την αρχή της ίδρυσης των φυλακών. Παρά το γεγονός ότι είναι ένα μακροχρόνιο ζήτημα, οι εθνικοί και διεθνείς παράγοντες δεν έχουν καταφέρει να το αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά. Ακόμη και οικονομικά σταθερά κράτη που επενδύουν στις σωφρονιστικές υπηρεσίες μέσω κοινωνικών πρωτοβουλιών και πρωτοβουλιών πρόνοιας δε μπόρεσαν να μετριάσουν το πρόβλημα. Ο θεσμικός πυρήνας της εγκληματικής καταστολής είναι ο εγκλεισμός, και δεδομένου ότι το έγκλημα είναι μια εγγενής πτυχή της κοινωνίας, ο υπερπληθυσμός στις φυλακές και η άνιση συχνά μεταχείριση των κρατουμένων έχει γίνει αναπόφευκτη δομική συνέπεια του ποινικού συστήματος. Είναι προφανές από την αρχή ότι η δημιουργία των φυλακών είναι πιο συμφέρουσα από την εξεύρεση τρόπων μείωσης του πληθυσμού τους.

Η αριθμητική πτυχή του ζητήματος είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει στην τρέχουσα κρίση στο σωφρονιστικό σύστημα. Η αναποτελεσματικότητα του εγκλεισμού στη χώρα μας αποδίδεται συχνά σε αυτόν τον παράγοντα, μαζί με άλλες αιτίες εγκληματικής συμπεριφοράς. Αυτό αποδεικνύεται από το αυξανόμενο κόστος

των σωφρονιστικών δαπανών, το δυσανάλογο κόστος λειτουργίας και συντήρησης και την επιδείνωση των συνθηκών κράτησης, ασφάλειας, πειθαρχίας και τάξης. Επιπρόσθετα, επηρεάζεται αρνητικά το έργο των σωφρονιστικών υπαλλήλων θέτοντας υπό αμφισβήτηση τη συνταγματική νομιμότητα και την ανθρωπιστική κατεύθυνση του μηχανισμού (Albrecht, 2012).

Επιπλέον, η διεύρυνση του προβλήματος συνεπάγεται την ενίσχυση της ψευδαίσθησης που καλλιεργείται από την έννοια του «εγκληματικού μανιχαϊσμού», που περιλαμβάνει τη διαίρεση της κοινωνίας σε νομοταγείς πολίτες και σε έγκλειστα άτομα που θεωρούνται ανυπόληπτα. Η ταύτιση των κρατουμένων με τους εγκληματίες και η μετέπειτα κατάταξή τους ως «αποδιοπομπαίων τράγων» πυροδοτεί έναν ηθικό πανικό, που οδηγεί στην απομόνωσή τους από την κοινωνία. Αυτή η απομόνωση, με τη σειρά της, επιτείνει το πρόβλημα, διαιωνίζοντας περαιτέρω τον κύκλο του αδιεξόδου. Επιπλέον, σε περιόδους κοινωνικοοικονομικής αναταραχής και ιδεολογικής ασάφειας, που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της διαμόρφωσης της κοινωνικής ιστορίας και της ανθρώπινης εξέλιξης, το έγκλημα αναζωπυρώνεται και ακολουθεί η εκ νέου φυλάκιση εγκληματιών (Μοσχοπούλου, 2018).

Προκειμένου να αποκατασταθεί η θεσμική αποστολή και το ιδεολογικό καθήκον της εγκληματικής καταστολής, διάφορες λύσεις «εκτός φυλακής», όπως η εξωδικαστική επίλυση διαφορών, η εφαρμογή εναλλακτικών μέτρων ως μορφή καταδίκης προβάλλουν ως πιθανές λύσεις. Επιπλέον, η λογική διαχείρισης του αριθμού των κρατουμένων θα πρέπει να αντικατασταθεί με εστίαση στην εξισορρόπηση των αναγκών στέγασης και στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης σύμφωνα με τις επιταγές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι προφανές ότι η μείωση του πληθυσμού των φυλακών δεν είναι αποκλειστικά ανάγκη ή υποχρέωση των αρχών, αλλά μάλλον απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας ασφαλέστερης κοινωνίας, αποκαθιστώντας ταυτόχρονα τις κοινωνικές αντιδράσεις απέναντι στο έγκλημα (Patrick & Marsh, 2001).

Κεφάλαιο 1^ο: Ο θεσμός της φυλακής

1.1 Ιστορική αναδρομή

Από την ίδρυση του πρώτου οργανωμένου κράτους, η ανάπτυξη του ποινικού δικαίου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής δομής, που περιλαμβάνει τη ρύθμιση και την τιμωρία των παράνομων ενεργειών. Με την πάροδο του χρόνου, οι συνιστώσες του ποινικού δικαίου εξελίσσονται συνεχώς ως απάντηση στις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες. Αυτό περιλαμβάνει τον μεταβαλλόμενο ορισμό των εγκληματικών συμπεριφορών, τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την καταστολή τους και τη μεταχείριση που παρέχεται στους παραβάτες. Η κοινωνική δυναμική κάθε εποχής ασκεί βαθιά επιρροή στη διαδικασία ποινικοποίησης ή αποποινικοποίησης, καθώς και στις επακόλουθες κοινωνικές και θεσμικές αντιδράσεις που προκαλούν. Ταυτόχρονα, η εμφάνιση και ο μετέπειτα μετασχηματισμός του σωφρονιστικού συστήματος ως μέσου εγκληματικής καταστολής έχουν συνδυαστεί στενά με τις διαδοχικές αλλαγές στην κοινωνική δυναμική (Τσαλίκोगλου Φ., 1989· Αλεξιάδης Σ., 1993· Παύλου Σ. & Γούνη Μ., 2003).

Η πράξη του περιορισμού ατόμων που έχουν διαπράξει εγκλήματα και της στέρησης της ελευθερίας τους ήταν μια πρακτική που χρονολογείται από αιώνες. Ωστόσο, η έννοια της φυλακής ως θεσμοθετημένης μορφής τιμωρίας εμφανίστηκε πολύ αργότερα, συγκεκριμένα κατά τον Μεσαίωνα. Σε παλαιότερες εποχές, διάφορες μορφές τιμωρίας περιλάμβαναν κυρίως σωματικά βασανιστήρια. Ωστόσο, όσο περνούσε ο καιρός και η κοινωνία αναζητούσε πιο ανθρώπινες μεθόδους εκτέλεσης των ποινών, η φυλακή καθιερώθηκε και έγινε γνωστή ως «η τιμωρία κάθε πολιτισμένης κοινωνίας» (Τουρλεντέ, 2004).

Ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Σωκράτης είναι γνωστός για τη σωκρατική του μέθοδο, μια μορφή έρευνας που στοχεύει να τονώσει την κριτική σκέψη και τον αυτοστοχασμό. Ο Σωκράτης πίστευε ότι η αληθινή γνώση μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την αμφισβήτηση και την εξέταση των δικών του πεποιθήσεων. Συμμετείχε σε διαλόγους με τους συμπολίτες του Αθηναίους, αμφισβητώντας τις υποθέσεις τους,

αναγκάζοντάς τους να σκεφτούν βαθιά τις πεποιθήσεις τους. Αυτή η μέθοδος ήταν επαναστατική εκείνη την εποχή, καθώς ερχόταν σε αντίθεση με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας των σοφιστών, που επικεντρώνονταν στη ρητορική και την πειθώ. Η δέσμευση του Σωκράτη να αναζητά την αλήθεια και να ενθαρρύνει τους άλλους να κάνουν το ίδιο, άφησε μόνιμο αντίκτυπο στη φιλοσοφία και την εκπαίδευση (Αλεξιάδης, 1993).

Η έναρξη του αρχικού ποινικού ιδρύματος έγινε στο Λονδίνο το έτος 1557. Στη συνέχεια, δύο επιπλέον ιδρύματα ιδρύθηκαν στο Άμστερνταμ το 1596, ακολουθούμενα από παρόμοια ιδρύματα στη Γερμανία και την Ελβετία. Πριν από αυτή την εξέλιξη, τα έγκλειστα άτομα μοιράζονταν τις εγκαταστάσεις με άτομα που έπασχαν από ανίατες ασθένειες, άστεγους, εγκαταλελειμμένα παιδιά και διάφορες άλλες περιθωριοποιημένες ομάδες.

Το 1704, ο Πάπας Κλήμης ΙΔ' ίδρυσε το εναρκτήριο σωφρονιστικό κατάστημα για ανηλίκους. Στην Ελλάδα, η αρχική χρήση των ενετικών φρουρίων ως κέντρα κράτησης οδήγησε τελικά στην κατασκευή των πρώτων φυλακών γύρω στο 1887 (Χαίδου, 2002; Τουρλεντέ, 2004).

Ωστόσο, όπως σημειώνει η Τσαλίκोगλου (1989), αυτές οι σωφρονιστικές εγκαταστάσεις εξυπηρετούσαν έναν διαφορετικό σκοπό στο παρελθόν. Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για τη στέγαση κατηγορουμένων που περίμεναν τη δίκη και ανάμεναν τον καθορισμό της ποινής τους, αντί να έχουν τιμωρητικό χαρακτήρα. Μόλις στα τέλη του 18ου αιώνα άρχισαν να μεταβαίνουν σε μέρη όπου επιβάλλονταν τιμωρίες κατά της ατομικής ελευθερίας. Κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, οι διάφορες μέθοδοι εγκληματικής καταστολής επικεντρώθηκαν στην αναζήτηση ανταπόδοσης για το έγκλημα που διαπράχθηκε, είτε στην εξάλειψη είτε στο στιγματισμό του δράστη. Αυτές περιελάμβαναν:

- Τη θανατική ποινή, η οποία είχε περίπου 150 διαφορετικές μεθόδους εκτέλεσης (όπως ορίζεται στο *Constitutio Criminalis Carolina* του 1532).
- Άλλες σωματικές τιμωρίες όπως ο τεμαχισμός, το μαστίγωμα και η τιμωρία μέσω καυτηριασμού.
- Η καταναγκαστική εργασία.

- Η εξορία.
- Χρηματικά πρόστιμα (Τουρλεντέ, 2004).

Καθώς το κίνημα του Διαφωτισμού κέρδισε έλξη, η έννοια των φυσικών δικαιωμάτων για όλα τα άτομα έγινε ακρογωνιαίος λίθος της πολιτικής ιδεολογίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της εποχής, η ατομική ελευθερία ανυψώθηκε στην υψηλότερη αξία και η άρνηση αυτής της ελευθερίας θεωρήθηκε σημαντική μορφή τιμωρίας. Κατά συνέπεια, οι μέθοδοι τιμωρίας που χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν απορρίφθηκαν λόγω της απανθρωπιάς τους (Τσαλίκολου, 1989· Τουρλεντέ, 2004).

Από την εισαγωγή των «κυρώσεων που περιορίζουν την ελευθερία» μέχρι σήμερα, τόσο ο τρόπος με τον οποίο εκτελούνται όσο και η κατάσταση των θεσμών έχουν εξελιχθεί σύμφωνα με τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες. Η εκτέλεση της ποινής και η δομή των θεσμικών οργάνων εξαρτώνται από το συγκεκριμένο περιεχόμενο και τους συγκεκριμένους στόχους. Η κατάσταση των ιδρυμάτων αντικατοπτρίζει την οργανωτική τους προσέγγιση, η οποία ποικίλλει ανάλογα με τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την επιβολή της ποινής. Υπάρχουν δύο διακριτές ταξινομήσεις ποινικών συστημάτων:

- Αυτά που ανάγονται στη σφαίρα των κλειστών συστημάτων
- Αυτά εντός συστημάτων που είναι ανοιχτά.

Με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τα συστήματα φυλακών κλειστής θεραπείας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις διαφορετικούς τύπους:

- i. Έχει υποστηριχθεί ότι υπήρχε κοινή αλληλεπίδραση μεταξύ των κρατουμένων, με την επαφή να είναι τόσο διαδεδομένη όσο και συνεχής. Αυτή η αλληλεπίδραση πιστεύεται ότι εκτείνεται από το έτος 1600 έως τα τέλη του 18ου αιώνα.
- ii. Το δεύτερο σημείο αφορά την προσέγγιση απομόνωσης που χρησιμοποιείται στην Πενσυλβάνια. Αυτή η προσέγγιση συνεπαγόταν την πλήρη απομόνωση του καταδίκου, τη διακοπή κάθε μορφής επικοινωνίας και επαφής με άλλους κρατούμενους. Η μόνη κοινή δραστηριότητα μεταξύ των κρατουμένων ήταν η μελέτη θρησκευτικών κειμένων.

- iii. Τέλος, υπάρχει η πρακτική της εναλλαγής μεταξύ χωριστών χώρων διαβίωσης και εργασίας κατά τη διάρκεια της νύχτας και κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Το προοδευτικό ή ιρλανδικό σύστημα λειτουργεί με βάση την αρχή ότι η εξέλιξη ενός κρατουμένου σε διαφορετικά στάδια εξαρτάται από την καλή του συμπεριφορά. Αρχικά, ο κρατούμενος κρατείται στην απομόνωση, στη συνέχεια ενσωματώνεται σταδιακά σε ένα ομαδικό περιβάλλον, ακολουθούμενο από επιστροφή στο κελί του τη νύχτα και στο τέλος του χορηγείται προσωρινή αποφυλάκιση. Η μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο εξαρτάται αποκλειστικά από τη συμπεριφορά του καταδίκου. Αυτό το σύστημα εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην Ιρλανδία το 1850 και εφαρμόζεται στην Ελλάδα από το 1911, όπως τεκμηριώνεται από τον Αλεξιάδη (1993).

Ως αποτέλεσμα των προαναφερθέντων παραγόντων, έχουν δημιουργηθεί σταδιακά διάφορες κατηγορίες κρατουμένων, με διαφορετικούς τύπους καταστημάτων κράτησης που ορίζονται για κάθε κατηγορία. Αυτές οι κατηγορίες περιλαμβάνουν άτομα που κρίνονται «κατάλληλα για φυλάκιση», εκείνα που είναι «πρόθυμα να συμμορφωθούν» με το σωφρονιστικό σύστημα και εκείνα που θεωρούνται «ανίκανα να συμμορφωθούν». Για την αντιμετώπιση ατόμων που απέρριπταν την καθημερινότητα των παραδοσιακών φυλακών, ιδρύθηκαν μονάδες υπερευψίστης ασφαλείας. Η φυλακή του Αλκατράζ, που ιδρύθηκε το 1934, αποτελεί πρώιμο παράδειγμα μιας εγκατάστασης ειδικά σχεδιασμένης για άτομα που χαρακτηρίζονται ως «ανίκανα προς συμμόρφωση» (Χάιδου Α., 2002).

Ξεκινώντας από το έτος 1960, ορισμένες κοινωνικές εξελίξεις οδήγησαν στο προσκήνιο των αντισυμβατικών κοινωνιολογικών θεωριών και στην προτίμηση για επαναξιολόγηση εγκληματολογικών ζητημάτων. Μεταξύ των θεωριών που προέρχονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες, εμφανίστηκε η έννοια των σπασμένων παραθύρων. Αυτή η θεωρία καθιερώνει μια συσχέτιση μεταξύ της πτώσης της αισθητικής στις αστικές περιοχές και της επακόλουθης αύξησης της εγκληματικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με αυτές τις μεθοδολογίες, καθιερώθηκαν νέα μοντέλα σωφρονιστικών εγκαταστάσεων. Αυτά τα μοντέλα περιελάμβαναν την κατασκευή ξεχωριστών δομών, εξοπλισμένων με μονάδες για την παρακολούθηση της ψυχικής υγείας, την επανεκπαίδευση και τη θεραπεία. Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός αυτών των εγκαταστάσεων αντικατόπτριζε αυτόν των νοσοκομείων, δημιουργώντας ένα

περιβάλλον αποστειρωμένο και στερούμενο ζωής, αποτρέποντας έτσι πιθανές μαζικές εξεγέρσεις (Τουρλεντέ, 2004).

Σήμερα, διάφορα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης σε όλα τα έθνη ενσωματώνουν μια σειρά σωφρονιστικών εγκαταστάσεων, το καθένα με διακριτούς στόχους και λειτουργικούς κανονισμούς. Αυτές οι εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν φυλακές ειδικά σχεδιασμένες για άνδρες και γυναίκες κρατούμενους, καθώς και ξεχωριστές για νεαρούς παραβάτες και άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, όπου κάθε κρατούμενος λαμβάνει εξατομικευμένη θεραπεία. Επιπλέον, οι σύγχρονες προσεγγίσεις για την αποκατάσταση κρατουμένων περιλαμβάνουν συστήματα ανοιχτής θεραπείας, όπως βιομηχανικές ή αγροτικές φυλακές, όπου τα άτομα συμμετέχουν σε εργασιακές δραστηριότητες εντός αγροτικών ή βιομηχανικών πλαισίων, μακριά από τις κύριες εγκαταστάσεις της φυλακής (Τουρλεντέ, 2004).

Η μετάβαση από το σωφρονιστικό σύστημα σε ένα αποκαταστατικό σωφρονιστικό σύστημα στην Ελλάδα ξεκίνησε με τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους μετά την απελευθέρωσή του. Αυτός ο μετασχηματισμός πρωτοστάτησε από τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος, για τα ελληνικά δεδομένα, εφάρμοσε πρωτοποριακά μέτρα για να εξασφαλίσει ότι οι κρατούμενοι θα έχουν τα βασικά απαραίτητα για τη διαβίωσή τους (ΚΟΙΝΩΝΙΑ, 2020).

Το Σχολείο Αγωγής Ανηλίκων Βόλου παρέχει μια μοναδική ευκαιρία για απόκτηση απολυτηρίου δημοτικού. Στα Καταστήματα Κράτησης όπου δεν υπάρχουν σχολεία, οι κρατούμενοι μπορούν να λάβουν αυτό το πιστοποιητικό, παίρνοντας μέρος σε εξετάσεις που διεξάγονται και διευκολύνουν τη διαδικασία από το τμήμα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης εντός των φυλακών. Για να γίνει αυτό, οι κρατούμενοι πρέπει να υποβάλουν επίσημο αίτημα. Επιπλέον, οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα να εγγραφούν σε Γυμνάσιο ή Λύκειο κοντά στη φυλακή, ώστε να μπορούν να συμμετάσχουν σε γραπτές προαγωγικές ή απολυτήριες εξετάσεις ως ιδιωτικοί μαθητές (Κοινούση, 2020).

Η ίδρυση Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας στην Ελλάδα το 1997, βάσει του Ν. 2525/1997, αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς για το σωφρονιστικό σύστημα της χώρας. Αυτά τα σχολεία προσφέρουν ένα ευέλικτο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων που επιτρέπει σε άτομα που αντιμετώπισαν προκλήσεις και εγκατέλειψαν το εκπαιδευτικό σύστημα πριν ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση να

συνεχίσουν τις σπουδές τους. Μέσα σε μια περίοδο δύο ετών μπορούν να αποκτήσουν δίπλωμα ισότιμο με πτυχίο γυμνασίου. Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Σωφρονιστικού Κώδικα(Ν.2776/1999) προβλέπεται η εκπαίδευση των κρατουμένων όλων των βαθμίδων καθώς και στην επαγγελματική κατάρτισή τους. Επομένως, οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν την περαιτέρω εκπαίδευση σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) ή Τεχνικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ). Ωστόσο, για να μπορέσουν να συμμετάσχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις στο πανεπιστήμιο, πρέπει πρώτα να ζητήσουν εκπαιδευτική άδεια από το Πειθαρχικό Συμβούλιο της φυλακής. Η άδεια αυτή τους παρέχει την ευκαιρία να παρακολουθήσουν τα σχετικά μαθήματα πριν από τις εξετάσεις τους (Σεμερτζίδου, 2020).

Το 2015 εισήχθη η Κοινή Υπουργική Απόφαση 29809/2015, που ανέθεσε στο Συμβούλιο των Φυλακών την ευθύνη της διευκόλυνσης της συμμετοχής των έγκλειστων μαθητών σε διάφορα εκπαιδευτικά μαθήματα και εργαστήρια. Επιπλέον, το συμβούλιο ανατέθηκε να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσει την απρόσκοπτη επικοινωνία μεταξύ των κρατουμένων φοιτητών και του ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού των αντίστοιχων τμημάτων τους. Αξιοσημείωτες μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν επίσης για μαθητές εξ αποστάσεως, στους οποίους παραχωρήθηκε πρόσβαση σε υπολογιστές και ελεγχόμενη χρήση του διαδικτύου, καθώς και σε άλλους εκπαιδευτικούς πόρους σε οπτικοακουστικό και έντυπο υλικό. Επιπλέον, το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο χορήγησε υποτροφίες σε φοιτητές κρατουμένους, ενισχύοντας τις εκπαιδευτικές τους επιδιώξεις (Σεμερτζίδου, 2020).

Προκειμένου να διαφυλαχθούν πλήρως τα δικαιώματα των κρατουμένων για ανεξάρτητη πλοήγηση για την επανένταξή τους στην κοινωνία, η απόκτηση διπλωμάτων τυπικής εκπαίδευσης εντός των ορίων της φυλακής παραμένει εμπιστευτική και δε φέρει καμία ένδειξη για την προέλευσή της. Αυτή η πρακτική υποστηρίζεται σε όλα τα επίπεδα μορφωτικού επιπέδου, διασφαλίζοντας ότι οι κρατούμενοι έχουν πλήρη αρμοδιότητα στη διαχείριση των εμπειριών τους κατά την τελική επιστροφή τους στην πραγματικότητα της κοινωνίας (Σεμερτζίδου, 2020).

Α. ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ - ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	ΤΟΠΟΣ
1.	Α.Κ.Κ. Αγιάς	Αγιά
2.	Α.Κ.Κ. Κασσάνδρας	Κασσάνδρα
3.	Α.Κ.Κ. Τίρυνθας	Τίρυνθας
4.	Κ.Α.Υ.Φ.	Κορυδαλλός
Β. ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	ΤΟΠΟΣ
1.	Ε.Κ.Ν.Ν. Αυλώνα	Αυλώνα
2.	Ε.Κ.Κ.Ν. Βόλου	Βόλος
3.	Α.Σ.Κ.Α. Κασαβετείας	Αλμυρός
Γ. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	ΤΟΠΟΣ
1.	Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού	Κορυδαλλός
2.	Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού	Κορυδαλλός
3.	Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών (Κ.Α.Τ.Κ.) Κρατουμένων Ελεώνας	Ελεώνας Θηβών
Δ. ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	ΤΟΠΟΣ
1.	Κ.Κ. Αλικαρνασσού	Νέα Αλικαρνασσός
2.	Κ.Κ. Άμφισσας	Άμφισσα
3.	Κ.Κ. Γρεβενών	Γρεβενά
4.	Κ.Κ. Γυναικών Ελεώνας Θήβας	Ελεώνας Θηβών
5.	Κ.Κ. Δομοκού	Δομοκός
6.	Κ.Κ. Θεσσαλονίκης	Διαβατά
7.	Κ.Κ. Ιωαννίνων	Ιωάννινα
8.	Κ.Κ. Κεντρικής Μακεδονίας	III Νιγρίτα
9.	Κ.Κ. Κέρκυρας	Κέρκυρα
10.	Κ.Κ. Κομοτηνής	Κομοτηνή
11.	Κ.Κ. Κορίνθου	Κόρινθος
12.	Κ.Κ. Κορυδαλλού	Κορυδαλλός
13.	Κ.Κ. Κορυδαλλού (Τμήμα Γυναικών)	Κορυδαλλός
14.	Κ.Κ. Κρήτης I	Αγιά Χανίων

15.	Κ.Κ. Κω	Κως
16.	Κ.Κ. Λάρισα	Λάρισα
17.	Κ.Κ. Μαλανδρίνου	Μαλανδρίνο
18.	Κ.Κ. Ναυπλίου	Ναύπλιο
19.	Κ.Κ. Νεάπολης	Νεάπολη
20.	Κ.Κ. Πάτρας	Άγιος Στέφανος
21.	Κ.Κ. Τρικάλων	Τρίκαλα
22.	Κ.Κ. Τρίπολης	Τρίπολη
23.	Κ.Κ. Χαλκίδας	Χαλκίδα
24.	Κ.Κ. Χίου	Χίος

Εικόνα 1: Τα σωφρονιστικά καταστήματα στην Ελλάδα. (Πηγή: Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Καταστήματα Κράτησης, 2021)

Κεφάλαιο 2^ο: Διεθνή δεδομένα για τα σωφρονιστικά ιδρύματα

2.1 Γενικά στοιχεία

Οι φυλακές σε όλο τον κόσμο μοιράζονται δύο κοινά χαρακτηριστικά:

- ❖ Τον υπερπληθυσμό.
- ❖ Τη δυσανάλογη εκπροσώπηση υπόδικων και αλλοδαπών.

Αν και οι διεθνείς συγκρίσεις ποσοστών προσφέρουν πιθανή εικόνα για αυτά τα ζητήματα, υπάρχει έλλειψη καθιερωμένων αλγορίθμων και στρατηγικών για τη χρήση αυτών των δεικτών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση ερωτημάτων και την ανάπτυξη συνεργατικών λύσεων. Η δυναμική φύση του εγκληματικού τοπίου, οι παραλλαγές στις πολιτικές των χωρών και οι περίπλοκες διαδικασίες που συμβάλλουν στους τελικούς αριθμούς, περιπλέκουν περαιτέρω την αξιοπιστία αυτών των συγκρίσεων, παραπλανώντας ενδεχομένως τους παρατηρητές.

Η κατανομή των κρατουμένων σε διαθέσιμους χώρους και η κατασκευή νέων φυλακών υπόκεινται σε συνεχείς αλλαγές, δημιουργώντας ασυμφωνία μεταξύ των ποσοστών εγκληματικότητας, των συλλήψεων, των καταδικαστικών αποφάσεων, των ποινών φυλάκισης και της αυστηρότητας της ποινής. Αυτό καθιστά τα στατιστικά στοιχεία ασυνεπή και ασύγκριτα, καθώς η μέτρηση μιας συγκεκριμένης ερώτησης για μια χώρα συχνά έρχεται σε αντίθεση με το αντίστοιχο αποτέλεσμα για μια άλλη ερώτηση. Επιπλέον, η σύγκριση των συνολικών τάσεων βασίζεται σε μια επιλεκτική και επιφανειακή συλλογή γεγονότων, η οποία αποτυγχάνει να συλλάβει την ποικιλόμορφη φύση της εγκληματικής πραγματικότητας και, αντίθετα, παρουσιάζει απλές αναλαμπές παρά μια ακριβή απεικόνιση.

Στην παρούσα εργασία, είναι επιτακτική ανάγκη να συμπεριληφθεί μια ολοκληρωμένη ανάλυση των στατιστικών δεδομένων που συγκεντρώνονται από ερευνητές. Αυτά τα δεδομένα, που ελήφθησαν μέσω εκτεταμένης βιβλιογραφικής έρευνας, παρέχουν μια γενική προοπτική και επιτρέπουν την εξερεύνηση πιθανών

συσχετίσεων με άλλα ευρήματα. Ελέγχεται η κοινά αποδεκτή μέθοδος φυλάκισης ως κύριο μέσο τιμωρίας, καθώς οι ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα και τη δικαιοσύνη της συνεχίζουν να αυξάνονται. Κατά τη διάρκεια των αναθεωρήσεων επισημαίνεται η δαπανηρή φύση της φυλάκισης, ο κίνδυνος επανάληψης αδικημάτων και ο άνισος αντίκτυπος που παρατηρείται σε ορισμένες κοινότητες.

	Estimated prison population total at about 2000**	Latest available prison population total (at 30.9.2018)	Change in prison population total since about 2000	Change in national populations mid-2000 to mid-2018 (United Nations)
AFRICA	902,500	1,162,440	+28.8%	+ 57.5%
without Rwanda	787,500	1,101,440	+39.9%	
AMERICAS	2,690,300	3,787,059	+40.8%	+ 21.1%
without U.S.A.	752,818	1,665,459	+121.2%	
ASIA	3,023,500	4,164,323	+37.7%	+ 21.8%
without China & India	1,324,014	2,094,896	+58.2%	
EUROPE	2,013,600	1,565,643	-22.0%	+ 4.4%
without Russia	953,196	982,754	+ 3.1%	
OCEANIA	34,400	64,154	+86.5%	+ 32.1%
WORLD	8,664,300	10,743,619	+24.0%	+ 24.2%

Εικόνα 2 : Ο πληθυσμός των κρατουμένων σε διεθνές επίπεδο μετά το 2000.

(Πηγή: Τζαννετάκη, 2016)

2.2 Η διεθνής πραγματικότητα

Η άνοδος της «σωφρονιστικής δράσης» στις Ηνωμένες Πολιτείες έδωσε τη θέση της στο άνοιγμα της ιδιωτικής επιχείρησης στη σφαίρα των φυλακών. Αυτή η σύγκλιση έχει γεννήσει το συγκρότημα φυλακών-βιομηχανιών, μια κοινοπραξία που πιέζει διακαώς για την ανάπτυξη της εγκληματικής καταστολής. Καθώς αυτή η αύξηση εκτυλίσσεται, δημιουργούνται περισσότερα σωφρονιστικά ιδρύματα, διαιωνίζοντας μια ανοδική τάση στα ποσοστά φυλάκισης καθώς οι παραβιάσεις των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραβλέπονται εύκολα. Οι πολιτικές τακτικές έχουν προωθήσει στρατηγικά το φαινόμενο της ιδιωτικοποίησης των φυλακών προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο υπερπληθυσμός και οι οικονομικοί περιορισμοί. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση είχε ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και των υπηρεσιών για τους κρατούμενους, καθώς και μια πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση για τους κρατούμενους και τις οικογένειές τους. Στην πραγματικότητα, 20 πολιτείες και κομητείες επωμίζονται τώρα ένα μέρος του κόστους φυλάκισης (Smith & Hattery, 2010).

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η αξιοποίηση των ιδιωτικών φυλακών για την εκμετάλλευση της απλήρωτης εργασίας ήταν αρκετά συνηθισμένη. Οι κρατούμενοι εργάζονταν σε διαφορετικούς κλάδους όπως η γεωργία, η κατασκευή δημόσιων αυτοκινητοδρόμων και η επέκταση του σιδηροδρομικού συστήματος. Ωστόσο, αυτή η θεσμική πρακτική συνάντησε σημαντικές αντιδράσεις και τερματίστηκε τελικά το 1923 (McDonald, 1994; Melossi, 2006; Shelden, 2004).

Σε τουλάχιστον 37 πολιτείες, εταιρίες και πολυεθνικές έχουν λάβει το πράσινο φως να χρησιμοποιούν την εργασία των κρατουμένων ως φτηνό εργατικό δυναμικό. Αυτή η κίνηση έχει προκαλέσει μεγάλη αναταραχή μεταξύ των μελετητών, οι οποίοι τώρα αμφισβητούν αν γινόμαστε μάρτυρες της αναζωπύρωσης της ποινικής δουλείας, γνωστής και ως σκλαβιά. Τα ευρήματα του Palaez αποκαλύπτουν έναν μακρύ κατάλογο γνωστών αμερικανικών εταιρειών, συμπεριλαμβανομένων των IBM, Boeing, Motorola, Microsoft, Dell, Compaq, Intel, Texas Instruments και αναρίθμητων άλλων, που εμπλέκονται σε αυτήν την αμφιλεγόμενη πρακτική (Mehigan & Rowe, 2007).

Μια κοινωνία προσηλωμένη στο χρηματικό κέρδος παραμελεί την επανακοινωνικοποίηση και την επανένταξη των κρατουμένων, αγνοώντας τα βασικά πρότυπα για την υγεία. Αποτυγχάνοντας να αναθέσει τη φροντίδα και την αποκατάσταση στο κράτος, η κοινωνία υπονομεύει τις ελευθερίες και τα δικαιώματα των κρατουμένων και παρεκκλίνει από τις ηθικές υποχρεώσεις.

Η Νορβηγία κρατά επί του παρόντος συνολικά 3.657 κρατούμενους σε 34 φυλακές, καθεμία σχεδιασμένη να φιλοξενεί 100 κρατούμενους ή λιγότερους. Το ποσοστό πληρότητας στη Νορβηγία είναι στο 87,7%, στεγάζει 3.207 κρατούμενους, που αποτελούν 60 ανά 100.000 πληθυσμού. Κατά μέσο όρο, οι κρατούμενοι μένουν

10,7 μήνες. Ομοίως, η Σουηδία έχει 6.432 κρατούμενους σε 79 φυλακές, καθεμία από τις οποίες φιλοξενεί λιγότερους από 100 κρατούμενους. Το ποσοστό πληρότητας στη Σουηδία είναι στο 96,5%, με 6.210 κρατούμενους συνολικά 61 ανά 100.000. Στη Σουηδία, η αναλογία προσωπικού προς κρατούμενους είναι 1 προς 1. Το 2006, η Σουηδία είχε συνολικά 86 φυλακές, δηλαδή περισσότερες από τις 38 φυλακές που είχε η Φινλανδία. Ωστόσο, από το 2010, παρατηρείται συνεχής μείωση του αριθμού των κρατουμένων και στις τρεις χώρες (International Center for prison Studies).

Τα τελευταία χρόνια, το κλείσιμο διαφόρων σωφρονιστικών ιδρυμάτων έχει συνδεθεί με τη συνεχιζόμενη μείωση της εγκληματικής δραστηριότητας, σε αντίθεση με τη δεκαετία του '90. Τα σκανδιναβικά κράτη έχουν εφαρμόσει μια μέθοδο σύντομων και αντισυμβατικών κυρώσεων, η οποία φαίνεται να ήταν αρκετά αποτελεσματική για την καταπολέμηση του προβλήματος των υπερπληθυσμένων φυλακών και τη διατήρηση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης. Αντίθετα, αυτά τα σωφρονιστικά ιδρύματα έχουν μετατραπεί σε λειτουργικά ιδρύματα που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των εγκλειστων ατόμων. Η επιτυχία αυτής της στρατηγικής μπορεί να πιστοποιηθεί στο πλαίσιο των Σκανδιναβικών σωφρονιστικών ιδρυμάτων. Αυτές οι κρατικές φυλακές δίνουν προτεραιότητα στην τοποθέτηση των κρατουμένων σε εγκαταστάσεις κοντά στα σπίτια και τους χώρους εργασίας τους ως μέρος της αρχής ομαλοποίησης που λειτουργούν.

Οι ανοιχτές φυλακές, που βρίσκονται συνήθως στις σκανδιναβικές χώρες, παρέχουν στους κρατούμενους τα δικά τους κρεβάτια, μπάνια, κουζίνες, τηλεοράσεις και άλλες συσκευές, δημιουργώντας ένα ημιαυτόνομο περιβάλλον διαβίωσης. Αυτές οι φυλακές είναι απαλλαγμένες από οποιαδήποτε εξωτερική επιρροή για προσωπικό όφελος, καθώς δεν υπάρχουν ιδιωτικές φυλακές και τα κρατικά σωφρονιστικά ιδρύματα βρίσκονται υπό συνεχή εποπτεία. Ως αποτέλεσμα, πρωταρχικός στόχος αυτών των φυλακών είναι η αποκατάσταση και επανένταξη των κρατουμένων, ενώ παράλληλα προασπίζονται τα δικαιώματά τους.

2.3 Η Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες χώρες

Η ακριβής σύνδεση μιας χώρας ή πολιτείας με τα συγκεκριμένα στοιχεία της φυλάκισής της είναι δύσκολη υπόθεση. Η υποβολή στατιστικών στοιχείων θα μπορούσε ενδεχομένως να οδηγήσει σε παραπλανητικές υποθέσεις. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι κατατάξεις μπορεί να ποικίλλουν με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο που αναλύεται, όπως ο συνολικός αριθμός των ατόμων υπό κράτηση ή το ποσοστό φυλάκισης ανά 100.000 άτομα. Η αξιολόγηση της θέσης της Ελλάδας στην παγκόσμια ή ευρωπαϊκή κατάταξη απαιτεί πλήρη κατανόηση των ποινικών συστημάτων. Πλήρεις και ακριβείς απαντήσεις μπορούν να δοθούν μόνο όταν λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες και μεταβλητές, όπως ο αριθμός των φυλακών, η συνολική χωρητικότητα και ο συνολικός πληθυσμός των χωρών.

Ο Άγιος Μαρίνος, στο τέλος της λίστας, έχει μόνο 2 έγκλειστους. Όσον αφορά τον πληθυσμό των φυλακών, η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στην 87η θέση σε σύνολο 223 χωρών και έχει συνολικά 11.522 κρατούμενους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα και η Βραζιλία βρίσκονται στην κορυφή της λίστας με αριθμούς κρατουμένων 2.094.000, 1.710.000 και 755.274 αντίστοιχα. Αντίθετα, οι Νήσοι Φερόε και το Τουβαλού έχουν ένα εξαιρετικά μικρό πληθυσμό κρατουμένων, με μόνο 11 άτομα (International Center for prison Studies).

Κατά την εξέταση διαφορετικών χωρών παγκοσμίως και των ποσοστών φυλάκισής τους ανά 100.000 άτομα, καθίσταται κρίσιμο να επικεντρωθούμε στα αντίθετα άκρα αυτής της κατάταξης. Την πρώτη θέση σε αυτή τη λίστα κατέχουν οι Ηνωμένες Πολιτείες, που πρωτοστατούν με ποσοστό 639 κρατουμένων για κάθε 100.000 άτομα. Το Ελ Σαλβαδόρ, που βρίσκεται στην Κεντρική Αμερική, κατέχει τη δεύτερη θέση με 566 κρατούμενους, ενώ το Τουρκμενιστάν, που βρίσκεται στην Κεντρική Ασία, κατέχει επίσης σχεδόν τη δεύτερη θέση με 552 κρατούμενους. Όσον αφορά τη συνολική κατάταξη των συνολικών κρατουμένων, αυτά τα έθνη βρίσκονται στην 47η και 53η θέση, αντίστοιχα.

Η Γουινέα-Μπισάου, μια χώρα που βρίσκεται στη Δυτική Αφρική, έχει συνολικά 196 κρατούμενους, καταλαμβάνοντας την 198η θέση μεταξύ άλλων χωρών. Ο Άγιος Μαρίνος, μια μικρή ευρωπαϊκή χώρα, τραβάει τα φώτα της δημοσιότητας έχοντας ένα εντυπωσιακά χαμηλό ποσοστό μόνο 16 κρατουμένων ανά 100.000 πολίτες. Σε χαμηλότερη θέση, η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία καταλαμβάνει την τελευταία θέση, με 764 κρατούμενους. Η Ελλάδα, αντίθετα, πέφτει λίγο κάτω από το μέσο όρο στην 138η θέση με 108 κρατούμενους.

Ο συνωστισμός γίνεται πρόβλημα όταν η χωρητικότητα μιας φυλακής υπερκαλύπτεται από τον αριθμό των κρατουμένων. Το τρίτο επίπεδο δεδομένων παρέχει μια εικόνα για αυτό, επιδεικνύοντας τη συσχέτιση μεταξύ της ποσότητας των κρατουμένων και του χώρου της φυλακής. Τα ποσοστά αυτά αποκαλύπτουν και την αναλογία πληρότητας σε σχέση με τα χωρικά πλεονεκτήματα που παρέχει κάθε εγκατάσταση.

Απροσδόκητα υψηλά ποσοστά υπερπληθυσμού των φυλακών αποκαλύπτονται από την παγκόσμια κατάταξη, με πάνω από το 90% των χωρών και των κρατών να αναφέρουν τέτοια επίπεδα. Πρώτη έρχεται η Δημοκρατία του Κονγκό, με ποσοστό υπερπληθυσμού 616,9%. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η επίσημη χωρητικότητα φυλακών αυτής της χώρας είναι μόνο για 225 άτομα. Στην Καραϊβική, η Αϊτή κατέχει τη δεύτερη θέση με επίσημη χωρητικότητα 2.431 ατόμων και ποσοστό πληρότητας 454,4%. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, στην 123η θέση, έχουν μοναδικό ποσοστό πληρότητας 100%, κάνοντάς τις αρκετά διαφορετικές από τις δύο προηγούμενες. Προχωρώντας, οι Φιλιππίνες, με χωρητικότητα 40.610 ατόμων, αντιμετωπίζουν ένα εκπληκτικό ποσοστό πληρότητας 463,6% (Μπουγάδη Σ., 2010).

Με τη συνολική του χωρητικότητα 2.150.000, το σωφρονιστικό σύστημα φιλοξενεί έναν εκπληκτικό αριθμό κρατουμένων, φτάνοντας το ποσοστό πληρότητας του 99,8%. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλο τον κόσμο, υπάρχουν περίπου 2,094 εκατομμύρια άτομα που υφίστανται επί του παρόντος τιμωρία σε διαφορετικά σωφρονιστικά ιδρύματα. Αυτό που προκαλεί ενδιαφέρον είναι ότι ο Άγιος Μαρίνος επιδεικνύει ένα εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό φυλάκισης, όπου μόνο το 16,7% του μοναδικού σωφρονιστικού του καταστήματος είναι κατειλημμένο. Παραδόξως, παρόλο που έχει τη δυνατότητα να φιλοξενήσει έως και 12 κρατούμενους, το συγκεκριμένο σωφρονιστικό ίδρυμα φιλοξενεί επί του παρόντος μόνο 2 άτομα. Αυτή

η ανωμαλία αποδίδεται κυρίως στο γεγονός ότι η πλειονότητα των εγκληματιών του Αγίου Μαρίνου εκτίουν πραγματικά την ποινή τους σε ιταλικά σωφρονιστικά ιδρύματα, καθιστώντας τους έτσι μη επιλέξιμους για συμπερίληψη στις σωφρονιστικές στατιστικές της χώρας. Ευρισκόμενο στην απέραντη έκταση του Ειρηνικού Ωκεανού, το Ναουρού, ένα μικρό έθνος, φιλοξενεί μια φυλακή που έχει 100 άτομα. Περιέργως, ο σημερινός πληθυσμός των κρατούμενων σε αυτό το ίδρυμα είναι μόλις 14, γεγονός που οδηγεί σε ένα εκπληκτικά χαμηλό ποσοστό πληρότητας μόνο 14% (Μπουγάδη Σ., 2010).

Κάπου στη μέση, καταλαμβάνοντας την 92η θέση της βαθμολογίας, βρίσκεται η Ελλάδα. Οι ελληνικές φυλακές έχουν 11.522 κρατούμενους, αριθμός που ξεπερνά τη χωρητικότητά τους των 10.175. Αυτό ισοδυναμεί με ποσοστό 113,2%, ξεπερνώντας το όριο ανησυχίας 100%. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία προσφέρουν μια ενδιαφέρουσα και μοναδική προοπτική.

Όταν εξετάζει κανείς τα ποσοστά φυλάκισης στην Ελλάδα, είναι σημαντικό να λάβει υπόψη το πλαίσιο άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένων των διαφορών στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες μεταξύ των εθνών. Παρά το γεγονός ότι έχει χαμηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας, η Ελλάδα εξακολουθεί να καταλαμβάνει τη 15η θέση μεταξύ των 57 χωρών που συμμετείχαν στην έρευνα, όπου σήμερα στεγάζονται 11.522 κρατούμενοι. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα είναι 27η όσον αφορά τους κρατούμενους ανά 100.000 κατοίκους, με 108 κρατούμενους για κάθε 100.000 άτομα.

Η Τζαννετάκη (2006) προτείνει συλλογικό έλεγχο συγκεκριμένων χωρών εντός του Συμβουλίου της Ευρώπης, ιδιαίτερα εκείνων της Δυτικής Ευρώπης, καθώς η μεταχείριση των παραβατών διαφέρει στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, σε αντίθεση με την Ελλάδα και την «Ευρώπη των 15». Μελέτη που διεξήχθη από το Συμβούλιο της Ευρώπης δείχνει ότι οι ελληνικές φυλακές κατείχαν την πρώτη θέση για υπερπληθυσμό μεταξύ 1997 και 2015, ξεπερνώντας όλες τις άλλες χώρες στην «Ευρώπη των 15». Μέσα στην «Ευρώπη των 15», η Ελλάδα διακρίνεται ως ένα έθνος που επιβάλλει περισσότερες ποινές σε σύγκριση με πολλά άλλα. Έχοντας τους λιγότερους κρατούμενους ανά 100.000 κατοίκους το 1997, η Ελλάδα ήταν κάποτε μοναδική. Ωστόσο, υπήρξε μια αλλαγή στην τύχη. Είναι ενδιαφέρον να αναφέρουμε

ότι, σε μια σημαντική περίοδο, η Ελλάδα έχει δει μια σταθερή και αξιοσημείωτη αύξηση του πληθυσμού των φυλακισμένων της, κάτι που είναι σπάνιο φαινόμενο.

Μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών, είναι ανησυχητικό να σημειωθεί ότι η χώρα μας βρίσκεται στην 4η θέση στην Ευρώπη για το ποσοστό των φυλακών που αντιμετωπίζουν υπερπληθυσμό. Αυτό το γεγονός γίνεται ακόμη πιο εμφανές όταν εξετάσει κάποιος μια λεπτομερή λίστα που δείχνει τον εκτεταμένο επιπολασμό. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Φινλανδία, η Σουηδία και η Νορβηγία βρίσκονται σημαντικά χαμηλότερα στη λίστα στη 15η, 19η και 27η αντίστοιχα, με ποσοστά υπερπληθυσμού να ανέρχονται σε 101,1%, 96,5% και 87,7%. Σαφώς, τέτοια στοιχεία αποκαλύπτουν μια ανησυχητική τάση στον ανεπτυγμένο κόσμο. Η εφαρμογή μιας προοδευτικής προσέγγισης για την ισότητα των κοινωνικών τάξεων σε αυτήν την περιοχή είχε ως αποτέλεσμα βελτιωμένες συνθήκες και υψηλότερη ποιότητα ζωής. Οι παράγοντες αυτοί χρησιμεύουν και ως δείκτες ενός πιο αρμονικού και ομοιογενούς πληθυσμού, καθώς προάγουν την αλληλεγγύη και την ενότητα (Τζαννετάκη, 2016).

Υπολογίζοντας την πυκνότητα των φυλακών ανά 100 διαθέσιμες θέσεις, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα στοιχεία του αποκαλύπτουν ότι η Ελλάδα έχασε τη πρωτιά του να είναι ο κυρίαρχος πρωταθλητής όσον αφορά τη συγκέντρωση των φυλακών στα έθνη της «Ευρώπης των 15». Αυτό το επίτευγμα διήρκεσε από το 1997 έως το 2015.

Στην Ελλάδα, η αυστηρότητα και η αξιοπιστία των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της χωρητικότητας των φυλακών ενδέχεται να μην απεικονίζουν με ακρίβεια το πρόβλημα του υπερπληθυσμού. Λόγω της έλλειψης συνεπών κριτηρίων σε όλες τις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης, η σύγκριση με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης θα μπορούσε να διαστρεβλωθεί, με αποτέλεσμα η κατάσταση του υπερπληθυσμού στις ελληνικές φυλακές να φαίνεται ακόμη χειρότερη από ό,τι υποδηλώνουν οι στατιστικές (Τζαννετάκη, 2016).

Στο “ταξίδι” από την κατηγορία έως την τελική ετυμηγορία, οι παρατεταμένες παύσεις που κάνει η δικαιοσύνη, σε συνδυασμό με την απλότητα με την οποία επιβάλλεται ο προδικαστικός περιορισμός και η συσσώρευση ατόμων εν όψει των δικαστικών ακροάσεων, συμβάλλουν στην αύξηση του αριθμού των φυλακισμένων. Η στατιστική ανάλυση που αναλύει τον πληθυσμό πίσω από τα κάγκελα διαφοροποιεί δύο ομάδες: αυτούς που έχουν ήδη καταδικαστεί και αυτούς

που ακόμη περιμένουν τη δίκη. Συναγωνιζόμενοι για τις κορυφαίες θέσεις στην κατάληψη των ευρωπαϊκών φυλακών, ο Άγιος Μαρίνος, το Λιχτενστάιν και το Μονακό αναδεικνύονται νικητές, με τα αστρονομικά ποσοστά 83,3%, 75% και 56,3% αντίστοιχα. Είναι ενδιαφέρον ότι τα ποσοστά από τις φυλακές διαφόρων μεγεθών - 2, 12 και 32 - διαμορφώνουν την κλίμακα και την εξέλιξη αυτών των στοιχείων. Αξίζει να διερευνήσουμε την κατάσταση όσων περιμένουν τη δίκη λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικά ποσοστά. Η Αλβανία, με 45,7% και η Τουρκία, με 43,1%, παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες. Αυτοί οι αριθμοί προέρχονται από μεγαλύτερους πληθυσμούς φυλακών 4.508 και 281.094, αντίστοιχα, και ενδέχεται να επηρεάζονται από πολιτικές στρατηγικές.

Στην παγκόσμια κατάταξη, η Ελλάδα βρίσκεται στη μέτρια 125η θέση μεταξύ των 217 χωρών που συμμετείχαν στη μελέτη. Καθώς μεγεθύνεται η Ευρώπη, η κατάταξη της Ελλάδας πέφτει περαιτέρω σε μια μέτρια 28η θέση από τα 57 έθνη. Ωστόσο, στον όμιλο των δυτικοευρωπαϊκών χωρών, η Ελλάδα καταφέρνει να διεκδικήσει την 7η θέση. Είναι ενδιαφέρον να παρατηρηθεί ότι η θέση της Ελλάδας σε αυτό το συγκεκριμένο υποσύνολο αντικατοπτρίζει τη θέση των γειτονικών της εθνών.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, ο πληθυσμός των φυλακών αποτελεί περίπου το ένα τέταρτο του συνόλου των κρατουμένων και αποτελείται από το 26,6% των ατόμων που αναμένουν δίκη στην Ελλάδα. Η ποσοστιαία διακύμανση που παρατηρήθηκε τις δύο τελευταίες δεκαετίες είναι, επομένως, αρκετά σημαντική. Επιπλέον, η αναλογία αυτών των ανθρώπων προς το συνολικό πληθυσμό είναι 29 ανά 100.000 κατοίκους (Τζαννετάκη, 2016).

Τα αφρικανικά και ασιατικά έθνη παρουσιάζουν τα υψηλότερα επίπεδα ανισοτήτων λόγω των μοναδικών πολιτικών και κοινωνικών δομών τους. Παραδείγματα χωρών με σημαντική ανισότητα είναι η Λιβύη, ο Άγιος Μαρίνος, το Μπαγκλαντές, η Γκαμπόν, η Παραγουάη, το Μπενίν, οι Φιλιππίνες, η Αϊτή, το Λιχτενστάιν, το Κονγκό και η Νιγηρία. Όλες αυτές οι χώρες εμφανίζουν ποσοστά που κυμαίνονται από 72% έως 90%. Σε μεγάλη αντίθεση, οι Ηνωμένες Πολιτείες κατατάσσονται στην 139η θέση με συγκριτικά χαμηλότερο ποσοστό μόλις 23,4%.

Στην εξέταση της φυλάκισης αλλοδαπών κρατουμένων στην Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι επικρατεί ποσοστό 52,7%. Αυτό τοποθετεί την Ελλάδα σε μια

μεσαία θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών. Συνεπώς, όχι μόνο υπογραμμίζει τον ρόλο της Ελλάδας ως όριο προς τα ανατολικά, αλλά αποκαλύπτει και την ευάλωτη θέση των αλλοδαπών εντός του συστήματος δικαιοσύνης. Με διαφορετικά ποσοστά διαχρονικά, η Ελλάδα καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση μεταξύ των χωρών της «Ευρώπης των 15» όσον αφορά τους αλλοδαπούς κρατούμενους. Το 1997, το ποσοστό ήταν 38,6%, αλλά κλιμακώθηκε στο 60,4% το 2013 και στη συνέχεια μειώθηκε ελαφρά στο 54,7% το 2015.

Στην Ελλάδα, ο πληθυσμός των φυλακών είναι χαμηλότερος από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο σύμφωνα με τα στοιχεία του 2019. Με 99 κρατούμενους για κάθε 100.000 κατοίκους, η Ελλάδα βρίσκεται χαμηλότερα μεταξύ των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 106,1 κρατούμενοι ανά 100.000 κατοίκους (Council of Europe, 2019).

Κεφάλαιο 3^ο: Η πραγματικότητα στις φυλακές της Ελλάδας

3.1 Γενικά στοιχεία

Αναλογιζόμενοι την ιστορία του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος, γίνεται φανερό ότι οι συνθήκες στις φυλακές αποτελούν σταθερά ένα επίμονο και διαρκές πρόβλημα. Κατά την εποχή της βασιλείας του Όθωνος οι φυλακές έλαβαν τη μορφή σκοτεινών βενετσιάνικων φρουρίων, στενών τουρκικών κτιρίων που δεν μπορούσαν να βελτιωθούν, ή ιδιόκτητων κατασκευών που εκμισθώθηκαν, καθιστώντας αδύνατη την επιβολή των υγειονομικών κανονισμών ή τη διασφάλιση της νομικής συμμόρφωσης. Παρόλο που τα Διατάγματα και οι Κανονισμοί Φυλακής του 1830 και του 1836 περιλάμβαναν διατάξεις για την πρόληψη του υπερπληθυσμού, τα μέτρα αυτά δεν εφαρμόστηκαν αποτελεσματικά (Κουράκης, 2009). Οι διανοούμενοι και οι ντόπιοι άνθρωποι του πνεύματος της εποχής περιέγραψαν γλαφυρά τις φυλακές ως «εκτροφή διαφθορών και αντικοινωνικών συμπεριφορών», «ζωντανή κόλαση στην Ελλάδα που καταστρέφει τόσο τη σωματική όσο και την ηθική ευημερία» και «ένα γόνιμο έδαφος για την κακία». Αυτοί οι

χαρακτηρισμοί δίνουν μια ζοφερή εικόνα των άθλιων συνθηκών που επικρατούν (Δημόπουλος, 2009, Δέδης, 1872, Τυπάλδος, 1873)

Κατά τη διάρκεια των ετών από το 1875 έως το 1878, έγιναν προσπάθειες να εισαχθούν προοδευτικές ποινικές έννοιες που ήταν διαδεδομένες σε όλη την Ευρώπη σε μια προσπάθεια μεταρρύθμισης και βελτίωσης των φυλακών. Το 1880 έγινε στην Αθήνα η ίδρυση «Εταιρείας Φυλακών». Ωστόσο, ο τομέας των φυλακών δεν ήταν απρόσβλητος από τις επιπτώσεις της αλλαγής των κυβερνήσεων, των μικροπολιτικών και των κεκτημένων συμφερόντων, που εμποδίζουν την πρόοδο. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης κυκλοφόρησε στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον πληθυσμό των φυλακών κατά το διάστημα αυτό, συμπεριλαμβανομένης της εγκυκλίου αριθ. 28822 από το 1899. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, το 1897 κατανεμήθηκαν συνολικά 5.487 κρατούμενοι στις 29 φυλακές, με τον συνολικό πληθυσμό της χώρας να είναι περίπου 2.500.000 κάτοικοι. Αυτό ισοδυναμούσε με ένα πολύ υψηλό ποσοστό 219 κρατουμένων ανά 100.000 κατοίκους. Αν και υπάρχει έλλειψη αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με τη χωρητικότητα των φυλακών, το ζήτημα του υπερπληθυσμού γίνεται εμφανές όταν συγκρίνουμε το μέγεθος των φυλακών με τον αριθμό των κρατουμένων που στεγάζονταν. Για παράδειγμα, το κτίριο Αβέρωφ κρατούσε 180 αιχμαλώτους, του Ρίου 278, η του Παλαμηδίου 341, η Πύλος 363, η Αίγινα 411 και η Πάτρα 359 κρατούμενους (Δημόπουλος, 2009).

Κάνοντας έναν παραλληλισμό μεταξύ των άθλιων συνθηκών των ελληνικών φυλακών και της επιγραφής στην Πύλη της Κόλασης του Δάντη, που γράφει «Αφήστε κάθε ελπίδα, εσείς που εισέρχεστε εδώ», το έτος 1905, ο Αεροπαγίτης Αντώνιος Πεταλάς πρωτοστάτησε σε μια πλήρη αναθεώρηση του σωφρονιστικού συστήματος (Κουράκης, 2009). Οι προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις του τελικά υλοποιήθηκαν σε προπολεμικές νομοθεσίες, όπως ο Νόμος ΒΤΣΓ'/1911, ο οποίος αντιμετώπιζε ζητήματα που αφορούσαν την προφυλάκιση και τις υποχρεωτικές εγγυήσεις αποφυλάκισης. Ομοίως, ο νόμος ΒΙ'/1911 επικεντρώθηκε στην αναστολή των ποινών φυλάκισης έως 3 μήνες, ενώ ο Ν. ΒΙ'/1991 αφορούσε τη μετατροπή των βραχυχρόνιων ποινών σε χρηματικές ποινές. Επιπλέον, ο Ν ΓΟΜ'/1911 εισήγαγε τις απολύσεις υπό όρους, οι οποίες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη μείωση του αριθμού των υποδίκων, των καταδίκων και των βαρυποινιτών.

Η δημοσίευση του Νόμου ΓΠΛΖ'/1911 σηματοδότησε μια σημαντική εξέλιξη στην οργάνωση των κρατικών φυλακών. Αυτός ο νόμος είχε δύο βασικούς στόχους (Καστόρχης, 1938):

- Πρώτον, την κατασκευή νέων κτιρίων φυλακών, αντικαθιστώντας τα υπάρχοντα 71 κτίρια που φιλοξενούσαν περίπου 7.500 κρατούμενους. Συνολικά είχαν προγραμματιστεί 32 νέες φυλακές, συμπεριλαμβανομένων κεντρικών, δικαστικών και αγροτικών εγκαταστάσεων. Η κατασκευή είχε στόχο να φιλοξενήσει τον αυξανόμενο αριθμό κρατουμένων και να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσής τους.
- Δεύτερον, ο νόμος αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας νέας διοίκησης φυλακών και ενός σωφρονιστικού συστήματος που θα ήταν κατάλληλο για τις ελληνικές συνθήκες και τους διαθέσιμους πόρους του κράτους. Αυτό περιελάμβανε τη δημιουργία αγροτικών φυλακών για την εξυπηρέτηση της αγροτικής οικονομίας της χώρας και τη μείωση του κόστους. Επιπλέον, το νέο σύστημα θα ενσωμάτωνε σύγχρονα επιστημονικά πρότυπα, όπως η απομόνωση των κρατουμένων και η εφαρμογή του συστήματος «Auburn».

Δυστυχώς, αυτά τα σχέδια εκσυγχρονισμού και επέκτασης διαταράχθηκαν από τους συνεχείς πολέμους που σημειώθηκαν από το 1912 και μετά. Μόλις το 1925 έως το 1930, με την εισαγωγή του Διατάγματος για τον Κανονισμό των Αγροτικών Φυλακών, ιδρύθηκαν οι πρώτες αγροτικές φυλακές. Ένα χρόνο αργότερα, εφαρμόστηκε και ένας ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας των κρατουμένων σε αυτές τις φυλακές (Κουράκης, 2009).

Το έτος 1926 σηματοδότησε την αρχή της εγκληματικής στατιστικής, αναγνωρίζοντας επίσημα το ζήτημα του υπερπληθυσμού των φυλακών. Είτε λόγω των φυλακίσεων και εξοριών πολιτικών αντιφρονούντων ως απάντηση στην αντιληπτή «κομμουνιστική απειλή» που περιγράφεται στο Ν 4229/24 «περί μέτρων προστασίας των πολιτών» από το 1929 έως το 1974, είτε ως αποτέλεσμα υποαγωγών ή υποθέσεων που αφορούσαν ανηλίκους, υπήρξε ένα επαναλαμβανόμενο πρόβλημα αύξησης του πληθυσμού των φυλακών και περιορισμένου χώρου. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, όπως αναλύθηκε από τον Γ. Κατωπόδη, Διοικητικό Επιθεωρητή Φυλακών, το 1930 τα κελιά είχαν συνολική χωρητικότητα 93.523 m³ για 6.459 κρατούμενους, που σήμαινε κατά μέσο όρο περίπου 15 m³ ανά κρατούμενο,

παραβιάζοντας σαφώς τις απαιτήσεις υγιεινής του 30-32 m³ ανά κρατούμενο. Τα επόμενα χρόνια σημειώθηκαν εντυπωσιακοί αριθμοί, με τον αριθμό των κρατουμένων να εκτοξεύεται από 6.252 το 1926 σε 20.494 το 1932. Μέχρι το 1934, ο πληθυσμός των φυλακών είχε φτάσει τις 26.405, με αποτέλεσμα ο Γαρδίκας να αναφέρει σοβαρή έλλειψη χώρου και συνωστισμό. Επιπλέον, ο παρακάτω στατιστικός πίνακας δείχνει ότι υπήρχαν 10.211 τρόφιμοι το 1936 (Κατωπόδης, 1934).

Σύμφωνα με τις αρχές εκείνης της εποχής, μόνο στον πόλεμο του 1940 παρατηρήθηκε κάποια αισθητή πρόοδος στο σύστημα των φυλακών. Οι συνθήκες στις κεντρικές φυλακές της Αθήνας, καθώς και στις αγροτικές φυλακές, κρίθηκαν αποδεκτές σε σύγκριση με την άθλια κατάσταση των επαρχιακών φυλακών κατά την περίοδο μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων (Δημόπουλος, 2009; Πετρουνάκος, 1936).

3. 2 Η περίοδος μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η σύγχρονη εποχή

Το έτος 1967 σημειώθηκε ένα σημαντικό ορόσημο με την εφαρμογή του ΑΝ 125/1967 «Ποινικός Κώδικας Εκτέλεσης Ποινών και Προσωρινών Μέτρων». Αυτό σηματοδότησε την εγκαθίδρυση ενός σύγχρονου και προοδευτικού ποινικού συστήματος, το οποίο ήταν σύμφωνο με τους «Βασικούς κανόνες για τη μεταχείριση των κρατουμένων» (1957) που ορίστηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη. Αυτοί οι κανόνες στόχευαν να προωθήσουν μια μεταρρυθμιστική προσέγγιση για τις στερητικές της ελευθερίας ποινές. Μία από τις βασικές διατάξεις αυτού του κώδικα ήταν ο ρητός ορισμός του ανώτατου ορίου των 300 κρατουμένων στις κλειστές φυλακές. Ωστόσο, υπήρχε ευελιξία υπέρβασης αυτού του ορίου σε περιπτώσεις όπου υπήρχαν διαθέσιμες ανεξάρτητες μονάδες κράτησης, συμβάλλοντας έμμεσα στο ζήτημα του υπερπληθυσμού. Επιπλέον, ο κώδικας όριζε την απαιτούμενη χωρητικότητα για μεμονωμένα κελιά σε 30 m³, πειθαρχικά κελιά 18-20 m³ και ελάχιστη επιφάνεια 6 m² ανά άτομο σε κοινούς κοιτώνες. Τονίστηκε επίσης ο επαρκής φωτισμός και ο εξαερισμός, με υποχρεωτικό αντίστοιχο αριθμό παραθύρων (άρθρ. 13 παρ.2, 3) (Καρύδης, 2000).

Την περίοδο που τέθηκε σε εφαρμογή σημειώθηκε αξιοσημείωτο φαινόμενο υπερπληθυσμού σε διάφορες φυλακές όπως η Πάτρα, τα Τρίκαλα και η Νεάπολη. Από το 1979 έως το 1989, αν και δεν υπήρχαν επίσημα στατιστικά στοιχεία για την υπόθεση υπερπληθυσμού, πράγμα που σημαίνει ότι ο πληθυσμός των φυλακών δεν ξεπέρασε τη χωρητικότητα των φυλακών, οι συνθήκες κράτησης απείχαν πολύ από το να είναι ανθρώπινες και αποδεκτές. Ήδη από τη δεκαετία του 1980, ο αριθμός των κρατουμένων έφτασε τους 3.191 και μια δεκαετία αργότερα, σχεδόν διπλασιάστηκε σε 5.270 (Καρύδης, 2000).

Στη συνέχεια, η ψήφιση του Ν. 1851/1989 είχε ως αποτέλεσμα την επίσημη υιοθέτηση του «Κώδικα Βασικών Κανόνων Μεταχείρισης Κρατουμένων». Αυτός ο κώδικας δίνει σημαντική έμφαση στην επανένταξη των ατόμων στην κοινωνία, ευθυγραμμίζοντας με τις κατευθυντήριες γραμμές που περιγράφονται στον Ποινικό Κώδικα των Ηνωμένων Εθνών (1957) και στο Συμβούλιο της Ευρώπης (1987). Στο άρθρο 37, γίνεται εκτενής συζήτηση για τις αρχιτεκτονικές προδιαγραφές των καταστημάτων κράτησης, τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας και την προβλεπόμενη μέγιστη χωρητικότητα για κάθε κέντρο, που ορίζεται σε 300 άτομα, με εξαιρέσεις έως 500 άτομα σε μοναδικές περιπτώσεις. Ωστόσο, αυτά τα στοιχεία αποτυγχάνουν να λάβουν υπόψη την λιγότερο από ιδανική υλικοτεχνική πραγματικότητα. Επιπλέον, το άρθρο 38 επαναλαμβάνει την ανάλογη ρύθμιση από την προηγούμενη νομοθεσία και συγκεκριμένα το άρθρο 13, το οποίο λειτουργεί τόσο ως θεσμική επιταγή όσο και ως κανονιστική πρόταση. Ωστόσο, μεταγενέστερα ευρήματα αποκάλυψαν την πρακτικότητα αυτής της νομοθεσίας. Από το 1989 παρατηρείται αισθητή πτώση στην ποιότητα των σωφρονιστικών υποδομών, όπως επισημαίνεται από την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Ιδρύματα αυτά στη χώρα μας, η οποία πραγματεύεται συγκεκριμένα τις συνθήκες των καταστημάτων κράτησης. Επιπλέον, ο υπερπληθυσμός γίνεται όλο και πιο προβληματικός (Ν. 1851/1989).

Από το 1990, υπάρχει σταθερός αριθμός ετήσιων καταδικαστικών αποφάσεων, αλλά ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων που καταλήγουν σε φυλάκιση έχει αυξηθεί. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι οι δικαστές αύξησαν τη διάρκεια των ποινών προκειμένου να επιτύχουν δίκαιες ποινές ώστε να αντισταθμίσουν την ανεπάρκεια βιαστικών και μηχανικών νομοθετικών λύσεων στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού (Καρύδης, 2000). Αυτές οι λύσεις περιλαμβάνουν την αύξηση του ορίου για υποχρεωτική μετατροπή, την αναστολή της εκτέλεσης της

ποινής και την πρόωρη αποφυλάκιση. Κατά συνέπεια, ο συνολικός πληθυσμός των φυλακών έχει ξεπεράσει τη χωρητικότητα των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, ιδιαίτερα σε αστικά κέντρα όπως ο Κορυδαλλός, η Πάτρα, η Θεσσαλονίκη και η Λάρισα, όπου οι φυλακές έχουν πληρωθεί σε ποσοστό άνω του 200% της χωρητικότητάς τους.

Η συνολική χωρητικότητα των εγκαταστάσεων κράτησης υπολογίστηκε συγκεκριμένα σε 4.087 σημεία. Ωστόσο, ο αριθμός των δεσμευμένων θέσεων έφτασε τις 4.582 το 1990, τις 5.255 το 1991, τις 5.275 το 1992, τις 6.555 το 1993, τις 6.884 το 1994, τις 5.695 το 1995, ευνοϊκότερες συνθήκες για την κράτηση και τους πιο επιεικείς υπολογισμούς ποινών, αποφεύγονται σκόπιμα λόγω των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι δικηγόροι και οι οικογένειες των κρατουμένων κατά την πρόσβαση σε αυτές τις εγκαταστάσεις (Δημόπουλος, 1998).

Ο ισχύων «Ποινικός Κώδικας» με τον Ν 2776/1999 έχει υποστεί τροποποιήσεις που αναμόρφωσαν το καθεστώς των καταστημάτων κράτησης. Οι αλλαγές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της εξουσίας του Υπουργού Δικαιοσύνης σε σχέση με την ίδρυση, την οργάνωση, και διαχείριση των εγκαταστάσεων αυτών.

Ωστόσο, για άλλη μια φορά, η εμπειρία από πρώτο χέρι της ελληνικής πραγματικότητας επικύρωσε τη δυνατότητα ότι οι διατάξεις, όσο ελπιδοφόρες κι αν φαίνονται, είναι απλώς «νόμοι στα χαρτιά» και όχι «νόμοι στην πράξη». Αυτό οφείλεται κυρίως στην αδυναμία παρέμβασης στις εγκαταστάσεις των φυλακών, είτε είναι η αδυναμία τροποποίησης των υφιστάμενων απαρχαιωμένων και αισθητικά φθαρμένων κτιρίων είτε η έλλειψη οικονομικών πόρων για την πλήρη ανακατασκευή τους. Επιπλέον, η ακεραιότητα των επιθεωρήσεων διακυβεύεται κατά την εξέταση των πραγματικών συνθηκών στη γυναικεία πτέρυγα Κορυδαλλού, ιδιαίτερα όσον αφορά τη μεταχείριση των κρατουμένων που έχουν μαζί τους τα βρέφη τους ή την επιβολή των ατομικών δικαιωμάτων στα κελιά. Τέλος, η ταχεία και σημαντική αύξηση του πληθυσμού τις τελευταίες δύο δεκαετίες είναι ιδιαίτερα αισθητή, με ορατές αλλαγές να σημειώνονται μεταξύ των ετών (Δημόπουλος, 2009).

3.3 Η κατάσταση από το 2000 και μετά

Στις αρχές της χιλιετίας του 21ου αιώνα, ο αριθμός των κρατουμένων ανερχόταν σε 7.625, που ισοδυναμεί με ποσοστό 70 έγκλειστων ατόμων ανά 100.000 κατοίκους. Αυτό ξεπέρασε την προβλεπόμενη χωρητικότητα των καταστημάτων κράτησης, που ήταν μόνο 4.700 θέσεις (Τζαννετάκη, 2006).

Η Ελλάδα επέδειξε σχετικά μέτρια χρήση της φυλάκισης, αν και η πλειονότητα αυτών των υποθέσεων αφορούσε μακροχρόνιες ποινές για σοβαρά εγκλήματα. Τα λιγότερο σοβαρά αδικήματα είχαν ως αποτέλεσμα ποινές που είτε ανεστάλησαν είτε μετατράπηκαν. Ταυτόχρονα, το σωφρονιστικό σύστημα αντιμετώπιζε σημαντική έλλειψη υποδομών και χώρου, που στερούταν σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτή η έλλειψη συνέπεσε με μια σημαντική αύξηση του εγκατεστημένου πληθυσμού, σχεδόν διπλασιάστηκε από το 1995 έως το 2006. Κατά συνέπεια, εμφανίστηκαν υψηλά ποσοστά πληρότητας των φυλακών, ενώ οι συνθήκες κράτησης επιδεινώθηκαν προοδευτικά λόγω ανεπαρκών πόρων για τη συντήρηση και τη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων. Σύμφωνα με την Τζαννετάκη (2019), αυτά τα στατιστικά στοιχεία τοποθετούν την Ελλάδα ως εξαιρετική περίπτωση στα ευρωπαϊκά δεδομένα (Τζαννετάκη, 2019).

3.3.1 Λύσεις που προωθήθηκαν

Προκειμένου να αντιμετωπίσει τη χαοτική κατάσταση πραγμάτων και να ανταποκριθεί στις εξωτερικές πιέσεις από φορείς όπως ο Διαμεσολαβητής και διεθνείς φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Ταπεινωτικής Μεταχείρισης και Τιμωρίας, η Ελλάδα έλαβε μέτρα για την αντιμετώπιση των ανεπαρκειών του σωφρονιστικού συστήματός της (Κουλούρης, 2000). Το 2004, μετά τη δυσμενή κατάταξη της Ελλάδας στην Ευρώπη για τα υπερπλήρη καταστήματα κράτησης, θεσπίστηκαν μια σειρά ποινικών πολιτικών μέσω της ψήφισης προσωρινών νόμων (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2017). Οι

νόμοι αυτοί χαρακτηρίζονταν από διοικητική και αποσπασματική προσέγγιση, ευθυγραμμισμένη με το προηγούμενο των προκατόχων τους από το 1990 (Ν. 2408/1996).

Σε έκτακτες και απρόβλεπτες καταστάσεις, όπως περιπτώσεις υπερπληθυσμού των φυλακών ή εμφάνιση πανδημίας ή λοιμώδους νόσου, όταν υπάρχει απειλή για την ανθρώπινη ζωή, μπορεί να καταστεί επιτακτική η εφαρμογή προσωρινών μέτρων που αποσκοπούν στην άμβλυνση της συμφόρησης εντός των φυλακών. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μια προσωρινή απόκλιση από τις βασικές αρχές του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, όπως η άμεση συσχέτιση μεταξύ της σοβαρότητας ενός εγκλήματος και της αντίστοιχης ποινής. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτές οι συνθήκες δε δικαιολογούν την εφαρμογή περαιτέρω προσωρινών μέτρων που αφορούν κυρώσεις, καθώς το πρόβλημα του υπερπληθυσμού δεν είναι ξαφνικό ή απροσδόκητο, αλλά μάλλον ένα χρόνιο ζήτημα που μπορεί να αντιμετωπιστεί σε σημαντικό βαθμό.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι όποιες βελτιώσεις σημειώθηκαν ήταν βραχύβιες, καθώς η κατάσταση επανήλθε τελικά στην αρχική της κατάσταση. Αυτό έφτασε στο αποκορύφωμά του το 2014, με το υψηλότερο ποσοστό φυλακών που έχει καταγραφεί ποτέ στους 116 κρατούμενους ανά 100.000 άτομα, συνολικά 12.693 άτομα. Κατά την περίοδο 2008-2015, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέδωσε 33 καταδικαστικές αποφάσεις για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με τις συνθήκες φυλάκισης στις ελληνικές φυλακές, με αποτέλεσμα την οικονομική επιβάρυνση άνω των 2,9 εκατομμυρίων για την ελληνική κυβέρνηση (Τζαννετάκη, 2019).

Με σκοπό να αμβλυνθούν οι αρνητικές πτυχές του σωφρονιστικού συστήματος και να τεθούν οι προϋποθέσεις για μελλοντικές προσαρμογές και βελτιώσεις, θεσπίστηκε ο Νόμος 4322/2015 (γνωστός και ως νόμος Παρασκευόπουλου). Η νομοθεσία αυτή, με τίτλο «Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση καταστημάτων κράτησης τύπου Γ και άλλες διατάξεις», αναφέρει ρητά στην αιτιολογική της έκθεση ότι αποκλίνει από την προσέγγιση της κατακερματισμένης διοίκησης που υπήρχε σε προηγούμενους νόμους. Πρωταρχικός στόχος του είναι να προωθήσει περαιτέρω νομοθετικές προόδους για τη βελτίωση του σωφρονιστικού συστήματος (Ν.4322/2015).

Σύμφωνα με τις διατάξεις που ορίζονται, έχουν εφαρμοστεί διάφορες τροποποιήσεις, που όχι μόνο έχουν ως αποτέλεσμα την κατάργηση των εγκαταστάσεων κράτησης τύπου 3, αλλά και τις τροποποιήσεις του Νόμου για τους Ανηλίκους. Αυτές οι αλλαγές περιλαμβάνουν την προσαρμογή της ελάχιστης ηλικίας κατά την οποία οι ανήλικοι μπορούν να θεωρηθούν ποινικά υπεύθυνοι, αυξάνοντάς την από 13 σε 15 έτη, ευθυγραμμίζοντάς την με τις αρχές που ορίζονται στους στοιχειώδεις κανόνες της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τη Δικαιοσύνη των Ανηλίκων (Κανόνες του Πεκίνου). Επιπλέον, ορίζει ότι η φυλάκιση επιφυλάσσεται μόνο για εξαιρετικές περιπτώσεις που αφορούν εγκλήματα με ισόβια κάθειρξη, ενώ ταυτόχρονα μειώνεται η διάρκεια της παραμονής τους στα καταστήματα κράτησης και διευρύνεται η διαθεσιμότητα αναμορφωτικών μέτρων που εστιάζουν στην εκπαίδευση και την πειθαρχία (Κουλούρης, 2016).

Μεγάλη σημασία είχε και η εξέταση της υπό όρους αποφυλάκισης των κρατουμένων, χωρίς αίτημά τους, μετά την παρέλευση ορισμένου χρονικού διαστήματος, ανάλογα με τη σοβαρότητα του αδικήματος που διαπράχθηκε. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί πως η υπό όρους αποφυλάκιση θα χορηγούταν μόλις ο κρατούμενος εξέτιε ένα κλάσμα της επιβληθείσας ποινής. Το κλάσμα αυτό ανερχόταν στο 1/10 για ποινές που ήταν έως 3 χρόνια και δεν είχαν ανασταλεί, που ήταν η συνήθης πρακτική για ποινές λιγότερο από πέντε χρόνια. Για ποινές άνω των 5 ετών, απαιτείτο να συμπληρωθεί το 1/5 της πλήρους θητείας. Για ποινές έως και 10 ετών απαιτούνταν τα 2/5 της πραγματικής θητείας, ενώ για ποινές άνω των 10 ετών η αποφυλάκιση με όρους μπορούσε να επιτευχθεί, αφού είχε εκτίσει το 1/3 της πραγματικής θητείας (Χατζηθεοδώρου, 2016).

Σε κάποιο βαθμό, το πρόβλημα των υπερφορτωμένων φυλακών έχει αμβλυνθεί με τη μείωση του πληθυσμού των κρατουμένων από το 2015. Περίπου 3.000 άτομα αποφυλακίστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων να ανέρχεται σε 9.611 το 2016. Ως αποτέλεσμα αυτής της μείωσης των κρατουμένων, οι συνθήκες κράτησης έχουν βελτιωθεί, οδηγώντας σε σημαντική μείωση του αριθμού των προσφυγών που υποβάλλονται στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή δεν πέρασε χωρίς κριτική και αντιπαραθέσεις. Η απελευθέρωση κρατουμένων που έχουν διαπράξει βαριά εγκλήματα και είναι γνωστοί έχει προκαλέσει δημόσια οργή και πολιτικές συζητήσεις. Κατά συνέπεια, έχει

δημιουργήσει ένα διχασμό στην κοινωνία, οδηγώντας σε αισθήματα ανασφάλειας και φόβου για εγκλήματα που σχετίζονται με αυτές τις συγκεκριμένες απελευθερώσεις.

Αρχικά, πρόθεση ήταν η διάταξη να ισχύει για διάρκεια ενός έτους και συγκεκριμένα μέχρι τον Απρίλιο του 2016. Έλαβε όμως πολλαπλές παρατάσεις, ξεκινώντας από τη 1 έως τις 28 Αυγούστου 2017, μέσω του Ν. 4411/2016 (Α.15). Με την παράταση αυτή εισήχθη και εξαίρεση από τη διάταξη για τα άτομα που είχαν διαπράξει την αξιόποινή πράξη της κακουργηματικής αποπλάνησης ανηλίκου (άρθρο 339 παρ. 1 στ. α-β π.Π.Κ). Αυτή η παράταση εξασφάλισε ότι ο αριθμός των κρατούμενων παρέμενε σταθερά κάτω από 10.000, που θεωρείται το όριο για τη διατήρηση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης με βάση τη χωρητικότητα των φυλακών. Δόθηκαν μεταγενέστερες ετήσιες παρατάσεις, μεταξύ των οποίων 1 έως 28 Αυγούστου 2018, μέσω του Ν. 4489/2017 (Α. 43). Αυτή η επέκταση εισήγαγε νέες εξαιρέσεις για άτομα που κατηγορούνται για κακουργήματα όπως ανθρωποκτονία, εμπορία ανθρώπων, απαγωγές ανηλίκων, μαστροπεία και ορισμένες μορφές ληστείας. Τέλος, δόθηκε νέα παράταση έως τις 28 Αυγούστου 2019, μέσω του Ν.4571/2018 (α. 13 παρ.2). Την ίδια χρονική περίοδο (από τον Ιούνιο του 2017), η χωρητικότητα των καταστημάτων κράτησης καθορίστηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η χωρητικότητα ορίστηκε σε 9.815 θέσεις, κατανεμημένες σε μια έκταση 43.050, 45 m², με αποτέλεσμα κατά μέσο όρο 4,38 m² ανά κρατούμενο (Νόμος 4411/2016; Νόμος 4489/2017).

Δυστυχώς, η αρχική αισιόδοξη προοπτική δεν άντεξε, καθώς ξεπέρασαν το προαναφερθέν όριο για άλλη μια φορά το 2018, φτάνοντας τους 10.011 κρατούμενους. Αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν από το 2014 και μετά για την αντιμετώπιση αυτής της δύσκολης κατάστασης ήταν απλώς προσωρινές λύσεις για την ανακούφιση του υπερπληθυσμού των φυλακών. Στις 16 Δεκεμβρίου 2019, η εγκεκριμένη χωρητικότητα ανερχόταν σε 9.935 σημεία, εκτείνοντας μια έκταση 43.520,45 τετραγωνικών μέτρων. Κατά συνέπεια, ο διατιθέμενος χώρος ανά κρατούμενο ανήλθε σε 4,38 τετραγωνικά μέτρα, παρόλο που φιλοξενούσε συνολικά 10.715 κρατούμενους (Νόμος 4571/2018)

Το έτος 2020, σημειώθηκε αύξηση του διαθέσιμου χώρου στα καταστήματα κράτησης Χανίων και Νιγρίτας λόγω της επαναλειτουργίας των πτερύγων που είχαν κλείσει μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Γραμματείας

Αντιεγκληματικής Πολιτικής, η συνολική χωρητικότητα έφτασε τις 10.175 θέσεις, σε έκταση 44.440,45 m². Αυτό ισοδυναμεί με μέσο όρο 4,36 m² ανά κρατούμενο. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η ανοδική τάση είναι σταθερή τους τελευταίους μήνες. Ξεκινώντας από έναν καταγεγραμμένο αριθμό 10.891 κρατουμένων την 1η Ιανουαρίου 2020, ο αριθμός αυξήθηκε σε 11.506 την 1η Ιουλίου 2020, αντιπροσωπεύοντας μια αύξηση 615 ατόμων μέσα σε διάστημα έξι μηνών. Ως αποτέλεσμα, το ποσοστό πληρότητας των καταστημάτων κράτησης έφτασε το 114%, επιστρέφοντας στα επίπεδα που παρατηρήθηκαν τελευταία μεταξύ 2012 και 2014. Τα ποσοστά αυτά είναι σημαντικά υψηλότερα από αυτά που παρατηρήθηκαν μεταξύ 2016 και 2018, περίοδο κατά την οποία το ποσοστό πληρότητας μειώθηκε στο 89% σε 93 %.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της 16ης Οκτωβρίου 2020, ο αριθμός των κρατουμένων ανήλθε σε 11.415, με αποτέλεσμα το ποσοστό πληρότητας να είναι 112%. Ωστόσο, τον τρέχοντα μήνα 16 Νοεμβρίου 2020, εκτιμάται ότι υπάρχει αύξηση σε 11.468 κρατούμενους, οι οποίοι κατανέμονται σε 10.175 χώρους σε έκταση 44.440,45 m². Ως αποτέλεσμα, ο διαθέσιμος χώρος ανά κρατούμενο μειώθηκε σε 3,87 m², κάτι που υπολείπεται της εγγύησης των 6 m² που ορίζεται στο άρθρο 21, παράγραφος 4 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα. Αυτή η κατάσταση επίσης δεν πληροί τις προδιαγραφές που θέτει η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης, κάτι που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό και αφόρητο, ειδικά όταν εξετάζονται οι πρόσθετες προκλήσεις που θέτει η πανδημία Covid-19 (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, Στατιστικά Στοιχεία Κρατουμένων).

Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι οι πληροφορίες που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα πρέπει να ιδωθούν με κάποια επιφύλαξη. Αυτό συμβαίνει επειδή τα δεδομένα παρέχουν μόνο μια γενική επισκόπηση του πληθυσμού στις φυλακές και δεν καταφέρνουν να καταγράψουν την πραγματική έκταση του ζητήματος. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι κρατούμενοι δεν κατανέμονται ομοιόμορφα σε όλες τις σωφρονιστικές εγκαταστάσεις της χώρας. Για παράδειγμα, στις 16 Νοεμβρίου 2020, το Κατάστημα Κράτησης Κομοτηνής και το Ειδικό Κ.Κ. Ο Νέος Βόλος είχαν πληρότητες που ξεπερνούσαν το 220% και το 218% αντίστοιχα, βάσει υπολογισμού 4 τετραγωνικών μέτρων ανά κρατούμενο. Σε αυτές τις εγκαταστάσεις, ένας κρατούμενος θα είχε προσωπικό χώρο μόνο 2,01 τετραγωνικών

μέτρων. Αυτή η ανησυχητική στατιστική αποτελεί αναμφισβήτητη απόδειξη απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, σύμφωνα με τα πρότυπα που θέτει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, Στατιστικά Στοιχεία Κρατουμένων).

Ξεκινώντας στις 19 Νοεμβρίου 2020, σημειώθηκε μια σημαντική εξέλιξη σχετικά με τα δεδομένα και τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα. Η εξέλιξη αυτή περιλαμβάνει την έναρξη ενός σύγχρονου έργου κατασκευής σωφρονιστικών καταστημάτων στον Ασπρόπυργο, το οποίο θα αντικαταστήσει τον Κορυδαλλό και θα έχει συνολική χωρητικότητα να φιλοξενήσει 2.000 άτομα. Ο σχεδιασμός και η διαρρύθμιση της εγκατάστασης έχουν σχεδιαστεί σχολαστικά, με χαρακτηριστικά όπως αυλές 1.000 m² που συνοδεύονται από καλοδιατηρημένους χώρους πρασίνου, υπαίθρια αθλητική εγκατάσταση, ανοιχτό χώρο συγκέντρωσης, ειδική πτέρυγα για ευάλωτες ομάδες, ημιπτέρυγα για άτομα ΑμεΑ, κλινικές συμπεριλαμβανομένων Γενικού Νοσοκομείου και Ψυχιατρικής Κλινικής, εξωτερικά ιατρεία, καθορισμένους χώρους για θεραπευτικά προγράμματα από τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ και το ΑΝΩ 18, σχολικό συγκρότημα και γυμναστήριο. Η προβλεπόμενη ημερομηνία ολοκλήρωσης αυτού του υπερσύγχρονου σωφρονιστικού ιδρύματος είχε οριστεί για το 2022. Αξίζει να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά προβλέπεται η ανέγερση 7 δικαστικών αιθουσών εντός των εγκαταστάσεων της φυλακής, ενώ θα δημιουργηθεί και τμήμα μεταγωγών.

**Κρατούμενοι Υπόδικοι, 1998 -
2015**

	Κατά τη διάρκεια του έτους	Αποφυλακίστηκαν		Λόγος αποφυλάκισης							Καταδικάστηκαν	Απεβίωσαν ή απέδρασαν	Παρέμειναν κατά τη λήξη του έτους	
		Αριθμός	%	Αποφυλάκιση με όρους	Καταβολή χρηματικής εγγύησης	Αναστολή ποινής	Αθώωση	Απέλαση	Άσκηση έφεσης	Άλλος			Αριθμός	%
1998	3.782	1.217	32,18	520	177	157	128	64	61	110	155	6	2.404	63,56
1999	3.499	1.394	39,84	499	190	167	262	58	44	174	350	23	1.732	49,50
2000	2.376 (1)	1.268	53,37	249	198	187	159	63	34	198	366	3	739 (1)	31,10
2001	3.759	1.528	40,65	665	143	243	235	46	45	151	328	6	1.897	50,47
2002 (2)	3.760	1.607	42,75	695	133	266	269	42	41	161	389	6	1.758	46,75
2003 (2)	4.302	1.835	42,66	788	160	301	301	50	48	187	439	7	2.021	46,97
2004 (2)	4.593	1.726	37,58	700	86	255	272	53	119	241	218	11	2.638	57,43
2005	4.787	1.597	33,36	555	41	193	220	49	262	277	97	17	3.076	64,26
2006	4.900	1.741	35,53	624	26	149	210	25	388	319	108	5	3.046	62,16
2007	4.802	1.860	38,73	620	43	278	193	51	375	300	73	9	2.860	59,56
2008	4.889	1.733	35,45	665	60	294	128	11	248	327	34	7	3.115	63,71
2009	5.258	2.016	38,34	945	64	233	158	16	316	284	39	8	3.195	60,76
2010	6.023	2.327	38,64	1.302	55	205	139	20	255	351	35	10	3.651	60,62
2011	6.326	2.186	34,56	1.082	59	280	134	51	268	312	1	4	4.135	65,37
2012	5.547	2.104	37,93	921	19	257	180	33	193	501	0	3	3.440	62,02
2013	4.926	2.130	43,24	787	28	362	240	19	324	370	2	12	2.782	56,48
2014	4.216	1.716	40,70	676	11	254	204	10	354	207	0	7	2.493	59,13
2015	4.075	1.455	35,71	541	30	191	158	14	300	221	0	5	2.615	64,17

Εικόνα 4

3: Στατιστικά κρατουμένων-υπόδικων από το 1998-2015 (Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή)

Κρατούμενοι Κατάδικοι, 1998 - 2015

Έτος	Κατάδικοι κατά τη διάρκεια του έτους	Αποφυλακίστηκαν							Απεβίωσαν ή απέδρασαν	Παρέμειναν κατά τη λήξη του έτους	
		Σύνολο	Αναλογία επί 100 καταδίκων	λόγω						Αριθμός	Αναλογία επί 100 καταδίκων
				Έκτισης της ποινής	Μετατροπής της ποινής	Απόλυσης υπό όρους	Ευεργετικού υπολογισμού ημερών εργασίας	Άλλης νόμιμης αιτίας			
1998	10.130	5.446	53,76	363	1.412	2.515	518	638	82	4.602	45,43
1999	9.910	5.422	54,71	343	1.184	2.587	431	877	75	4.413	44,53
2000	9.519	5.673	59,60	498	1.210	2.560	311	1.094	60	3.786	39,77
2001 2002	12.687	6.565	51,75	747	1.368	2.639	405	1.406	45	6.074	47,88
(1)	12.684	6.559	51,71	836	1.269	2.497	356	1.601	39	6.086	47,98
2003 (1)	12.889	6.697	51,96	829	1.316	2.590	372	1.590	43	6.149	47,71
2004 (1)	12.634	6.209	49,15	434	1.318	2.711	537	1.209	45	6.380	50,50
2005	13.082	6.239	47,69	233	1.354	2.913	795	944	48	6.795	51,94
2006	13.170	5.876	44,62	343	1.146	2.954	564	869	60	7.234	54,93
2007	13.964	5.899	42,24	369	1.121	3.032	398	979	61	8.004	57,32
2008	15.074	6.970	46,24	558	1.120	3.274	806	1.212	54	8.050	53,40
2009	14.719	8.076	54,87	248	1.077	4.711	825	1.215	38	6.605	44,87
2010	14.598	7.022	48,10	458	957	3.719	624	1.264	40	7.536	51,62
2011	15.007	7.524	50,14	623	929	3.915	395	1.662	42	7.441	49,58
2012	15.128	6.588	43,55	316	502	3.487	98	2.185	38	8.502	56,20
2013	16.650	7.174	43,09	155	400	3.697	486	2.436	74	9.402	56,47
2014	15.883	7.061	44,46	118	195	4.510	861	1.377	77	8.745	55,06
2015	14.781	7.675	51,92	97	48	5.123	752	1.655	67	7.039	47,62

Εικόνα 4: Στατιστικά κατάδικων από το 1998-2015 (Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή)

3.4 Στρατηγικό Σχέδιο του Συστήματος Φυλακών 2018-2020

Στόχος του ήταν να διασφαλίσει την ασφάλεια και την ευημερία τόσο των κρατουμένων όσο και του προσωπικού. Για να επιτευχθεί αυτό, η εκπαίδευση του προσωπικού θα βελτιωθεί παράλληλα με τις υποδομές και την αποκατάσταση.

Πρόθεση είναι να μειωθούν τα ποσοστά υποτροπής και να προωθηθεί η επιτυχής επανένταξη στην κοινωνία. Επιπλέον, το σχέδιο αυτό τόνιζε τη σημασία της συνεργασίας με εξωτερικούς εταίρους και ενδιαφερόμενους φορείς για μια πιο ολιστική προσέγγιση των σωφρονιστικών υπηρεσιών. Το Σωφρονιστικό Σύστημα εγγυάται την ανοιχτή και υπεύθυνη διακυβέρνηση για να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις και δυσκολίες του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης (Palma, Snacken, Thels & Carbunaru, 2019).

Μεταξύ των ετών 2018 και 2020, το σωφρονιστικό σύστημα είχε καταστρώσει ένα καλά σχεδιασμένο στρατηγικό σχέδιο. Αυτό το ολοκληρωμένο σχέδιο χρησίμευε ως βάση για την αντιμετώπιση των πολυάριθμων προκλήσεων και στόχων που βρίσκονται μπροστά στο σωφρονιστικό σύστημα. Με τη χρησιμοποίηση μιας σειράς στοχευμένων πρωτοβουλιών και στόχων, η κύρια εστίαση ήταν η ενίσχυση της συνολικής αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και αποτελεσμάτων του σωφρονιστικού συστήματος. Ο κύριος στόχος του ήταν να καθιερώσει μια σαφή κατεύθυνση και εστίαση για το σωφρονιστικό σύστημα, ανοίγοντας το δρόμο για συνεχείς βελτιώσεις και δημιουργικές στρατηγικές στο μέλλον. Ευθυγραμμίζοντας τις πρωτοβουλίες και τους πόρους με κοινούς στόχους και προτεραιότητες, το στρατηγικό σχέδιο στόχευε στη βελτίωση της ασφάλειας και της αποκατάστασης στο σωφρονιστικό σύστημα, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα δικαιώματα και τις ανάγκες των ατόμων υπό σωφρονιστική επίβλεψη («Στρατηγικό σχέδιο για το Σωφρονιστικό Σύστημα 2018-2020»).

Κεντρικός στόχος του ήταν η εφαρμογή μακροπρόθεσμων λύσεων και η προώθηση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων, δίνοντας παράλληλα έμφαση στη σημασία της αντιμετώπισης και πρόληψης της παραβατικότητας των νέων. Η Λευκή Βίβλος του Συμβουλίου της Ευρώπης ενέπνευσε την έναρξη μιας ενδελεχούς έρευνας για τους λόγους του υπερπληθυσμού. Για την αντιμετώπιση του ζητήματος, είναι σημαντικό να επανεξεταστεί η αποτελεσματικότητα της ηλεκτρονικής παρακολούθησης και άλλων επιλογών επιβολής ποινών που βασίζονται στην κοινότητα. Η στελέχωση θέσεων από ειδικό επιστημονικό προσωπικό όπως κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, ψυχίατροι, κοινωνιολόγοι και εργοθεραπευτές, κάτι που εν έτη 2023 δεν ισχύει παρά υποστελέχωση, σημαίνει ότι λείπουν σημαντικοί κρίκοι μιας αλυσίδας, η οποία εύκολα "κόβεται". Είναι ένας βαρυσήμαντος λόγος που μένει ανολοκλήρωτη η προσπάθεια, δεν είναι συμπαγές.

Καθώς γίνονται συνεχείς προσπάθειες για την καταπολέμηση του ζητήματος της προσβολής των νέων, ζητείται η γνώμη των σχετικών ενδιαφερομένων. Για την πρόληψη της παραβατικότητας, εισάγεται νομοθεσία για τη δημιουργία εγκαταστάσεων φροντίδας νέων. Απαιτούνται πρόσθετοι Κοινωνικοί Λειτουργοί ως επιμελητές ανηλίκων, ώστε να ασκούν εποπτεία. Πρόσθετη εκπαίδευση σχετικά με τις πολιτικές καταπολέμησης του εγκλήματος θα παρέχεται επίσης σε άτομα στο σωφρονιστικό σύστημα. Για την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού στα καταστήματα κράτησης, είναι ζωτικής σημασίας ένας εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ δικαστών και εισαγγελέων. Έχουν προταθεί διάφορες πρωτοβουλίες για τη μείωση του ποσοστού των αλλοδαπών κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές, συμπεριλαμβανομένης της αναβίωσης του ιδρύματος φροντίδας ανηλίκων στο Βόλο. Η υιοθέτηση αποφάσεων-πλαισίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που απλοποιούν τον επαναπατρισμό αλλοδαπών κρατουμένων θα ήταν επωφελής. Τελικά, αυτά τα μέτρα θα βοηθούσαν στη μείωση του ποσοστού φυλάκισης αλλοδαπών στην Ελλάδα («Στρατηγικό σχέδιο για το Σωφρονιστικό Σύστημα 2018-2020»).

Στα προαναφερθέντα περιλαμβάνεται ο πρωταρχικός στόχος της βελτίωσης των συνθηκών στις φυλακές και της αναβάθμισης των εγκαταστάσεων. Επιπλέον, υπήρχε ο στόχος 2, ο οποίος επικεντρωνόταν στην επέκταση και την εκπαίδευση του προσωπικού των φυλακών. Επιπλέον, δόθηκε έμφαση στην ετοιμότητα επανεισόδου και στη βοήθεια μετά την κράτηση, η οποία στόχευε στη μείωση της υποτροπής. Ακόμα, υπήρχε δέσμευση να δοθεί προτεραιότητα στην ευημερία τόσο των εργαζομένων όσο και των κρατουμένων. Τέλος, στόχος ήταν η προώθηση των παροχών υγειονομικής περίθαλψης στις φυλακές σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας.

Κεφάλαιο 4ο: Ο τύπος της φυλακής και η επίδρασή του στον σωφρονισμό

4.1 Γενικά στοιχεία

Κάποτε θεωρούταν ότι οι φυλακές χειρίζονται και αναστέλλουν αποκλειστικά το έγκλημα. Από την άλλη πλευρά, οι έγκλειστοι περιορίζονται σε έναν χώρο και αλληλεπιδρούν τακτικά με τα ίδια άτομα (Wener, 2012). Μέσα σε αυτούς τους θεσμούς, επικρατεί μια συλλογική προσέγγιση, με δραστηριότητες που τηρούν αυστηρά χρονοδιαγράμματα και πρωτόκολλα. Ωστόσο, καθώς ξεκίνησε ο 19ος αιώνας, η έννοια της αποτροπής άρχισε να μειώνεται. Η αποτελεσματικότητα του παραδοσιακού ποινικού συστήματος τέθηκε υπό αμφισβήτηση, όταν συνειδητοποιήθηκε ότι οι κρατούμενοι έγιναν ακόμη πιο επικίνδυνοι μετά την αποφυλάκισή τους. Αυτό οφειλόταν στην έκθεσή τους σε σκληρές συνθήκες φυλακής (Goffman, 1961). Σε απάντηση, το σύγχρονο ποινικό σύστημα έστρεψε την εστίασή του στον δράστη και στις υποκείμενες αιτίες της εγκληματικής συμπεριφοράς. Η φυλάκιση έγινε η κεντρική έννοια, με στόχο τη μεταρρύθμιση του δράστη υποκινώντας αλλαγές στον χαρακτήρα, τις στάσεις και τη συμπεριφορά τους. Αυτό διευκόλυνε τελικά την κοινωνική τους επανένταξη μετά την αποφυλάκισή τους (Τσαλίκोगλου, 1989, Αλεξιάδης, 2001).

Ο πρωταρχικός στόχος της φυλάκισης, όπως περιγράφεται στον Ποινικό Κώδικα (Ν. 2276/1999, άρθρο 1), είναι ο περιορισμός των προσωπικών ελευθεριών των ατόμων που έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα. Αυτό δεν σημαίνει μόνο περιορισμό της αυτονομίας τους στη διαχείριση του χρόνου τους, αλλά και άρνηση ελέγχου του πώς τον χρησιμοποιούν (Μαυρή, 2003). Ταυτόχρονα, ο Ποινικός Κώδικας υπογραμμίζει την υποχρέωση του κράτους και το δικαίωμα των κρατουμένων στα συνταγματικά τους δικαιώματα, που περιλαμβάνουν την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, τη διασκέδαση και τον αθλητισμό (Παρασκευόπουλος & Μαργαρίτης, 2003). Οι συνθήκες της φυλακής συχνά αποτυγχάνουν να πληρούν τις απαιτήσεις για προστασία και υπεράσπιση των δικαιωμάτων των κρατουμένων (Δημητρούλη κ.ά., 2006). Τα τελευταία χρόνια έγιναν

προσπάθειες για την αποδυνάμωση της συμβατικής ισχύος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης (Φυτράκης, 2004).

Το 2007, οι Maquire, Morgan και Weiner διαπίστωσαν ότι μέσα σε αυτό το συγκεκριμένο πλαίσιο, ο σκοπός της φυλακής μετατοπίζεται από τον μεταρρυθμιστικό, αποτρεπτικό και σωφρονιστικό στον τιμωρητικό. Ο Foucault σημείωσε το 1976 την προκύπτουσα απρόβλεπτη ατμόσφαιρα. Ο Claudon και ο Masclet επιβεβαίωσαν το 2005 ότι οι κρατούμενοι υπόκεινται σε αυτό το σύστημα. Όπως τόνισε ο Καρύδης το 2010, οι μειονοτικές ομάδες πλήττονται δυσανάλογα, μαζί με εκείνες από τα πλέον μειονεκτούντα κοινωνικά στρώματα. Τα ρατσιστικά κριτήρια είναι παρατηρήσιμα, όπως επισημαίνουν οι Haney, Zimbardo το 1998. Επιπλέον, η έλλειψη ανησυχίας για την ευημερία αυτών των πληθυσμών και η περιορισμένη εστίαση στις πολιτικές αποκατάστασης και επανένταξης, όπως σκιαγραφήθηκαν από τους Gilligan και Johns το 2012, συμβάλλουν στην υποτροπή.

Η Ελλάδα κατέχει τον ατυχή τίτλο του πιο υπερπληθυσμένου έθνους ως προς το σωφρονιστικό της σύστημα στην Ευρώπη λόγω των υπερβολικά πολυπληθών φυλακών της. Η κατάσταση στις ελληνικές εγκαταστάσεις κράτησης είναι αναμφισβήτητα θλιβερή, με σοβαρές ελλείψεις προσωπικού να επιδεινώνουν τις ήδη άθλιες συνθήκες διαβίωσης και μεταχείρισης των κρατουμένων. Ως αποτέλεσμα, η αξιοπρέπεια και τα θεμελιώδη δικαιώματα των κρατουμένων επιβαρύνονται σε μεγάλο βαθμό. Ο αριθμός των ατόμων πίσω από τα κάγκελα στην Ελλάδα ξεπερνά κατά πολύ την προβλεπόμενη ικανότητα, όπως τονίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (CPT, 2008).

Η έλλειψη ειδικού επιστημονικού και νοσηλευτικού προσωπικού στις φυλακές παρεμποδίζει σημαντικά την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στους κρατούμενους, κάτι που αποτελεί πρόσθετη απόδειξη της εγκατάλειψης του αναμορφωτικού μοντέλου (Μπουγάδη, 2010). Επιπλέον, υπάρχει σαφής ανεπάρκεια στη διαθεσιμότητα εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Δημητρούλη Κ., Θεμελή Ο., Ρηγούτσου Ε., 2006) επαγγελματικής κατάρτισης (Koulouris & Aloskofis, 2013) για κρατούμενους. Ως αποτέλεσμα, το δυναμικό των ανθρώπινων πόρων μέσα στις φυλακές είναι σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητο, ενώ η εργασία θεωρείται πρωτίστως ως τρόπος μείωσης της τιμωρίας και ως εκ τούτου θεωρείται ως μια μορφή τιμωρίας η ίδια (Κουράκης, 2005). Τέλος, επικρατούν προβλήματα υγιεινής και ανεπαρκούς ιατρικής φροντίδας (Cheliotis, 2012).

Οι αντιλήψεις του γενικού πληθυσμού παίζουν ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτικών για τον εγκλεισμό και την επανένταξη. Η κοινή γνώμη, που αναφέρεται σε αυτές τις αντιλήψεις, μπορεί είτε να υποστηρίξει είτε να αντιταχθεί σε συγκεκριμένα μέτρα. Ωστόσο, τα μέσα ενημέρωσης συχνά διαδίδουν ανακριβείς πληροφορίες που επηρεάζουν αυτές τις αντιλήψεις. Σύμφωνα με τους Easton (2011), Hough and Roberts (2005) και Mason (2007), η πίστη στη σημασία της τιμωρίας και των σκληρών ποινών ενισχύεται. Ανακαλύφθηκε επίσης στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα (2010) ότι οι Έλληνες έχουν ισχυρή στάση απέναντι στην τιμωρία, με το 87% των συμμετεχόντων να συμφωνούν ότι πρέπει να επιβάλλονται αυστηρότερες ποινές στους παραβάτες του νόμου (Μπαμπασίκας, 2015).

Το σωφρονιστικό σύστημα δεν αφορά τους πολίτες, ανεξάρτητα από τη γνώμη τους για τις πολιτικές των φυλακών. Η επιτυχής λειτουργία των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων εξαρτάται από τη συνεργασία των φυλάκων, των κοινωνικών λειτουργών και άλλων υπευθύνων (Wright, 2000). Ως αποτέλεσμα, οι περισσότερες μελέτες σχετικά με τη στάση των ανθρώπων απέναντι στη φυλάκιση επικεντρώνονται στην άποψη του προσωπικού των φυλακών (Gatotoh, Omulema, & Nassiuma, 2011). Διάφορα μέσα, όπως τα εκπαιδευτικά ή θεραπευτικά προγράμματα, έχουν τη δυνατότητα να μεταμορφώσουν τους κρατούμενους και να τους επανεντάξουν στην κοινωνία, όπως υποδεικνύεται από τις θετικές αντιλήψεις (Kjelsberg et al., 2007). Παρόλα αυτά, οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι έχουν αρνητικές αντιλήψεις, με την τιμωρία να θεωρείται ως ο κύριος στόχος της φυλάκισης αντί της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων, σύμφωνα με μελέτες (Dowden & Tellier, 2004).

Τα μέλη του προσωπικού στη φυλακή συχνά χειραγωγούν τις συνθήκες κράτησης επί σκοπού, με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να μην έχουν κανέναν έλεγχο στη ζωή τους. Οι προοπτικές των ίδιων των κρατουμένων συχνά παραβλέπονται παρά την πληθώρα ερευνών σχετικά με τις απόψεις του σωφρονιστικού προσωπικού. Οι κρατούμενοι ερωτήθηκαν συγκεκριμένα για τις αντιλήψεις τους σχετικά με τον τιμωρητικό χαρακτήρα της φυλακής και εάν πιστεύουν ότι αποσκοπεί στην τιμωρία αυτών, των κρατουμένων, σε αντίθεση με την εξυπηρέτηση άλλου σκοπού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, διαπιστώθηκε ότι η τιμωρία είναι σίγουρα ή σημαντικά ο στόχος της φυλάκισης για το 59% των ερωτηθέντων. Από την άλλη πλευρά, το 32,8% πίστευε ότι κύριος στόχος ήταν η αυτοσυγκράτηση. Αυτά τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι οι αντιλήψεις περί φυλάκισης και τιμωρίας ποικίλλουν, υποδεικνύοντας τη

δυνατότητα ενίσχυσης των αντιλήψεων περί φυλάκισης χωρίς απαραίτητα να αλλάζουν οι απόψεις των κρατουμένων για την τιμωρία. (Μπαμπασίκας, 2015).

Οι απόψεις των φυλακισμένων σχετικά με τον εαυτό τους, τους άλλους κρατούμενους και το συνολικό σωφρονιστικό σύστημα έχουν σημαντική βαρύτητα. Αυτές οι προοπτικές επηρεάζουν άμεσα τη συμπεριφορά και την προσαρμογή των κρατουμένων κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού, τη συμμετοχή τους σε διάφορες πρωτοβουλίες και, τελικά, την επανένταξή τους στην κοινωνία μετά την αποφυλάκιση ή πιθανά επακόλουθα αδικήματα. Το Μοντέλο Στέρησης, που πηγάζει από την κοινωνιολογική έννοια του δομικού λειτουργισμού, θεωρεί ότι οι τρόφιμοι προσαρμόζονται στο περιβάλλον της φυλακής θεσπίζοντας εναλλακτικούς κανόνες συμπεριφοράς και διαμορφώνοντας μια μοναδική κουλτούρα που έρχεται σε σύγκρουση με τη διοίκηση της φυλακής. Μέσα σε αυτήν την «υποκουλτούρα», οι κρατούμενοι αγωνίζονται για μέτρια προνόμια, συμμετέχουν σε προγράμματα προσωπικής ανάπτυξης και προσπαθούν να ανακτήσουν κάποια αίσθηση εξουσίας στο περιβάλλον τους (Gatotoh, Omulema, & Nassiuma, 2011).

Υπάρχει έλλειψη μελετών που να εξετάζουν πώς η «υποκουλτούρα» της φυλακής επηρεάζει την προσωπικότητα, τη συμπεριφορά και την πιθανότητα υποτροπής μεταξύ των κρατουμένων στις ελληνικές σωφρονιστικές εγκαταστάσεις (Κουράκης, 2005). Οι περισσότερες έρευνες σε αυτές τις φυλακές επικεντρώνονται κυρίως στην υγεία των κρατουμένων, ιδιαίτερα στη χρήση ουσιών (Φωτιάδου, Λειβαδίτης, & Κανιώτου, 2002), στα ναρκωτικά (Koulirakis et al., 1999) και στην κατανάλωση τσιγάρων (Παπαδόδημα κ. ά., 2009).

Το 1988 διεξήχθη έρευνα από τους Ανδρίτσου κ.ά. διερευνώντας την οπτική των κρατουμένων για τη ζωή πίσω από τα κάγκελα. Η μελέτη αφορούσε την ανάλυση ποιοτικών δεδομένων που προέκυψαν από μια ανοιχτή ερώτηση σχετικά με την «πραγματική λειτουργία της φυλακής». Με βάση αυτές τις πληροφορίες, οι τρόφιμοι χωρίστηκαν σε δύο διακριτές ομάδες: τις θετικές και τις αρνητικές. Όσοι ανήκαν στη θετική κατηγορία πίστευαν ότι ο σκοπός της φυλάκισης ήταν είτε η εκπαίδευση και η τροφή των νομοταγών ατόμων είτε η δίκαιη τιμωρία των παραβατών. Στην αρνητική κατηγορία συμπεριλήφθηκαν άτομα που πίστευαν ότι οι φυλακές ήταν γόνιμο έδαφος διαφθοράς και αυθαιρεσίας, όπου οι επικίνδυνοι άνθρωποι εξουδετερώνονταν από το κυρίαρχο κοινωνικό σύστημα. Αυτοί οι σκεπτικιστές έβλεπαν τις φυλακές ως μια κοινωνική κηλίδα που εμπόδιζε την επιτυχή επανένταξη στην κοινωνία. Οι αναλύσεις

της δειγματοληπτικής έρευνας ανακάλυψαν ότι μια συντριπτικά μεγάλη μερίδα (82%) των έγκλειστων ατόμων θεωρούσε αρνητική την εμπειρία τους στη φυλακή. Είναι ενδιαφέρον ότι ένας σημαντικός αριθμός κρατουμένων αισθάνθηκε επίσης αδικημένος από την καταδίκη του, θεωρώντας την όχι μόνο άδικη, αλλά και υπερβολικά σκληρή. Όταν ρωτήθηκαν για τους κύριους παράγοντες που συνέβαλαν στη φυλάκισή τους, οι κρατούμενοι το απέδωσαν στην κοινωνική δομή (71%), τις προσωπικές εμπειρίες και τον χαρακτήρα (38%), καθώς και την ανατροφή και τις παρές (34%).

4.2 Οι απόψεις για την προσωπική βελτίωση των κρατουμένων

Η αντίληψη των κρατουμένων για την εξουσία επηρεάζεται από δύο πράγματα: τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν το περιβάλλον τους (που ονομάζεται «τόπος ελέγχου») και το είδος της φυλακής στην οποία βρίσκονται, το οποίο καθορίζει το βαθμό ελέγχου που έχουν στο σύστημα. Εφαρμόζοντας κίνητρα για ορισμένες ενέργειες ή κάνοντας ευρύτερες αλλαγές στη διοίκηση των φυλακών, μπορεί κανείς να αποκτήσει μια βαθύτερη κατανόηση του πώς η φυλάκιση επηρεάζει τη φύση και τη συμπεριφορά ενός ατόμου. Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερες συνθήκες για την επανένταξη στην κοινωνία.

Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του τόπου ελέγχου και τα χαρακτηριστικά ενός κρατούμενου επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο προσαρμογής του στη ζωή στη φυλακή (Gardner et al., 2015). Η θεωρία του Bandura (1986) για την κοινωνική μάθηση προτείνει ότι τα άτομα αποκτούν γνώση παρατηρώντας και αναστοχάζοντας τις δικές τους προσωπικές εμπειρίες (Rotter, 1966). Ως αποτέλεσμα, αυτές οι εμπειρίες διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους επηρεάζοντας την αίσθηση ελέγχου τους. Η αίσθηση ελέγχου ενός κρατούμενου παίζει ρόλο στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται το περιβάλλον του στη φυλακή, ειδικά αν πιστεύει ότι τα γεγονότα προκαλούνται από τις δικές του πράξεις ή από εξωτερικούς παράγοντες (Pugh, 1994).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία των αντιλήψεων των κρατουμένων για τον εγκλεισμό τους και το περιβάλλον της φυλακής, ο Pugh το 1994 και οι Zamble και Porporino το 1990, επινόησαν ένα ερωτηματολόγιο μοναδικής κλίμακας ελέγχου ειδικά προσαρμοσμένο για το περιβάλλον της φυλακής. Αυτή η κλίμακα μετρά άμεσα

την ικανότητα των κρατουμένων να προσαρμοστούν στη ζωή της φυλακής και να επανενταχθούν επιτυχώς στην κοινωνία μετά την αποφυλάκιση, όπως σημειώθηκε από τους Harju και Reitzel το 2000. Η κατηγοριοποίηση των κρατουμένων με μια «εσωτερική» εστία ελέγχου, υποδηλώνει την πεποίθησή τους ότι είναι υπεύθυνοι για τις περιστάσεις της δικής τους ζωής. Μια «άλλη» άποψη τονίζεται έντονα από άτομα που πιστεύουν ότι τα αποτελέσματα των γεγονότων καθορίζονται από εξωτερικές επιρροές και όχι από τις δικές τους ικανότητες. Είναι σημαντικό να καταλάβει κανείς ότι και τα δύο άκρα δε θεωρούνται ωφέλιμα. Τα άτομα με εξωτερική προοπτική συχνά βλέπουν τις ενέργειές τους ως ασήμαντες στη διαμόρφωση γεγονότων, ενώ εκείνοι με υπερβολικά εσωτερική προοπτική τείνουν να θεωρούν τους εαυτούς τους υπεύθυνους για γεγονότα που είναι εκτός ελέγχου τους (Steiner & Wooldredge, 2009).

Οι Fairweather & McConville (2000) διαπίστωσαν ότι η αίσθηση δύναμης μέσα στο σύστημα των φυλακών μπορεί να βοηθήσει στον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων της «υποκουλτούρας» της φυλακής. Αυτό υποστηρίζεται από τον Mehri (2014), ο οποίος αναφέρεται σε ένα μοντέλο που πρότεινε ο Goffman (1961). Οι κρατούμενοι με εσωτερικούς χώρους εξουσίας είναι πιο πιθανό να αναζητήσουν ενεργά βοήθεια και γνώση τόσο από τους συγκρατούμενούς τους, όσο και από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, προσαρμόζοντας αποτελεσματικά τις προκλήσεις της φυλάκισης. Επιπλέον, η αντίληψή τους για τα χωρικά στοιχεία του περιβάλλοντός τους επηρεάζεται από την αίσθηση εξουσίας. Ο Ruback και οι συνεργάτες του (1986) διεξήγαγαν μια μελέτη που αποκάλυψε μια συσχέτιση μεταξύ της πίστης των κρατουμένων στον προσωπικό έλεγχο και της ικανοποίησής τους από τις συνθήκες του κελιού τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στη δημιουργία εξατομικευμένων χώρων αλλά και ρουτίνας μέσα στη φυλακή. Δίνοντας έμφαση σε αυτές τις πτυχές, τα έγκλειστα άτομα μπορούν να μετριάσουν τις προκλήσεις της φυλάκισης και να καλλιεργήσουν ένα αίσθημα ασφάλειας και ανθεκτικότητας. Ο Toch (1977) παρατήρησε περαιτέρω ότι οι τρόφιμοι που δίνουν προτεραιότητα στη δημιουργία αυτών των περιβαλλόντων είναι «εσωτερικοί» τρόφιμοι. Μέσα από μια μελέτη που έγινε από τους Pugh (1994) και Reitzel & Harju (2000), διαπιστώθηκε ότι η ψυχική ευημερία ενός ατόμου μπορεί να επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την αντίληψή του για τον έλεγχο. Ο Wortley (2001) στην έρευνά του έχει υποστηρίξει πως η φυλακή δυνητικά οδηγεί σε μια γόνιμη επανένταξη στην κοινωνία και έχει αποδειχθεί ότι

αυτή η αίσθηση ελέγχου μπορεί να μειώσει την επιθετικότητα, καθώς και να τονώσει τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά και επαγγελματικά προγράμματα.

4.3 Ο τύπος της φυλακής και οι επιπτώσεις του στη βελτίωση των κρατουμένων

Μεταξύ της σειράς των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων εντός του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, υπάρχουν διαφορετικές φυλακές, καθεμία από τις οποίες εξυπηρετεί μια μοναδική λειτουργία. Σε αυτό το πλήθος περιλαμβάνονται φυλακές υψίστης ασφαλείας, που προορίζονται να φιλοξενήσουν τους πιο επίφοβους και υψηλού κινδύνου εγκληματίες. Κύριο μέλημά τους είναι να διασφαλίσουν την ασφάλεια και τη συγκράτηση των κρατουμένων, που επιτυγχάνεται κυρίως με τη χρήση οχυρωμένων τειχών, προηγμένων ηλεκτρονικών συστημάτων επιτήρησης και ένοπλου προσωπικού. Αντίθετα, υπάρχουν ελάχιστες φυλακές ασφαλείας αποκλειστικά για μη βίαιους παραβάτες, των οποίων η πιθανή απειλή για την κοινωνία είναι ελάχιστη. Τα ιδρύματα υπηρεσιών ψυχικής υγείας και τα καταστήματα κράτησης ανηλίκων συγκαταλέγονται στις εξειδικευμένες φυλακές που εξυπηρετούν συγκεκριμένους στόχους. Κατά τη διαχείριση και την αποκατάσταση των παραβατών, αυτές οι σωφρονιστικές εγκαταστάσεις παρέχουν μια πιο επιεική προσέγγιση στην ασφάλεια, προσφέροντας ένα ευρύτερο φάσμα εκπαιδευτικών και επαγγελματικών προγραμμάτων. Προσπαθούν να καλύψουν τις ανάγκες διαφορετικών πληθυσμών εντός του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, επιδεικνύοντας μεγαλύτερη ευελιξία.

Για να εμβαθύνουν στις απόψεις των κρατουμένων σχετικά με τη φυλάκιση, οι Swann και James (1998) εξέτασαν τον σχεδιασμό, τον έλεγχο και τον αριθμό του προσωπικού των διαφορετικών φυλακών. Ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας (άρθρο 11) υπογραμμίζει τη σημασία της προσαρμογής της θεραπείας για την κάλυψη των ξεχωριστών αναγκών κάθε κρατουμένου, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις νομικές και πρακτικές πτυχές του εγκλεισμού τους. Επιπλέον, οι Franklin et al. (2006) έριξαν φως στη σύνδεση μεταξύ των καταπιεστικών χαρακτηριστικών του σκηνικού της φυλακής και της συνολικής προοπτικής των κρατουμένων για τον χρόνο τους πίσω από τα κάγκελα.

Μέσα από εκτεταμένη μελέτη, οι ερευνητές έχουν αναλύσει τη συμπεριφορά και τις στάσεις των κρατουμένων σε διαφορετικούς τύπους φυλακών. Αυτές οι μελέτες έχουν αποκαλύψει ότι το επίπεδο αυτονομίας που παρέχεται στους κρατούμενους μπορεί να ποικίλλει ευρέως μεταξύ των φυλακών. Επιπλέον, ορισμένες

φυλακές έχει διαπιστωθεί ότι προωθούν τη μεγαλύτερη συμμετοχή των κρατουμένων σε εργασιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα, γεγονός που βελτιώνει τελικά την ικανότητά τους να επανενταχθούν στην κοινωνία με επιτυχία. Επιπλέον, πρόσθετη έρευνα υπογραμμίζει την ικανότητα ορισμένων φυλακών να προετοιμάζουν αποτελεσματικά τους κρατούμενους για κοινωνική επανένταξη.

Πολλές προοπτικές έχουν διερευνηθεί από τους Ditton & Hetland (2008) και άλλους ερευνητές για να αναλύσουν τις ανισότητες μέσα στις φυλακές. Οι ερευνητές έχουν διερευνήσει διάφορους παράγοντες, όπως η ηλικία, η φυλή και το φύλο, για να κατανοήσουν τις ανισότητες στο σωφρονιστικό σύστημα. Από την άλλη πλευρά, εξετάστηκαν και περιβαλλοντικές μεταβλητές για τη μελέτη της επιρροής τους στις συνθήκες της φυλακής. Σύμφωνα με τη Συγγολίτου (1997), οι ανοιχτές φυλακές προσφέρουν στους κρατούμενους μεγαλύτερο έλεγχο και ευκαιρίες. Οι ερευνητές Patrick & Marsh (2001) ανακάλυψαν ότι οι φυλακές μέσης και υψίστης ασφαλείας αντιμετωπίζουν προβλήματα υπερπληθυσμού. Συγκεκριμένα, διαπίστωσαν ότι το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον παίζει ζωτικό ρόλο σε αυτές τις φυλακές. Σύμφωνα με τους Patrick & Marsh (2001), οι ανοιχτές φυλακές και οι φυλακές χαμηλής ασφάλειας έχουν υψηλότερο επιπολασμό θετικών σχέσεων κρατουμένων-προσωπικού και αίσθημα ασφάλειας.

Όπως επισημαίνουν οι Ekunwe & Jones (2012) οι ανοιχτές φυλακές προσφέρουν στους κρατούμενους την ευκαιρία να βιώσουν την καθημερινή ζωή και να αποκτήσουν μια αίσθηση ανεξαρτησίας. Αυτά τα σωφρονιστικά κέντρα δίνουν προτεραιότητα στην προσωπική βοήθεια και ενθαρρύνουν τους κρατούμενους να συμμετέχουν ενεργά σε διάφορες πρωτοβουλίες, σύμφωνα με τον Blatier (2000).

Έχει αναγνωριστεί από τους Stams και Laan (2009) ότι οι ανοιχτές φυλακές έχουν αποδειχθεί πιο επιτυχημένες από τις κλειστές φυλακές στην επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία (Fazel & Wolf, 2015). Η έρευνα δείχνει ότι οι φυλακές υψίστης ασφαλείας τείνουν να εμφανίζουν περισσότερα περιστατικά βίας (Henley et al., 2003; McCorkle et al., 1995), αν και ορισμένες μελέτες δεν έχουν βρει σημαντική συσχέτιση μεταξύ της φυλακής ως προς τον τύπο της και της επιθετικής συμπεριφοράς (Camp & Gaes, 2005) ή ψυχικής υγείας. Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός για διαφορετικούς τύπους φυλακών, καθώς κάθε χώρα καθιερώνει τα δικά της διακριτικά χαρακτηριστικά, καθιστώντας δύσκολη την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων.

Η Ελλάδα διαθέτει 34 καταστήματα κράτησης στο σωφρονιστικό της σύστημα. Οι περισσότερες από αυτές τις εγκαταστάσεις είναι γενικές φυλακές, αλλά μπορούν να χωριστούν σε δύο τύπους: Τύπου Α και Τύπου Β. Ο τύπος Α, που ονομάζονται επίσης δικαστικές φυλακές, κρατούν υπόδικες // υπόδικους και κατάδικους με μικρότερες ποινές φυλάκισης. Ο τύπος Β, ή οι κλειστές φυλακές, στεγάζουν όλους τους άλλους κρατούμενους. Επιπλέον, η Ελλάδα διαθέτει μερικές ειδικές εγκαταστάσεις νεολαίας, κέντρα θεραπείας και ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης για ενήλικες, όπως κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης και αγροτικές φυλακές. Σε αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική επανένταξη είναι υψίστης σημασίας, καθώς οι αγροτικές φυλακές στοχεύουν να βοηθήσουν τους ανθρώπους στην τελευταία φάση της φυλάκισής τους. Οι κρατούμενοι σε αυτές τις εγκαταστάσεις έχουν έναν ημιελεύθερο τρόπο ζωής, συμμετέχοντας σε αγροτικές δραστηριότητες και αποκτώντας δεξιότητες που μπορούν να είναι χρήσιμες σε μελλοντικές αγροτικές εργασίες. Η ενσωμάτωση μέτρων όπως οι άδειες και οι αποτελεσματικά υπολογισμένες ημέρες εργασίας βοηθούν περαιτέρω τις προσπάθειές τους για επανένταξη στην κοινωνία (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2016). Σύμφωνα με κρατούμενους, είναι ευρέως αποδεκτό ότι οι αγροτικές φυλακές παρέχουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και περισσότερες πιθανότητες για επιτυχή επανένταξη σε σύγκριση με άλλες φυλακές. Επιπλέον, ελαχιστοποιούνται σημαντικά τα αυστηρά πειθαρχικά μέτρα σε αυτές τις αγροτικές εγκαταστάσεις (Δασκαλάκης, 1981; Σχίζας, 2013).

Κεφάλαιο 5^ο: Στατιστικά στοιχεία σωφρονιστικών καταστημάτων

5.1 Γενικά πληθυσμιακά στοιχεία έως το 2015

Παρουσιάστηκε στο κοινό την 1η Μαΐου 2015, ο επίσημος αριθμός ατόμων που κρατούνται σε καταστήματα κράτησης σε όλη τη χώρα ο οποίος τότε ανερχόταν σε 11.447 άτομα. Το πλήθος των κρατουμένων κυμαινόταν από υπόδικους, κατάδικους, οφειλότες, μέχρι και «φιλοξενούμενους». Με την ταξινόμηση που απορρέει από τον

Ποινικό Κώδικα, αυτά τα καταστήματα κράτησης χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: γενικά, ειδικά και θεραπευτικά (Σπινέλλη, 2003).

Καταγεγραμμένο σε 106 κρατούμενους για κάθε 100.000 εγγεγραμμένα άτομα, το τρέχον ποσοστό κράτησης ή φυλάκισης της περιόδου εκείνης αντικατοπτρίζει πόσο συχνά και για πόσο καιρό φυλακίζονταν οι άνθρωποι. Παρά το γεγονός ότι στο παρελθόν είχε βιώσει σταθερή ανάπτυξη, οι σημαντικές προσπάθειες του Έλληνα νομοθέτη οδήγησαν σε ελαφρά μείωση αυτού του δείκτη. Αυτό μπορεί να αποδοθεί σε μεγάλο βαθμό στην έμφαση που δόθηκε στη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά, εκτός από την ανανέωση των διαδικασιών προδικασίας, προφυλάκισης και αποφυλάκισης, με αποτέλεσμα να κρατούνται λιγότερα άτομα πίσω από τα κάγκελα των φυλακών (Πιτσελά, 2013).

Πρόσφατα, υπήρξε κάποια ανακούφιση από το πρόβλημα του υπερπληθυσμού στα ελληνικά καταστήματα κράτησης, τα οποία είχαν χωρητικότητα 9.886, αλλά κρατούσαν 11.447 κρατούμενους. Σε ποσοστό 116%, δηλαδή 116 κρατούμενοι για κάθε 100 διαθέσιμες θέσεις, τα καταστήματα πληρώθηκαν πέρα από την επίσημη δυναμικότητά τους. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης ανέφερε ότι ο αριθμός των κρατουμένων υπερέβη τους διαθέσιμους χώρους κράτησης. Ωστόσο, το ποσοστό πληρότητας, γνωστό ως ποσοστό χωρητικότητας ή πυκνότητα φυλακών ανά 100 θέσεις, βελτιώθηκε λόγω ορισμένων άλλων παραγόντων. Ο εγκλεισμός έχει υποστεί αλλαγές με την πάροδο του χρόνου, με τη δημιουργία νέων καταστημάτων και επεκτάσεις σε ήδη προϋπάρχοντα παλαιότερα. Τα καταστήματα κράτησης σημείωσαν αξιοσημείωτη αύξηση σε ποσότητα κρατουμένων - από 3.900 σε 9.886 μεταξύ 1993 και 2015. Η μείωση της περιόδου κράτησης και των ποινών έχει σημειώσει βελτιώσεις με τη διαθεσιμότητα της υπό όρους αποφυλάκισης, ωστόσο, ανησυχίες για υπερβολική πληρότητα εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων ήταν πάντα παρούσες. Στο πέρασμα του χρόνου, εξακολουθούν να υπάρχουν περιπτώσεις υπερπληθυσμού των φυλακών, αν και όχι τόσο τρομερές όσο το 2005, όταν οι φυλακές έφτασαν το 172% του υπερπληθυσμού. Προκειμένου να κατανοήσει κανείς τη σοβαρότητα του ζητήματος, αρκεί να αναλογιστεί πως γενικά θεωρείται μεγάλο πρόβλημα όταν οι φυλακές υπερβαίνουν το 85% της πληρότητας για την οποία έχουν σχεδιαστεί (Κακκαλή, 1997)

Σε μια περίοδο, οι ελληνικές φυλακές φιλοξενούσαν 11.447 άτομα. Ένα κλάσμα αυτού του αριθμού -μόλις 18 άτομα- καταδικάστηκαν και χαρακτηρίστηκαν

ως κατάδικοι, ενώ η πλειονότητα, είτε ανέμενε τη δίκη είτε είχε τεθεί υπό κράτηση εν αναμονή της έκβασης της δίκης. Οι υπόλοιποι τρόφιμοι, συνολικά 452, ήταν γνωστοί ως «φιλοξενούμενοι» και οι περιπτώσεις αυτές αφορούσαν αλλοδαπούς υπηκόους που είχαν ολοκληρώσει τη θητεία τους, αλλά δεν είχαν ακόμη εγγραφεί ή απελαθεί. Η αναλογία υπόδικων γυναικών στο σύνολο του πληθυσμού ή και των υπόδικων και των καταδίκων παρουσιάζει μείωση με αντιπροσώπευση 19% και 25% αντίστοιχα. Φαίνεται ότι περιορισμένος αριθμός κρατουμένων βρίσκεται αυτή τη στιγμή υπό κράτηση (Akritidou et al., 2007; Lambropoulou, 2005)

Όπως καταγράφεται στις επίσημες στατιστικές της ποινικής δικαιοσύνης, το ποσοστό των αναφερόμενων εγκλημάτων και καταδίκων αλλοδαπών φτάνει στο ποσοστό 40% (Κοσμάτου, 2008). Είναι σαφές ότι η υπερεκπροσώπηση των αλλοδαπών στα Καταστήματα Κράτησης εξηγείται αρχικά από την ευκολότερη καταγγελία τους για την τέλεση ενός εγκλήματος με το τεκμήριο της ενοχής λόγω της αλλοδαπής προέλευσης. Επιπλέον, η έλλειψη των οικονομικών πόρων και άγνοιας των θεσμών καθώς επίσης συχνά και η δυσκολία της επικοινωνίας στερούν από του αλλοδαπούς την επίσπευση των δικαστικών διαδικασιών με αποτέλεσμα να μην γίνεται ταχεία αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης από αλλοδαπούς κρατούμενους συγκριτικά με Έλληνες κρατούμενους (Κρανιδιώτη, 2003).

Οι ανήλικοι στη φυλακή αντιπροσωπεύουν ένα λεπτό ποσοστό του συνόλου, μόνο το 2,9% ή 334 άτομα. Ωστόσο, το ποσό αυτό προβλέπεται να μειωθεί μετά την ουσιαστική αναθεώρηση του νόμου 4322/2015 της ποινικής νομοθεσίας για τους ανηλίκους. Ο νόμος διευρύνει τα ηλικιακά όρια για τους «μικρούς κρατούμενους» πέρα από τους εφήβους ηλικίας 15-18 ετών και τους νεαρούς ενήλικες ηλικίας 18-21 ετών, ώστε να ενσωματωθούν και εκείνοι στην κατηγορία «ανήλικοι», σηματοδοτώντας μια κίνηση προς την κατεύθυνση της πιο εκτεταμένης συμμετοχής ανηλίκων και ατόμων μετά την εφηβεία. Μια ρηξικέλευθη αλλαγή στην προσέγγιση της δικαιοσύνης ανηλίκων έχει εφαρμοστεί στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης μέσω της υιοθέτησης αυτών των μέτρων.

Για εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά, κρατείται το 24% από τα άτομα του πληθυσμού των φυλακών. Για την καταπολέμηση του συνωστισμού στο σωφρονιστικό σύστημα, έχουν ληφθεί διάφορα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομικών ενεργειών και δημιουργίας νέων εγκαταστάσεων κράτησης, με αποτέλεσμα

τη μείωση κατά 18% του αριθμού των φυλακισμένων για εγκλήματα που σχετίζονται με ναρκωτικά με την πάροδο του χρόνου (Νικολόπουλου, 1995; Πιτσελά, 2013).

Εξετάζοντας τις ποινές 8.774 κρατούμενων σε μια μελέτη του 2010, διαπιστώθηκε ότι το 11% ή 961 κρατούμενοι έλαβαν ισόβια - μια αξιοσημείωτη παρατήρηση. Η συντριπτική πλειονότητα του 81%, ή 7.075, έτυχε αντ' αυτού υπό δοκιμασία. Μόνο το 8% ή 738 κρατούμενοι έλαβαν συνήθειες ποινές. Τέτοιες παραδοσιακές ποινές έχουν γίνει σπάνιες λόγω της πρόκλησης του υπερπληθυσμού των φυλακών. Ο υπερπληθυσμός επιδεινώνεται από τον μεγάλο αριθμό ατόμων που υφίστανται αναστολή και ισόβια κάθειρξη. Οι υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, οι εξειδικευμένες ιατρικές, ψυχιατρικές και ψυχολογικές θεραπείες, καθώς και μια σειρά από πόρους όπως κοινωνικές συνδέσεις, εκπαίδευση, δημιουργικές διέξοδοι, συμβουλευτική και αθλητισμός είναι όλα ζωτικής σημασίας για άτομα που βρίσκονται στη φυλακή για μεγάλο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, η βελτίωση της συνολικής ευημερίας τους με δραστηριότητες που επικεντρώνονται στην ψυχαγωγία είναι σημαντική για τον μετριασμό των καταστροφικών επιπτώσεων της φυλάκισης (www.statistics.gr).

Για την προσαρμογή στις συνθήκες διαβίωσης, τις υποδομές, τις εναλλακτικές μεθόδους καταδίκης και τα προγράμματα ένταξης όπως η εργασία και η εκπαίδευση, οι ειδικοί, οι πολιτικοί και οι αρμόδιοι φορείς έχουν εργαστεί ακούραστα, χωρίς όμως να υπάρχει πάντα το αντίστοιχο αποτέλεσμα. Επιπλέον, η υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση αν και είναι κρίσιμη για πολλούς έχει αποδειχθεί προβληματική. Σε μια προσπάθεια ρύθμισης του πληθυσμού των φυλακών, επινοούνται τακτικά νέοι νόμοι και τίθενται σε εφαρμογή. Ωστόσο, οι ασημαντες αλλαγές μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλεια και την αμεροληψία, ακυρώνοντας έτσι προηγούμενες νομικές αποφάσεις που τις επικύρωσαν. Απαιτείται αποφασιστική ηγεσία για να γίνουν μακροπρόθεσμες και ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Ωστόσο, το «πολιτικό κόστος» και η οικονομική επιβάρυνση δυσχεραίνουν την πρόοδο. Οι υπηρεσίες ποινικής δικαιοσύνης μπορούν επίσης να εμποδίσουν την αλλαγή. Η αγνόηση της ανάγκης για μεταρρυθμίσεις, τα μικροπολιτικά και συντεχνιακά συμφέροντα απλώς επιδεινώνουν το ζήτημα (Τζαννετάκη, 2006).

Οι ασταθείς εποχές της δεκαετίας του 1990 είχαν μεγάλο αντίκτυπο στα Βαλκάνια όσον αφορά τα ποσοστά εγκληματικότητας και τις συνθήκες στις φυλακές.

Ένας παράγοντας μπορεί να ήταν η κατάργηση του ελέγχου των συνόρων από την ΕΕ και η αύξηση των ταξιδιών, μαζί με μια αστάθεια από συγκρούσεις στην Ασία και την Αφρική. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η κοινωνική αναταραχή και οι φυλακές συνδέονται στενά. Η δεκαετία του 1990 είδε ένα κύμα σοβαρών εγκλημάτων - όπως η εκτεταμένη πορνεία, οι απαγωγές, οι ένοπλες ληστείες και οι δολοφονικές επιθέσεις. Η διακίνηση παράνομων αγαθών, όπως ναρκωτικών και όπλων, καθώς και η διάπραξη μικροεγκλημάτων όπως η διάρρηξη και η κλοπή σημείωσαν αξιοσημείωτη άνοδο. Η τάση δεν περιορίστηκε μόνο σε αυτό, καθώς η ληστείες πεζών και οι επιθέσεις σε σταθμευμένα αυτοκίνητα αυξήθηκαν επίσης με γεωμετρική πρόοδο. Οι σύγχρονοι εγκληματίες έχουν πλέον διακλαδωθεί σε νέους τομείς, παραβιάζοντας τους κανονισμούς δημόσιας ασφάλειας. Την τελευταία δεκαετία, έχουν εμφανιστεί νέες μορφές, μέθοδοι και οργανώσεις παράνομων δραστηριοτήτων, που οδήγησαν σε έξαρση της σοβαρής εγκληματικής δραστηριότητας. Κατά συνέπεια, αυξήθηκαν και τα αδικήματα κατά της δημόσιας τάξης (Κουράκης, 1999).

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, το ποσοστό εγκληματικότητας ανά 100.000 άτομα έχει πάρει ανοδική τροχιά. Ωστόσο, αυτή η άνοδος δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα μιας ξαφνικής αύξησης των ποινικών αδικημάτων. Οι νομοθέτες έχουν διευρύνει αυτό που θεωρείται κακούργημα, το οποίο είναι ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στην αύξηση του πληθυσμού των φυλακών. Αυτά τα νέα εγκλήματα, ιδιαίτερα εκείνα που σχετίζονται με χρηματοοικονομικά παραπτώματα όπως η δωροδοκία, η δόλια χρηματιστηριακή συναλλαγή, το ξέπλυμα χρήματος και η φορολογική απάτη, αφορούν την πλειοψηφία των κρατουμένων. Επιπλέον, η μείωση των τυπικών πλημμελημάτων και κακουργημάτων, καθώς και το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα και η νεανική εγκληματικότητα, παίζουν επίσης ρόλο στη διαμόρφωση αυτών των αλλαγών σε στοιχεία κακουργημάτων. Από το 2000 έως το 2016, ο επιπολασμός των εγκλημάτων σε σχέση με τον πληθυσμό υπέστη εκτεταμένες τροποποιήσεις. Μια απόδειξη αυτού μπορεί να φανεί το 2000, όπου ο αριθμός των εγκλημάτων για 100.000 κατοίκους ήταν 45. Αυτό το ποσοστό αυξήθηκε σημαντικά σε 137 το 2013, αλλά μειώθηκε λίγο εν συνεχεία σε 107 το 2015. Παρά τη μείωση αυτή, η συγκεκριμένη τάση δεν ήταν διαρκής επειδή υπήρξε μεταγενέστερη αναζωπύρωση σε 115 το 2016. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι οι εθνικές εκλογές φαίνεται να συμβάλλουν στην μείωση των εγκλημάτων. Με την πάροδο του χρόνου, ο αριθμός των εγκλημάτων συνέχισε να αυξάνεται, παρά τις διακυμάνσεις.

Αναφέροντας 4.444 εγκλήματα το 2000, ο αριθμός αυξήθηκε σε 14.131 το 2013. Όσον αφορά τα κακουργήματα, ήταν αρχικά μόλις το 1,2% όλων των αδικημάτων που τεκμηριώθηκαν, αλλά τελικά αυξήθηκαν στο εκπληκτικό 7,07% το 2013. Επιπλέον, ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνταν σε αυτόν τον τομέα μειώθηκε σε 11.611 το 2015, αλλά στη συνέχεια αυξήθηκε σε 12.348 το 2016. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία αναλύθηκαν λεπτομερώς σε έκθεση που δόθηκε στη διάθεση του (ΕΛΣΤΑΤ, 2016).

Η απονομή δικαιοσύνης από τα δικαστήρια επηρεάστηκε είτε από την οπτική του κοινού είτε από τους κανονισμούς που θεσπίστηκαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης σχετικά με την απελευθέρωση των κρατουμένων, γεγονός που οδήγησε σε αυστηρότερες ποινές για εγκλήματα. Αυτό το φαινόμενο αποκάλυψε μια καινοτόμο μέθοδο παροχής δικαιοσύνης. Παρά τους πολυάριθμους υποστηρικτές αυτού του δόγματος, φαίνεται ότι η επιβολή κανονισμών «μηδενικής ανοχής» δεν ευθύνεται αυστηρά για την αύξηση των περιόδων φυλάκισης. Ωστόσο, τα εν λόγω εγκλήματα αναμένεται να είναι πιο βαριά, ενώ εξακολουθούν να εμπίπτουν στην κατηγορία του ήπιου χαρακτήρα. Η σοβαρότητα των εγκλημάτων που διαπράττονται έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Τα στοιχεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη αποκαλύπτουν μια εντυπωσιακή αύξηση του ποσοστού των κρατουμένων που καταδικάστηκαν σε 5-20 χρόνια, ιδιαίτερα μεταξύ 1990 και 1996. Επιπλέον, το ποσοστό αυτό εκτινάχθηκε στο 61,8% το 2006 και συνέχισε να ανέρχεται στο 73,7% το 2013, φτάνοντας τελικά το 27% το 2017. Παρά τη σκληρότερη ποινή, έως και τα δύο τρίτα των κρατουμένων εκτίουν ποινή φυλάκισης μεταξύ 10-20 ετών, υποδηλώνοντας σαφώς μια επιδείνωση της σοβαρότητας του αδικήματος (Αντωνοπούλου, 2010).

Σταδιακή αύξηση των κρατουμένων που εκτίουν ποινές 5-20 ετών, όπως ανακοίνωσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή. Το 1990, το ποσοστό ήταν 21%, το οποίο σκαρφάλωσε στο 30,6% μέχρι το 1996. Μεταγενέστερα στοιχεία αποκαλύπτουν μια σταθερή αύξηση φθάνοντας το 41% το 2006 και το 55,5% το 2013, με την έκθεση να παύει να δίνει στοιχεία πέρα από αυτό το έτος. Δεν προσδιορίστηκε η διάρκεια της προφυλάκισης.

Ετήσιος ρυθμός αύξησης 1992-2014 (Ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης): 348,5 κρατούμενοι, 1992-2017: 299,5 κρατούμενοι, υπολογισμός Ε.Λ.	1992	6.524	63
	1995	5.891	55
	1998	6.150	57
	2001	8.295	76
	2004	8.726	79
	2007	10.370	93
	2010	11.364	101
	2012	12.479	113
	2014	12.693	111
	2015	9.632	90
	2016	9.611	89

Εικόνα 5: Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων ανά τριετία 1992-2016. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

Κατά τη διάρκεια μιας περιόδου δύο δεκαετιών, η Ελλάδα παρατήρησε μια αύξηση στα καταστήματα κράτησης – από 26 σε 34 – καθώς ο αριθμός των φυλακισμένων ατόμων πολλαπλασιαζόταν. Το 1998, περίπου 57 για κάθε 100.000 πολίτες (6.150 κρατούμενοι συνολικά) ήταν έγκλειστοι. Όμως λόγω της θέσπισης του Ν. 4322/27.4.2015 (άρθ. 12, 13), ο οποίος είχε ευεργετική επίδραση στην κοινότητα, ο αριθμός των παραβατών μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Τον Μάιο του 2015, υπήρχαν μόνο 10.726 κρατούμενοι, αποτελούμενοι από 99 στους 100.000 κατοίκους. Η τάση τελικά έπεσε. Ο αριθμός των κρατουμένων στην Ελλάδα μειώθηκε με την πάροδο των ετών, από 10.064 τον Δεκέμβριο του 2014 σε 9.632 τον Δεκέμβριο του 2015, μειώνοντας ακόμη περισσότερο σε 9.621 τον Σεπτέμβριο του 2016. Η μείωση αυτή οφείλεται στις ευνοϊκές διατάξεις του Ν. 4411/3.8.2016 (άρθρ. 15). Παρά τις προσπάθειες που έγιναν με το Ν. 4411/3.8.2016 (άρθρ. 15) και 4322/2015, ο αριθμός των κρατουμένων παρέμεινε σχεδόν ίδιος για έναν ολόκληρο χρόνο. Τα πράγματα όμως πήραν τροπή όταν ο Ν. 4489/21.9.2017 άρθ. Το 43 εφαρμόστηκε στις 16

Σεπτεμβρίου 2017. Πριν από την εφαρμογή του, υπήρχαν 9.827 κρατούμενοι, αριθμός που εκτοξεύτηκε στους 10.029 την 1η Οκτωβρίου 2017, μόλις δύο εβδομάδες αργότερα (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2017).

Τα προγράμματα ανακούφισης της συμφοράς αγνοήθηκαν και αφέθηκαν εκτός της ατζέντας της κυβέρνησης, με αποτέλεσμα μόνο δικαστές και εισαγγελείς να μιλήσουν ενάντια στην έλλειψη πρωτοβουλίας για την ανέγερση νέων φυλακών και την ενημέρωση των καταστημάτων ασφαλείας. Παρά το ενδιαφέρον των ειδικών, η κάλυψη των μέσων ενημέρωσης για το θέμα ήταν ελάχιστη.

Σε διάστημα 30 ετών, ο αριθμός των κρατουμένων έχει κάνει μια πειστική μετατόπιση, αυξάνοντας σημαντικά από 3.135 το 1980 σε 13.147 το 2013. Εν τω μεταξύ, το ποσοστό των κρατουμένων που απολύθηκαν μετά την εκπλήρωση της ποινής τους παρουσίασε άμπωτη. Μειώθηκε από 31% το 1980 σε 19,8% το 1990, συνεχίζοντας την πτωτική τάση στο 8,8% το 2000 και στο 3,7% το 2005. Ωστόσο, ανέκαμψε έως και 88% το 2011 πριν πέσει σε μόλις 2,2% το 201. Αυτές οι πληροφορίες προέρχονται από στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, που αποκάλυψαν το έντονο γεγονός ότι μόλις το 2,2% των φυλακισμένων αφέθηκαν ελεύθεροι αφού ολοκλήρωσαν την τιμωρία τους. Η πρόωγη απελευθέρωση κρατουμένων οδήγησε σε ανατροπή νόμων και δικαστικών αποφάσεων, αλλά δεν έχει τεθεί ακόμη θέμα. Τα τελευταία δύο χρόνια, έχει ξεκινήσει μια επιεικής προσέγγιση όσον αφορά τους ενήλικες παραβάτες και έχουν θέσει σε εφαρμογή μέτρα συμπάθειας για τους νεαρούς και άρρωστους κρατούμενους, προκαλώντας τελικά μια γρήγορη ανατροπή στις αποφυλάκιση (ΕΛΣΤΑΤ, 2016).

Επί του παρόντος, επιβλέπουν τους έγκλειστους 3.492 άτομα - 2.170 εντός των φυλακών και 1.822 εκτός. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, στις αρχές του 2015, οι κρατούμενοι υπόδικοι ανήλθαν σε 11.798. Η έκθεση του ΣτΕ από την 1η Σεπτεμβρίου 2015 παρατήρησε μια αναλογία 1 αξιωματικού για κάθε 5,3 κρατούμενους, καθώς για μια ομάδα 9.646 κρατουμένων υπάρχουν μόλις 1.814 εργαζόμενοι.

5.2 Οι γυναίκες κρατούμενες

Η απόκτηση μιας ολιστικής κατανόησης του πληθυσμού των φυλακών είναι θεμελιώδους σημασίας, ιδιαίτερα δεδομένου ότι οι μειονοτικές κοινότητες φέρουν το μεγαλύτερο βάρος του συστήματος δικαιοσύνης. Μια τέτοια κατανόηση μπορεί να προσφέρει σημαντική εικόνα για τις μεμονωμένες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες κρατούμενες, όπως οι περιορισμένοι πόροι και η υγειονομική περίθαλψη. Ως εκ τούτου, οι ακριβείς πληροφορίες για τις έγκλειστες γυναίκες μπορούν να αποδειχθούν ανεκτίμητες για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων (Πιτσελά, 2007).

Έκθεση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποκάλυψε ότι τα καταστήματα κράτησης στη χώρα κρατούσαν 11.447 άτομα από την 1η Μαΐου 2015. Η μεγαλύτερη ομάδα ήταν άνδρες, με ποσοστό 94,8% ή 10.856 άτομα, ενώ οι γυναίκες ήταν μόνο 5,2 %, με 581 άτομα. Οι γυναίκες, για παράδειγμα, τείνουν να έχουν λιγότερες φυλακίσεις και λιγότερο συχνά να διαπράττουν βίαια αδικήματα, με αποτέλεσμα την υποεκπροσώπησή τους στα δεδομένα της ποινικής δικαιοσύνης. Αντίθετα, οι άνδρες τείνουν να έχουν πιο ασήμαντες ποινικές ιστορίες. Αυτή η διαφορά φύλου στην εργασία στη φυλακή μπορεί να βοηθήσει στη διαίωνιση αυτής της άνιση κατάστασης.

Με μια ματιά, το φύλο συχνά παραβλέπεται στις συζητήσεις για τα ποσοστά φυλάκισης. Ωστόσο, όταν αυτό ληφθεί υπόψη, εμφανίζεται μια έντονη ανισότητα (Πανούση κ.ά., 2007). Οι άνδρες αποτελούν σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού των φυλακισμένων, με ποσοστό 205 ανά 100.000. Εν τω μεταξύ, οι έγκλειστες γυναίκες αριθμούν μόνο 11 ανά 100.000. Αν και οι γυναίκες αποτελούν το 50% του πληθυσμού, αντιπροσωπεύουν μόνο το 5,2% των έγκλειστων ατόμων. Δυστυχώς, αυτό το στατιστικό στοιχείο παρέμεινε σταθερό με την πάροδο του χρόνου. Σύμφωνα με τα αρχεία της αστυνομίας για εγκλήματα, οι γυναίκες συμμετείχαν στο 14,8% των εγκλημάτων. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι είχαν μικρότερη πιθανότητα καταδίκης με βάση την ιατροδικαστική απόδειξη για εκείνο το έτος.

Αυτές οι εγκαταστάσεις τελούν υπό αυστηρή επιτήρηση για την εξασφάλιση της μέγιστης ασφάλειας. Η πλειονότητα των έγκλειστων γυναικών, περίπου το 90,4% ή περίπου 525 άτομα, συγκεντρώνεται σε αυτές τις εγκαταστάσεις. Ωστόσο, ένα μικρότερο ποσοστό, που αποτελεί το 9,6% ή 56 κρατούμενες, κατατάσσονται σε διαχωρισμένες μονάδες εντός των ανδρικών φυλακών. Είναι ενδιαφέρον ότι η πλειονότητα αυτών των γυναικών, που αποτελείται από σχεδόν το 78% ή σχεδόν 436 κρατούμενες, κρατούνται στο Γυναικείο Κατάστημα Κράτησης Ελεώνα Θήβας, το οποίο προορίζεται αποκλειστικά για την κράτησή τους. Το Κατάστημα Κράτησης Γυναικών Κορυδαλλού, όπου στεγάζονται κατά κύριο λόγο οι προφυλακιστέοι, αποτελείται από 89 άτομα, εκ των οποίων μόλις 15.3% του συνολικού πληθυσμού των κρατουμένων. Ωστόσο, η κύρια εγκατάσταση κρατά τη μεγάλη πλειοψηφία των κρατουμένων που προσδιορίζουν το φύλο.

Το Κατάστημα Κράτησης Γυναικών Κορυδαλλού έχει ένα συντριπτικό ποσοστό υπόδικων γυναικών κρατουμένων στο 78%, το οποίο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον Ελεώνα Θήβας, όπου ο αριθμός αυτός είναι μόλις 12%. Αντίθετα, οι καταδικασμένες γυναίκες αποτελούν την πλειονότητα των γυναικών που κρατούνται στον Ελεώνα Θήβας με ποσοστό 88%, ενώ μόνο το 22% των Γυναικών Κράτησης Κορυδαλλού αποτελείται από καταδικασμένες γυναίκες. Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, προγράμματα συμβουλευτικής και κινητοποίησης κρατουμένων χρηστών ναρκωτικών για την απεξάρτησή τους, καθώς και θεραπευτικές κοινότητες από το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτήσεων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) λειτουργούν και στα δύο κεντρικά καταστήματα κράτησης. Τα προγράμματα αυτά ισχύουν από το 2005 για τον Κορυδαλλό και το 2008 για τον Ελεώνα Θήβας όπου είχαν θετικό αντίκτυπο στους κρατούμενους (Πιτσελά, 2016).

Λόγω της σχετικής σπανιότητας των γυναικών που τυγχάνουν στερητική της ελευθερίας ποινές, υπάρχουν λίγες σωφρονιστικές εγκαταστάσεις που είναι αποκλειστικά για γυναίκες. Κατά συνέπεια, οι γυναίκες κρατούνται συχνά σε φυλακές που βρίσκονται μακριά από τα σπίτια και τις οικογένειές τους, εμποδίζοντας τη διατήρηση και ανάπτυξη των οικογενειακών δεσμών. Το έθνος μας στερείται αποκεντρωμένων καταστημάτων κράτησης που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για γυναίκες και δεν υπάρχουν ειδικά γυναικεία τμήματα σε χώρους κράτησης ανδρών, με εξαίρεση αυτά που βρίσκονται στα Διαβατά Θεσσαλονίκης και στη Νεάπολη Λασιθίου. Επιπλέον, στις γυναίκες που κρατούνται στα γυναικεία τμήματα των

κέντρων κράτησης ανδρών δεν παρέχονται κοινές ευκαιρίες εκπαίδευσης, εργασίας και ψυχαγωγίας (Κέντρο Ερευνών για θέματα ισότητας, 2005). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι γυναίκες κρατούμενες διαχωρίζονται από τους άντρες συγκατατούμενους τους και δε μπορούν να έχουν πρόσβαση στις αγροτικές φυλακές, ανεξαρτήτως ηλικίας, ενώ οι άνδρες παραβάτες έχουν πρόσβαση σε τέσσερις αγροτικές φυλακές: α) Κασσάνδρας, β) Τίρυνθας, γ) Αγίας Χανίων Κρήτης και δ) Κασσαβέτειας Βόλου. Τέλος, φαίνεται ότι το Ψυχιατρείο και το Νοσοκομείο Φυλακών Κορυδαλλού δε δέχεται γυναίκες κρατούμενες που χρήζουν ιατρικής περίθαλψης (Πιτσελά, 2016).

Στις γυναικείες φυλακές Ελεώνα Θήβας και Κορυδαλλού, ο γυναικείος πληθυσμός κρατουμένων διακρίνεται μόνο κατά εθνικότητα. Στον Ελεώνα Θήβας το 33% ή 143 άτομα είναι αλλοδαπές, ενώ στον Κορυδαλλό αποτελούν το 40% ή 36 άτομα αλλιώς. Κατά μέσο όρο, το ένα τρίτο όλων των κρατουμένων σε αυτές τις εγκαταστάσεις είναι αλλοδαπές υπήκοοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό των αλλοδαπών γυναικών κρατουμένων στα δύο αυτά ιδρύματα (34%) είναι σημαντικά χαμηλότερο από το συνολικό ποσοστό των αλλοδαπών κρατουμένων (58%) σε όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα (Πιτσελά, 2016)

Στην περιοχή του Ελεώνα Θήβας, συνολικά 104 γυναίκες, περίπου το 24% του γυναικείου πληθυσμού, είτε κρατήθηκαν προσωρινά είτε καταδικάστηκαν για αδικήματα που σχετίζονται με ναρκωτικά. Συγκριτικά, 26 γυναίκες, ή ποσοστό 29%, στον Κορυδαλλό κρίθηκαν ένοχες για παρόμοια αδικήματα. Επομένως, μπορεί να συνταχθεί ότι μία στις τέσσερις γυναίκες, ή το 25%, είναι έγκλειστες σε αυτές τις συγκεκριμένες τοποθεσίες λόγω παραβιάσεων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών. Ιστορικά, οι γυναίκες έχουν κατηγορηθεί, φυλακιστεί και καταδικαστεί για λιγότερα εγκλήματα από τους άνδρες. Στη χώρα μας, οι πιο διαδεδομένοι λόγοι φυλάκισης γυναικών περιλαμβάνουν παραβιάσεις του νόμου περί ναρκωτικών, εγκλήματα ιδιοκτησίας και, σε μικρότερο βαθμό, βίαια εγκλήματα (Πιτσελά, 2016)

Στον Ελεώνα Θήβας ήταν συνολικά 381 τρόφιμοι σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία. Είναι εντυπωσιακό ότι 60 γυναίκες καταδικάστηκαν σε ισόβια κάθειρξη, που αποτελούν το 16% του συνολικού πληθυσμού. Εν τω μεταξύ, 265 κρατούμενες, που αντιστοιχούν στο 69%, καταδικάστηκαν σε μικρότερες περιόδους φυλάκισης. Οι υπόλοιπες, αποτελούμενες από 56 άτομα ή το 15% του πληθυσμού, ήταν επίσης έγκλειστες για ένα χρονικό διάστημα. Αξίζει να σημειωθεί ότι πρόσφατα σημειώθηκε

εκτίναξη στον αριθμό των γυναικών που επιβλήθηκαν μακροχρόνιες ποινές σε σύγκριση με παλαιότερες περιόδους. Στην Ελλάδα, ένα εκπληκτικό 56,8% των γυναικών πίσω από τα κάγκελα εκτίουν ποινές οκτώ ετών και άνω, εξαιρουμένης της ισόβιας κάθειρξης (Πιτσελά, 2016).

Αρμόδιο Υπουργείο		Υπουργείο Δικαιοσύνης	
Αρμόδια Δ/ση	Γενική Δ/ση Σωφρονιστικής Πολιτικής		
Συνολικός πληθυσμός κρατουμένων (καταδίκων και υποδίκων)	9789 (1.6.2017)	13147 (Νοέμβριος 2013)	
Αναλογία κρατουμένων ανά 100 χιλ. κατοίκους με βάση τον εκτιμώμενο εθνικό πληθυσμό (Eurostat)	91 10.75 εκατ. (Σεπτ. 2016)	120 11 εκατ. (Νοέμ. 2013)	
	Ποσοστό [%] στον πληθυσμό των κρατουμένων		
Υπόδικοι κρατούμενοι	29,6% (1.1.2017)	23,4% (1.9.2013)	
Γυναίκες κρατούμενες	5,5% (1.1.2017)	5,2% (1.9.2013)	
Ανήλικοι / νέοι κρατούμενοι	2,9% (1.6.2017)	3,8% (1.9.2013)	
Αλλοδαποί κρατούμενοι	54,3% (1.1.2017)	60,4% (1.9.2013)	
Αριθμός εγκαταστάσεων	35 (2017)	33(2014)	
Επίσημη χωρητικότητα των καταστημάτων κράτησης	9886 (1.9.2013-1.6.2017)	9223 (1.1.2011)	9103 (1.9.2008)

Εικόνα 6: Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία κρατουμένων των ετών 2013 και 2017
(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

5.3 Το ζήτημα των ανήλικων κρατουμένων

Ένα ανησυχητικό ζήτημα είναι η φυλάκιση γυναικών που διέπραξαν εγκλήματα κατά τη νεότητά τους, ένα θέμα το οποίο είναι αρκετά περίπλοκο. Όσον αφορά τη σύνθεση των φυλακών, είναι αξιοσημείωτο ότι οι έφηβοι αποτελούν ένα απλό κλάσμα του κρατούμενου πληθυσμού. Ωστόσο, το να είσαι μειονότητα απλώς ενισχύει τα εμπόδια που συναντούν οι νεαρές κυρίες σε σύγκριση με τους ενήλικες ή τους άντρες συνομηλίκους τους. Το δίλημμα έγκειται στο γεγονός ότι κανένα κατάστημα κράτησης δεν έχει διαμορφωθεί ειδικά για να φιλοξενεί τις μοναδικές ανάγκες των γυναικών ανηλίκων, τόσο ημεδαπών όσο και αλλοδαπών. Δυστυχώς, τα σωφρονιστικά ιδρύματα σήμερα δεν είναι καλά εξοπλισμένα για να καλύψουν τις εκπαιδευτικές, επαγγελματικές, ψυχολογικές και ψυχαγωγικές ανάγκες αυτών των έφηβων κοριτσιών. Απαιτούνται εξατομικευμένα προγράμματα που υποστηρίζουν την κοινωνική επανένταξη, την παροχή συμβουλών και τις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες για την ηλικία και το φύλο. (Πιτσελά, 2016).

Η λήψη κατάλληλης μεταχείρισης ανάλογα με την ηλικία και το νομικό τους καθεστώς κρίνεται ζωτικής σημασίας για τους ανήλικους παραβάτες σύμφωνα με το άρθρο 10 § 3 εδάφιο β του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 37 παρ. 3 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι νεαροί κρατούμενοι θα πρέπει να κρατούνται εκτός από τους ενήλικες κρατούμενους, εκτός εάν αυτό θα ήταν επιβλαβές για την ευημερία τους. Συγκεκριμένα, το διεθνές δίκαιο επιβάλλει ότι ο διαχωρισμός των νεαρών κρατουμένων από τους ενήλικες πρέπει να γίνεται με κάθε δυνατό τρόπο, ενώ οι επισκέψεις και η αλληλογραφία μεταξύ παιδιών και οικογένειας θα πρέπει να αποτελούν συνήθη πρακτική και να επιτρέπονται όποτε είναι εφικτό. Η θέση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τον κανόνα 59.1 της Σύστασης Rec (2008) ενισχύει αυτή την άποψη.

Η Κοινωνία των Εθνών έγραψε ιστορία το 1934, κατοχυρώνοντας την ιδέα του διαχωρισμού μικρών και μεγάλων κρατουμένων και έγινε η πρώτη παγκόσμια αρχή που το έκανε. Σχεδόν δύο δεκαετίες αργότερα, τα Ηνωμένα Έθνη ακολούθησαν το παράδειγμά τους εισάγοντας ειδικές ρήτρες για νεαρούς παραβάτες στους «Πρότυπους ελάχιστους κανόνες για τη μεταχείριση των κρατουμένων» (κανόνας 8). Επιπλέον, σύμφωνα με τους Βασικούς Κανόνες Ανηλίκων του ΟΗΕ (κανόνες 13.4 και 26.3), οι κρατούμενοι ή καταδικασμένοι ανήλικοι πρέπει να απομονώνονται από τους ενήλικες κρατούμενους. Οι Κανόνες της Αβάνας του 1990, ή οι κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των φυλακισμένων ανηλίκων, ορίζουν ότι όλα τα καταστήματα κράτησης διαχωρίζουν τους ανήλικους από τους ενήλικες. Αυτό αίρεται μόνο σε περίπτωση που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Το άρθρο 29 αναγνωρίζει τη δυνατότητα κράτησης ανηλίκων υπό επίβλεψη μαζί με ενήλικες που επιλέγονται με τη μέγιστη προσοχή. Τα οφέλη αυτού του προγράμματος για τους νεαρούς κρατούμενους έχουν αποδειχθεί. Επιπλέον, το άρθρο 17 διευκρινίζει την ανάγκη να διαχωρίζονται οι ανήλικοι κατάδικοι από εκείνους που κρατούνται πριν από τη δίκη.

Είναι σημαντικός ο ρόλος της θωράκισης των ανηλίκων από επιβλαβείς επιρροές που χαρακτηρίζονται ως "εγκληματική μόλυνση". Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με το διαχωρισμό τους από τους ενήλικες. Για να ενισχυθεί αυτή η προστασία, ο Ευρωπαϊκός Ποινικός Κώδικας ορίζει ότι άτομα κάτω των 18 ετών πρέπει να κρατούνται σε συγκεκριμένες εγκαταστάσεις και όχι σε φυλακές που προορίζονται για ενήλικες (κανόνας 11.1). Αν και εφόσον οι ανήλικοι πρέπει να τοποθετηθούν σε τέτοιες φυλακές, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να ανταποκρίνονται στις ατομικές τους ανάγκες και καταστάσεις (κανόνας 11.2). Έχει επισημανθεί μέσω της Σύστασης Rec (2008) 11 ότι οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί που αφορούν τους ανήλικους παραβάτες που χρειάζονται τιμωρίες ή μέτρα απαιτούν τη δημιουργία χωριστών εγκαταστάσεων για ανήλικους, με σαφή διαχωρισμό από τα ηλικιωμένα άτομα. Είναι αρκετά ενδιαφέρον ότι τα τμήματα 11.1 και 11.2 του Ευρωπαϊκού Ποινικού Κώδικα επαναλαμβάνονται στον Ευρωπαϊκό Κώδικα για τους ανήλικους παραβάτες που απαιτούν μέτρα ή ποινές. Το άρθρο 59.1 διευκρινίζει ότι τα άτομα κάτω των 18 ετών ή οι ανήλικοι δεν πρέπει να κρατούνται σε φυλακές ενηλίκων, αλλά σε εξειδικευμένα ιδρύματα προσαρμοσμένα για να καλύπτουν τις συγκεκριμένες απαιτήσεις τους. Στην περίπτωση που οι ανήλικοι παραβάτες

περιορίζονται με ενήλικες, είναι υποχρεωτικό να φιλοξενούνται χωριστά, εκτός εάν έχει καθοριστεί ότι θα ήταν εποικοδομητικό για τον ανήλικο να συνυπάρχει με τον ενήλικο πληθυσμό.

Πέντε ανήλικοι κρατούμενοι κρατούνταν στο Κατάστημα Κράτησης Γυναικών στον Ελεώνα Θήβας κατά την 1η Μαΐου 2015, σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία. Ωστόσο, η ελληνική κυβέρνηση έχει ιδρύσει τέσσερα καταστήματα κράτησης που απευθύνονται αποκλειστικά σε άνδρες ανήλικους παραβάτες. Την προαναφερθείσα ημερομηνία, το κέντρο Αυλώνας στην Αττική φιλοξένησε 229 ανηλίκους, που αποτελούν το 76% όλων των ανηλίκων κρατουμένων, περισσότερους από κάθε άλλη εγκατάσταση. Πρόσθετα κέντρα ήταν η Κασσαβέτεια με 18 κρατούμενους, η Κόρινθος με 19 κρατούμενους και ο Βόλος με 35 κρατούμενους. Έχει αναφερθεί σε επίσημα έγγραφα κρατουμένων ότι ακόμη και νεαροί άνδρες κρατούνταν σε σωφρονιστικά ιδρύματα ενηλίκων. Το σωφρονιστικό κατάστημα Άμφισσας, καθώς και η Λάρισα, το Μαλανδρίνο, το Ναύπλιο, τα Χανιά, η Χίος, τα Γρεβενά, η Κέρκυρα, τα Τρίκαλα και το Γενικό Κατάστημα Κεντρικής Μακεδονίας III στη Νιγρίτα Σερρών κρατούσαν ποικίλο αριθμό ανηλίκων. Όσον αφορά την ποσότητα των κρατουμένων και το πού κρατήθηκαν, τα στατιστικά στοιχεία είναι αληθοφανή και πλήρως αναμφισβήτητα.

Επί του παρόντος, δεν υπάρχουν διαθέσιμα μέτρα για νεαρούς κρατούμενους που να ευθυγραμμίζονται με τους πόρους που παρέχονται σε έγκλειστους ενήλικες εντός της χώρας. Στις τοπικές κοινότητες, δεν υπάρχουν καταλύματα που να αποτελούνται από μικρότερα κέντρα φυλάκισης που θα μπορούσαν να αφομοιωθούν επαρκώς σε ένα περιβάλλον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό. Μια λύση θα συνεπαγόταν την ύπαρξη μη κεντρικών εγκαταστάσεων κράτησης με εξαιρετικά μικρό αριθμό κρατουμένων, ώστε να επιτρέπονται προσαρμοσμένα και εξατομικευμένα πρωτόκολλα θεραπείας, συμπεριλαμβανομένων σχεδίων αρχιτεκτονικού σχεδιασμού που ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των κρατουμένων και των γειτονικών οικογενειών. Είναι κρίσιμο για τους γονείς και τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία να συνδεθούν μεταξύ τους σε αυτές τις περιπτώσεις. Μετά την αποφυλάκιση, η κοινωνική επανένταξη στην κοινωνία θα μπορούσε να ενισχυθεί εάν επιτρεπόταν στα παιδιά να παραμείνουν σε επαφή με τις οικογένειές τους. Παρά τα δικαιώματα των παιδιών που κατοχυρώνονται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι επισκέψεις σε νεαρούς κρατούμενους μπορεί να

είναι χρονοβόρες και δαπανηρές, γεγονός που δυσκολεύει τόσο τους άνδρες όσο και τις γυναίκες σε εξειδικευμένα τμήματα ή καταστήματα να δέχονται τακτικές επισκέψεις από τους συγγενείς (Φρονίμου, 2000).

Οι νέες γυναίκες στη χώρα μας δε διαθέτουν συγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα για την αποκατάστασή τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει ίδρυμα για εφήβους άρρενες που παραβίασαν το άρθρο 282 § 2 του ΚΠΔ, αλλά βρίσκεται στο Βόλο. Το σωφρονιστικό αυτό κατάστημα εξυπηρετεί όσους δεν υπακούουν στα εξωθεσμικά αναμορφωτικά μέτρα που τους επιβλήθηκαν ως περιοριστικοί όροι, σύμφωνα με τον Ν. 4322/2015. Ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό ίδρυμα ευνοείται έναντι των εξειδικευμένων κέντρων κράτησης ανηλίκων για ανήλικους που χρειάζονται διορθωτικά μέτρα. Ωστόσο, η κράτηση σε κέντρα κράτησης ανηλίκων θεωρείται ως πιο αυστηρή επιλογή και ως εκ τούτου αποτελεί δευτερεύουσα επιλογή.

Οι νεαρές γυναίκες στην Ελλάδα, ιδιαίτερα οι ανήλικες και οι έφηβες έως νεαρές ενήλικες, δεν έχουν εγκαταστάσεις κράτησης που να τις εξυπηρετούν ειδικά. Με έναν τόσο μικρό πληθυσμό νεαρών γυναικών στη φυλακή, η απομόνωσή τους από το σωφρονιστικό σύστημα στην Ελλάδα δεν θα ήταν πρακτική. Η απόσταση μεταξύ του καταστήματος κράτησης νεαρών γυναικών και των σπιτιών τους είναι σημαντική, παρουσιάζοντας υλικοτεχνικές προκλήσεις. Ωστόσο, η δημιουργία ειδικών μονάδων για νεαρές γυναίκες εντός των σημερινών καταστημάτων κράτησης αποκλειστικά για νεαρούς άνδρες παραμένει ως κρίσιμη σύσταση.

Ο περιορισμός είναι ένα κοινό θέμα στην κράτηση ανηλίκων, ειδικά μεταξύ νεαρών γυναικών που διατίθενται σε τμήματα που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για αυτές. Αυτά τα τμήματα μπορεί να αποτελούν μέρος καταστημάτων κράτησης γυναικών ή σε απομονωμένη περιοχή που προορίζεται για νεαρούς παραβάτες σε χώρο κράτησης ανδρών. Ωστόσο, για να διευκολυνθεί η ομαλή επιστροφή στην κοινωνία, είναι επιτακτική ανάγκη να καλυφθούν οι εξαιρετικές ανάγκες και τα πάθη τους. Σε αντίθετη περίπτωση, ενδέχεται να παρεμποδιστεί η επανείσοδός τους. Η παραμονή σε επαγρύπνηση είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της σωματικής, ηθικής και ψυχικής ευεξίας και την πρόληψη πιθανής επιρροής από ενήλικες παραβάτες. Η απουσία διαχωρισμού μεταξύ ανηλίκων και ενηλίκων αποτελεί παγκόσμια ανησυχία, ειδικά για τις γυναίκες κρατούμενες.

Για να διασφαλιστεί η δικαιοσύνη για τις νεαρές γυναίκες εγκληματίες, οι Κανόνες του Πεκίνου τονίζουν την ανάγκη αντιμετώπισης των ειδικών αναγκών και

ανησυχιών τους. Ο κανόνας 26.4 ορίζει ότι έχουν ίση μεταχείριση στους άνδρες παραβάτες όσον αφορά τη φροντίδα, την καθοδήγηση, την υποστήριξη, την εκπαίδευση και τη θεραπεία. Αυτός ο κανόνας αποσκοπεί στην εξάλειψη της παραμέλησης που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες παραβάτες και στην προώθηση της ίσης μεταχείρισης σε όλη τη διαδικασία ποινικής δικαιοσύνης. Το σχόλιο τονίζει τη σημασία του εντοπισμού και της αντιμετώπισης των διακριτών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι νεαρές γυναίκες παραβάτες κατά την περίοδο κράτησής τους.

Καλύπτοντας τόσο θεσμικά όσο και μη θεσμικά περιβάλλοντα, οι Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των φυλακισμένων γυναικών και τα μέτρα στερητικά της ελευθερίας για γυναίκες παραβάτες, γνωστά και ως Κανόνες της Μπανγκόκ, περιλαμβάνουν 70 κανονισμούς που έχουν σχεδιαστεί για να ρυθμίζουν τη μεταχείριση των φυλακισμένων γυναικών. Αυτοί οι κανονισμοί αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των ανήλικων γυναικών κρατουμένων μέσω των κανονισμών 36-39. Ο κανόνας 36 απαιτεί από τις αρχές των φυλακών να θεσπίσουν μέτρα για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των εφήβων. Το άρθρο 37 επιβάλλει την ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες ανήλικους παραβάτες υπό κράτηση. Προκειμένου να συμμορφωθούν με τον κανόνα 38, οι ανήλικοι πρέπει να έχουν πρόσβαση σε προγράμματα και υπηρεσίες που καλύπτουν ειδικά το φύλο και την ηλικιακή τους ομάδα. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν συμβουλευτική για θέματα όπως η σεξουαλική κακοποίηση ή βία, εκπαίδευση σε θέματα υγειονομικής περίθαλψης και την ευκαιρία να επισκέπτονται έναν γυναικολόγο σε τακτική βάση. Επιπλέον, στις έγκυες ανήλικες θα πρέπει να παρέχεται ιατρική περίθαλψη και υποστήριξη που να είναι συγκρίσιμη με αυτή που προσφέρεται σε ενήλικες κρατούμενους. Ένας εξειδικευμένος ιατρός πρέπει να παρακολουθεί την υγεία τους καθ' όλη τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, λαμβάνοντας υπόψη την αυξημένη πιθανότητα επιπλοκών λόγω νεαρής ηλικίας. Αυτό περιγράφεται από τον κανόνα 39 (Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης CM/Rec, 2012).

Οι νεαρές γυναίκες κρατούμενες αντιμετωπίζουν ένα μειονέκτημα όσον αφορά τις ευκαιρίες για το σχολείο και την επαγγελματική κατάρτιση [68]. Η έλλειψη γυναικών κρατουμένων έχει ως αποτέλεσμα να τους δίνεται λιγότερη προσοχή σε σύγκριση με τους άνδρες κρατούμενους στην καθημερινή λειτουργία της φυλακής, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα πολιτιστικά, εκπαιδευτικά, αθλητικά και προγράμματα

επαγγελματικής κατάρτισης. Τα κοινωνικοπαιδαγωγικά προγράμματα και τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης δεν είναι συνεχή ή μόνιμα και είναι συχνά κατακερματισμένα. Παρά την υποστήριξη του προσωπικού των φυλακών, αυτά τα προγράμματα είναι σποραδικά και λειτουργούν εντός των ορίων των ευρωπαϊκών προγραμμάτων [69].

Σύμφωνα με το άρθρο 13, οι ευρωπαϊκοί σωφρονιστικοί κανόνες, ιδίως το άρθρο 26.4, θεσπίζονται με γνώμονα την αρχή της μη διάκρισης. Αυτός ο κανόνας υποστηρίζει ότι η μεροληψία με βάση το φύλο δεν πρέπει να παίζει ρόλο στις ευκαιρίες απασχόλησης των κρατουμένων. Τα επίσημα σχόλια σχετικά με αυτόν τον κανόνα δείχνουν ότι οι γυναίκες κρατούμενες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη πρόκληση όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την εργασία και τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες από τους άνδρες συγκρατούμενους τους. Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου οι γυναίκες στεγάζονται σε ένα γυναικείο τμήμα ενός καταστήματος κράτησης ανδρών ή οι ανήλικοι σε ένα κατάστημα κράτησης γυναικών, η πρόσβαση σε αυτές τις δραστηριότητες δε θα πρέπει να περιοριστεί. Οι γυναίκες πρέπει να έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε τομείς που παραδοσιακά κυριαρχούνταν από γυναίκες, όπως η καθαριότητα, το ράψιμο, το μαγείρεμα και η χειρωνακτική εργασία. Είναι σημαντικό οι γυναίκες και οι άνδρες να έχουν ίση πρόσβαση τόσο σε ψυχαγωγικές όσο και σε αθλητικές δραστηριότητες. Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δήλωσε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, η άνιση κατανομή ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών μπορεί να ερμηνευθεί ως ένα είδος ταπεινωτικής μεταχείρισης.

5.4 Κρατούμενες γυναίκες με ανήλικα τέκνα

Μια ιδιαίτερη ομάδα στον πληθυσμό των φυλακών είναι οι μητέρες που κρατούνται με τα ανήλικα παιδιά τους. Το Άρθρο 556 εδ. α' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας επιτρέπει την καθυστέρηση της ποινής στέρησης της ελευθερίας, εάν μια κατάδικη βρίσκεται στους δύο τελευταίους μήνες της εγκυμοσύνης της ή έχει γεννήσει πρόσφατα. Αυτή η αναβολή μπορεί να χορηγηθεί για έως και τρεις μήνες μετά τον τοκετό. Συνιστάται ιδιαίτερα η φυλάκιση εγκύων γυναικών να επιφυλάσσεται μόνο για έκτακτες περιστάσεις. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης εξέδωσε σύσταση με αριθμό 1469/2000 σχετικά με τις

μητέρες και τα βρέφη τους σε σωφρονιστικά ιδρύματα. Η σύσταση προτρέπει την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να εξετάσουν την κράτηση γυναικών κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης ή μητέρων μικρών παιδιών ως έσχατη λύση για όσους έχουν διαπράξει εξαιρετικά σοβαρά εγκλήματα και αποτελούν κίνδυνο για την κοινωνία (παρ. iii).

Και τα δύο φύλα υπόκεινται στις ρυθμίσεις που ορίζονται στον Ποινικό Κώδικα. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι δεν υπάρχει τμήμα του Ποινικού Κώδικα που να καλύπτει αποκλειστικά τις ανάγκες των γυναικών, παρόλο που απαιτούν συγκεκριμένες εκτιμήσεις, ιδίως όσον αφορά τους κανονισμούς που σχετίζονται με την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες ειδικές διατάξεις που άπτονται αυτών των θεμάτων. Για παράδειγμα, το άρθρο 32 § 3 απαιτεί από τους γιατρούς των καταστημάτων να παρέχουν γραπτές γνωμοδοτήσεις σχετικά με ειδικές δίαιτες ή συμπληρωματικές τροφές για κρατούμενους που έχουν ανάγκη, συμπεριλαμβανομένων ηλικιωμένων, ασθενών και εγκύων γυναικών. Επιπλέον, κατά τη μεταφορά ηλικιωμένων, εγκύων, ασθενών και εφήβων, αποφεύγεται η χρήση χειροπέδων αν είναι δυνατόν.

Όταν οι γυναίκες κρατούνται, τοποθετούνται είτε σε ειδικές εγκαταστάσεις για το φύλο είτε σε καθορισμένα τμήματα σε άλλες εγκαταστάσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 13 § 1 ΣτΕ, δεν επιτρέπεται να επικοινωνούν με κρατούμενους άλλων κατηγοριών. Τα καταστήματα και οι ειδικές μονάδες κράτησης για γυναίκες έχουν κανόνες και προγράμματα προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες τους (άρθρο 13 § 2). Ο διαχωρισμός των μικρών παιδιών και των βρεφών από τις έγκλειστες μητέρες τους μπορεί να είναι μια πολύ οδυνηρή εμπειρία, όπως αναφέρεται στον Θεμελή (2010). Ο Ποινικός Κώδικας το εξηγεί αυτό παρέχοντας μια καθορισμένη περιοχή εντός του καταστήματος κράτησης ή του τμήματος όπου οι μητέρες μπορούν να μείνουν με τα παιδιά τους έως και τριών ετών. Επιτρέπεται να μείνουν μαζί για καθορισμένο χρονικό διάστημα. Στο Κατάστημα Κράτησης Γυναικών Ελεώνα Θήβας λειτουργεί τμήμα ειδικά για μητέρες ανηλίκων (Μητροσύλη και Φρονίμου, 2008).

Σύμφωνα με το άρθρο 105 § 7 του Ποινικού Κώδικα, στις μητέρες που είναι φυλακισμένες και έχουν μαζί τα μικρά παιδιά τους, τους χορηγείται ημερήσιο επίδομα δύο ημερών κατά τη διάρκεια της σωφρονιστικής επιμέλειας. Το επίδομα αυτό υπολογίζεται με τρόπο που να ωφελεί τις κρατούμενες μητέρες και ισχύει καθ' όλη τη διάρκεια της ποινής τους. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το άρθρο 4 § 2

του ν. 3904 /2010 λειτουργεί ως συμπλήρωμα της διάταξης αυτής. Μόλις ένα παιδί συμπληρώσει την ηλικία των τριών ετών, αναμένεται να μεταβεί σε κέντρα παιδικής μέριμνας που παρακολουθούνται στενά από τα Υπουργεία Υγείας και Πρόνοιας, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Αυτό ισχύει μόνο εάν το παιδί δεν έχει κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον και κατόπιν συνεννόησης με τους γονείς, όπως καθορίζεται από αρμόδιο δικαστικό λειτουργό.

Δίνοντας έμφαση στις ρυθμίσεις και τις εναλλακτικές ποινές, το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 1999 σχετικά με τις συνθήκες στις φυλακές της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδίδει ζωτική σημασία στην εξειδικευμένη προστασία για τις έγκλειστες μητέρες και τα παιδιά τους. Ένα θέμα που επισημάνθηκε είναι οι μοναδικές ανάγκες των έγκλειστων γυναικών, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του τοκετού, της εγκυμοσύνης και των πρώτων χρόνων του παιδιού, γεγονός που καθιστά ζωτικής σημασίας την ίδρυση εξειδικευμένων μονάδων έξω από τους τοίχους των φυλακών. Η πρόταση αυτή έχει λάβει δικαίως την έγκριση του Κοινοβουλίου (παράγραφος 16).

Οι έγκλειστες γυναίκες συχνά βρίσκονται πιο μακριά από την οικογένεια και το σπίτι τους από τους άνδρες, προκαλώντας δυσκολίες επικοινωνίας και προκλήσεις στην απόκτηση των απαραίτητων αδειών για επισκέψεις. Ένας αποκεντρωμένος χώρος κράτησης με βάση το φύλο εντός των καταστημάτων κράτησης ανδρών θα μπορούσε να μετριάσει αυτά τα εμπόδια. Η παροχή συχνών ευκαιριών για επισκέψεις και τακτικών αδειών εξόδου θα μπορούσε να μετριάσει το πρόβλημα του χωρισμού των γυναικών από τις πόλεις τους, ιδιαίτερα για τις μητέρες που μπορεί να χρειαστεί να αφήσουν πίσω τα μικρά παιδιά τους. Το κράτος έχει ευθύνη να διασφαλίσει ότι τόσο οι μητέρες όσο και τα παιδιά να έχουν άφθονες ευκαιρίες για επαφή, καθώς αυτό μπορεί να ωφελήσει σε μεγάλο βαθμό την ευημερία τους. Κατά τη διάρκεια αυτών των επισκέψεων, θα ήταν σκόπιμο να απομακρύνονται από φυσικά εμπόδια όπως διαχωριστικά ή πλέγματα και θα πρέπει να επιτρέπεται η απεριόριστη φυσική εγγύτητα (Συστάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1469/2000 για τις μητέρες και τα μωρά στις φυλακές).

Το 2004, μια Διεθνής Συγκριτική Εμπειρική Έρευνα αποκάλυψε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών πίσω από τα κάγκελα, δηλαδή το 82%, ήταν στην πραγματικότητα μητέρες. Είναι ενδιαφέρον ότι κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους, οι πατέρες ανέλαβαν καθήκοντα ανατροφής παιδιών για το 37,5%

των ανηλίκων, ενώ οι παππούδες και οι γιαγιάδες αυξήθηκαν για ένα άλλο 37,5% και το 10% βασιζόταν σε άλλα μέλη της οικογένειας. Το τελευταίο 5% φροντιζόταν από ανάδοχες οικογένειες ή ιδρύματα, ενώ ένα άλλο 10% φροντιζόταν από κάποιο άλλο ίδρυμα. Επιπλέον, το 66% αυτών των μητέρων μπόρεσαν να διατηρήσουν επαφή με τα παιδιά τους, το 24% διατηρούσαν επαφή μόνο με ορισμένα από τα παιδιά τους και μόλις το 10% αυτών των μητέρων δεν είχαν καθόλου επαφή με τα παιδιά τους. Ρωτώντας για την αποσύνδεσή τους από τους απογόνους τους, το 92 τοις εκατό των γυναικών απάντησε «από τον εγκλεισμό». Μελέτες σε παγκόσμια κλίμακα έχουν εντοπίσει σοβαρές ανεπάρκειες στο σωφρονιστικό σύστημα, με εξαίρεση μόνο τη Σλοβενία, όπου το 36 τοις εκατό των γυναικών κατάφεραν να φύγουν από το κατάστημα κράτησης κατέχοντας προσωρινά τακτική άδεια. Αντίθετα, σχεδόν τα δύο τρίτα των γυναικών στη Δανία, τη Γερμανία, την Κροατία και την Ισπανία δεν είχαν αυτό το πλεονέκτημα. ενώ για το 85 τοις εκατό των γυναικών στην Πολωνία και πάνω από το 90 τοις εκατό στην Ελλάδα, τη Λιθουανία και τη Ρωσία, αυτή η δυνατότητα δεν υπήρχε (Θεμελή, 2010).

Οι έγκλειστες γυναίκες σήμερα βρίσκονται σε μια περίπλοκη κατάσταση που απαιτεί ταχεία δράση για να ξεπεράσουν ένα πλήθος δυσκολιών. Για να βοηθηθούν αυτές οι γυναίκες, έχουν προταθεί πολλές ιδέες για να διορθωθούν οι δύσκολες συνθήκες στις φυλακές τους. Η συχνότητα των γυναικών που συμμετέχουν σε απροκάλυπτες εγκληματικές δραστηριότητες αναγνωρίζεται ευρέως ως πολύ χαμηλότερη από αυτή των ανδρών. Μπορούμε να το δούμε αυτό εξετάζοντας τον αριθμό των υποτιθέμενων κακουργημάτων και εκείνων που καταδικάστηκαν για εγκληματική δραστηριότητα. Έχει επίσης βρεθεί ότι η συμμετοχή των γυναικών σε παράνομες εγκληματικές δραστηριότητες είναι αισθητά μικρότερη από αυτή των ανδρών. Σήμερα, για τη στέρηση της ελευθερίας των πολιτών, τη σοβαρότερη μορφή παρέμβασης του κράτους, οι άνδρες κατηγορούνται και καταδικάζονται συχνότερα από τις γυναίκες. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πραγματική εγκληματική δραστηριότητα μεταξύ των φύλων κατανέμεται πιο ομοιόμορφα χρόνο με το χρόνο (Μητροσύλη και Φρονίμου, 2008).

Ο γυναικείος πληθυσμός των φυλακισμένων είναι σημαντικά μικρότερος σε σύγκριση με τον ανδρικό πληθυσμό των φυλακισμένων. Ωστόσο, με την ανεπάρκεια των πόρων που διανέμονται σε αυτήν την κοινότητα, δεν ικανοποιούνται οι βασικές ανάγκες της, όπως ψυχικές, σωματικές, κοινωνικές και επαγγελματικές απαιτήσεις.

Καθίσταται ζωτικής σημασίας οι υπάλληλοι να δώσουν προτεραιότητα στο βιοτικό επίπεδο και να παρέχουν ειδικευμένους επιστήμονες για να βελτιώσουν την κατάστασή τους. Επιπλέον, η δημιουργία κατάλληλων ευκαιριών εργασίας γίνεται μια ευεργετική λύση. Μεταξύ αυτής της μειονοτικής ομάδας, οι μητέρες και τα παιδιά τους είναι μια ομάδα που πρέπει να λάβει τη μέγιστη φροντίδα και προσοχή.

Σε όλο τον κόσμο, έχει πλέον διαπιστωθεί ότι οι γυναίκες κρατούμενες θεωρούνται συχνά εγκληματίες χαμηλού κινδύνου. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι τα περισσότερα από τα αδικήματα τους είναι μη βίαια. Είναι επίσης αρκετά σπάνιο να βρεθούν γυναίκες που έχουν μακρά ιστορία εγκληματικής δραστηριότητας, με μόνο το 21% από αυτές να είναι υποτροπιάζουσες. Η αλλαγή του σχεδιασμού των αγροτικών φυλακών μπορεί να είναι μια πιθανή λύση για την ενίσχυση του γυναικείου σωφρονιστικού συστήματος, αλλά είναι σημαντικό να συγκεντρωθούν αξιόπιστα δεδομένα για να δικαιολογηθούν τέτοιες ανακαινίσεις.

Βιώνοντας ποικίλα εμπόδια, οι κρατούμενοι στη φυλακή αντιμετωπίζουν πρόκληση από τον εθισμό στα ναρκωτικά ή το αλκοόλ, την απώλεια σχέσεων με αγαπημένα πρόσωπα, την αποδυνάμωση της υγείας, το χαμηλό εισόδημα και τη φτώχεια. Η ανεπαρκής ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη, μαζί με την εύρεση καταρτισμένων ατόμων για τη φροντίδα των παιδιών τους και η παραμονή σε επαφή με τον έξω κόσμο, δημιουργούν πρόσθετα εμπόδια. Οι πρωτοβουλίες που έχουν προτεραιότητα από το Υπουργείο Δικαιοσύνης για τη βελτίωση της ζωής των κρατουμένων περιλαμβάνουν προσφορά εκπαιδευτικών ευκαιριών, ενίσχυση της παροχής υγειονομικής περίθαλψης, οικοδόμηση κέντρων θεραπείας απεξάρτησης, έγκριση εναλλακτικών λύσεων κοινοτικής υπηρεσίας, διαμόρφωση νόμων και συστημάτων που βοηθούν την επανένταξη στην κοινωνία μετά την αποφυλάκιση (Μηλιώνη, 2011).

5.5 Δημογραφικά στοιχεία κρατουμένων για ναρκωτικά

Σε ό, τι αφορά τα αδικήματα τα οποία σχετίζονται με την παράβαση των νόμων για τα ναρκωτικά μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι κατά τη διάρκεια του έτους 2015 το σύνολο των κρατουμένων ανήλθαν στους 3091, ενώ μέχρι και το τέλος του έτους είχαν παραμείνει εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων 1570

κρατούμενοι. Σε ό, τι αφορά την κατηγορία για εμπορία και διακίνηση ναρκωτικών οι κρατηθέντες ανήλθαν στους 498. Ένας πολύ μικρότερος αριθμός παρατηρείται που δικάστηκε και καταδικάστηκε σε ό, τι αφορά την καλλιέργεια και την παραγωγή ναρκωτικών ουσιών αφού ο αριθμός δεν ξεπέρασε τα 76 άτομα, ενώ μέχρι και το τέλος του 2015 είχαν παραμείνει εντός των φυλακών 45 καταδικασθέντες. Ιδιαίτερα μικρά είναι και τα ποσοστά των ατόμων τα οποία καταδικάστηκαν για χρήση ή κατοχή μικρών ποσοτήτων ναρκωτικών ουσιών τα οποία προορίζονταν αποκλειστικά για ίδια χρήση με έναν αριθμό ο οποίος ανέρχεται στα 75 άτομα, ενώ μόνο έξι από αυτούς συνέχισαν να εκτίουν την ποινή τους και μετά το πέρας του έτους. Αντίθετα, πολύ υψηλά ποσοστά καταγράφει ο συνολικός αριθμός των συλληφθέντων σε ό, τι αφορά την κατηγορία για εμπορία και διακίνηση από τους ίδιους τους χρήστες, καθώς οι καταδικασθέντες για το συγκεκριμένο αδίκημα ανήλθαν στους 1.342 ενώ 553 εξέτισαν ποινή η οποία ήταν μεγαλύτερη του ενός έτους. Σε ό, τι αφορά την κατηγορία των ναρκωτικών ουσιών παρατηρείται ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των καταδικασθέντων σχετιζόταν με ουσίες οι οποίες δεν κατάφεραν να ταυτιστούν. Ο αριθμός αυτός ανέρχεται στα 1957 άτομα, ενώ στη συνέχεια ακολουθεί η κατοχή, χρήση, καλλιέργεια και διακίνηση ινδικής κάνναβης, ηρωίνης και άλλων οπιούχων ναρκωτικών ουσιών και κοκαΐνης.

Πίνακας 1: Καταδικασθέντες κατά τη διάρκεια του 2015 για ναρκωτικές ουσίες με βάση το είδος των ουσιών. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

ΕΤΟΣ 2015

ΚΑΤΑΔΙΚΟΙ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ		ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΤΑΔΙΚΟΙ ΓΙΑ							
		ΕΜΠΟΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ		ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ		ΧΡΗΣΗ-ΚΑΤΟΧΗ Ή ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΜΙΚΡΟΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΙΔΙΑ ΧΡΗΣΗ		ΕΜΠΟΡΙΑ-ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΑΠΟ ΧΡΗΣΤΕΣ	
Κρατηθ έντες κατά την διάρκεια του έτους	Παραμεί ναντες στο τέλος του έτους	Κρατηθ έντες κατά την διάρκεια του έτους	Παραμεί ναντες στο τέλος του έτους	Κρατηθ έντες κατά την διάρκεια του έτους	Παραμεί ναντες στο τέλος του έτους	Κρατηθ έντες κατά την διάρκεια του έτους	Παραμεί ναντες στο τέλος του έτους	Κρατηθ έντες κατά την διάρκεια του έτους	Παραμεί ναντες στο τέλος του έτους

ΣΥΝΟΛΟ	3.091	1.570	1.498	966	76	45	75	6	1.442	553
Ηρωίνη και οπιούχα	253	120	161	93	-	-	1	-	91	27
Κοκαΐνη	94	53	78	53	-	-	-	-	16	-
Κάνναβη	768	446	356	246	75	44	23	3	314	153
Μεθαδόνη	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Έκσταση	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Άλλα συνθετικά	12	3	7	2	-	-	-	-	5	1
Όλες οι ναρκωτικές ουσίες	4	-	2	-	-	-	-	-	2	-
Άγνωστη	1.957	946	894	572	1	1	50	2	1.012	371
Δεν απαντήθηκε	2	2	-	-	-	-	1	1	1	1

Επιχειρώντας να διερευνήσει κανείς το φύλο, αλλά και τις ηλικιακές ομάδες των καταδικασθέντων μπορεί εύκολα να παρατηρήσει πως σε όλες τις κατηγορίες ο αριθμός των αρρένων που καταδικάστηκαν ήταν τουλάχιστον δεκαπλάσιος σε σχέση με τις γυναίκες. Το μεγαλύτερο ποσοστό αφορούσε το ηλικιακό εύρος μεταξύ 30 έως 39 ετών όπου συνολικά καταδικάστηκαν για εμπορία και διακίνηση 1.157 άτομα. Αμέσως μετά ακολουθεί το ηλικιακό φάσμα μεταξύ 40 έως 49 ετών, ενώ τρίτοι σε σειρά διάταξης έρχονται όσοι τοποθετούνται ηλικιακά μεταξύ 22 και 29 ετών. Αντίθετα σε ό, τι αφορά τις ηλικίες άνω των 60 ετών μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι οι καταδικασθέντες για το συγκεκριμένο αδίκημα ήταν μόλις 124, ενώ μόλις έξι καταδικάστηκαν για καλλιέργεια και παραγωγή ναρκωτικών ουσιών. Επίσης, παρήγορο είναι το γεγονός πως στις ηλικίες μεταξύ 14 έως 18 ετών οι αριθμοί αυτοί ήταν μονοψήφιοι.

Πίνακας 2: Κατηγορούμενοι για ναρκωτικά το έτος 2015 με βάση το φύλο και τη ηλικία τους. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

ΣΥΝΟΛΟ

3.091 1.570 1.498 966 76 45 75 6 1.442 553

	A	2.872	1.477	1.378	896	75	44	74	6	1.345	531	
	Θ	219	93	120	70	1	1	1	-	97	22	
14-18 ετών		3	2	3	2	-	-	-	-	-	-	
	A	3	2	3	2	-	-	-	-	-	-	
	Θ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
19-21 ετών		36	12	19	9	-	-	4	-	13	3	
	A	36	12	19	9	-	-	4	-	13	3	
	Θ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
22-29 ετών		680	329	304	185	14	13	21	-	341	131	
	A	639	311	283	172	14	13	20	-	322	126	
	Θ	41	18	21	13	-	-	1	-	19	5	
30-39 ετών		1.157	587	555	353	14	7	29	4	559	223	
	A	1.089	565	523	337	14	7	29	4	523	217	
	Θ	68	22	32	16	-	-	-	-	36	6	
40-49 ετών		728	383	358	236	23	12	13	2	334	133	
	A	664	348	320	212	22	11	13	2	309	123	
	Θ	64	35	38	24	1	1	-	-	25	10	
50-59 ετών		363	185	193	134	16	7	6	-	148	44	
	A	331	172	174	122	16	7	6	-	135	43	
	Θ	32	13	19	12	-	-	-	-	13	1	
60 και άνω		124	72	66	47	9	6	2	-	47	19	

A	110	67	56	42	9	6	2	-	43	19	
Θ	14	5	10	5	-	-	-	-	4	-	

Προσπαθώντας να εστιάσει κάποιος στο επίπεδο εκπαίδευσης των ανθρώπων που καταδικάστηκαν για αδικήματα τα οποία σχετίζονταν με την χρήση, κατοχή και παραγωγή ναρκωτικών ουσιών, αμέσως παρατηρεί πως η πλειοψηφία αυτών ήταν απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης, καθώς ο αριθμός τους ανήλθε στα 1.554 άτομα σε ό,τι αφορά την καταδίκη για παραβίαση περί νόμου ναρκωτικών, ενώ 795 άτομα εξ αυτών κατηγορήθηκαν για εμπορία και διακίνηση. Αμέσως μεγαλύτερος αριθμός είναι αυτός της πληθυσμιακής ομάδας των φυλακισθέντων οι οποίοι δήλωσαν αγράμματοι, ενώ οι απόφοιτοι της μέσης εκπαίδευσης ήταν συνολικά 532 άτομα. Πολύ μικρότερο είναι το ποσοστό των ανθρώπων που καταδικάστηκαν και ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίων ή άλλων ανώτατων εκπαιδευτικών σχολών.

Πίνακας 3: Κατηγορούμενοι για ναρκωτικά το έτος 2015 με βάση το μορφωτικό τους επίπεδο. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αγράμματος		843	405	350	220	13	6	38	3	442	176
	A	760	374	313	202	13	6	37	3	397	163
	Θ	83	31	37	18	-	-	1	-	45	13
Απόφοιτος στοιχειώδους εκπαίδευσης		1.554	795	799	510	56	35	25	2	674	248
	A	1.481	763	754	484	56	35	25	2	646	242

	Θ	73	32	45	26	-	-	-	-	28	6
Απόφοιτος μέσης εκπαίδευσης		532	278	254	171	5	3	11	-	262	104
	A	488	259	228	154	4	2	11	-	245	103
	Θ	44	19	26	17	1	1	-	-	17	1
Απόφοιτος τεχνικής-επαγγελματικής σχολής		15	10	9	7	-	-	-	-	6	3
	A	14	9	8	6	-	-	-	-	6	3
	Θ	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Πτυχιούχοι ανωτέρων και Ανωτάτων σχολών		95	55	61	45	1	1	-	-	33	9
	A	80	48	51	38	1	1	-	-	28	9
	Θ	15	7	10	7	-	-	-	-	5	-
Δε δήλωσε		52	27	25	13	1	-	1	1	25	13
	A	49	24	24	12	1	-	1	1	23	11
	Θ	3	3	1	1	-	-	-	-	2	2

Σε ό, τι αφορά το οικογενειακό πλαίσιο μέσα στο οποίο μεγάλωσαν οι κρατούμενοι παρατηρείται ότι η πλειοψηφία τους αρνήθηκαν να απαντήσουν στο συγκεκριμένο ερώτημα, ενώ αμέσως μετά ακολουθούν αυτοί που δήλωσαν ότι μεγάλωσαν κανονικά μαζί με τους γονείς τους ανεξαρτήτως των προβλημάτων που μπορεί να υπήρχαν εντός του σπιτιού. Ελάχιστοι από τους κρατούμενους δήλωσαν ότι μεγάλωσαν σε κάποιο ίδρυμα ή με τον παππού και τη γιαγιά.

Πίνακας 4 : Κατηγορούμενοι για ναρκωτικά το έτος 2015 με βάση το οικογενειακό τους περιβάλλον. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

**ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ
ΜΕΓΑΛΩΣΕ Ο ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕΧΡΙ
ΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ ΤΟΥ**

<i>Των γονέων του</i>		1.371	770	722	484	46	33	17	3	586	250	
	A	1.275	768	677	482	46	33	17	3	535	250	
	Θ	96	2	45	2	-	-	-	-	51	-	
<i>Των άμεσων προγόνων του (παππούς/γιαγιά)</i>		23	14	10	10	-	-	-	-	13	4	
	A	22	14	10	10	-	-	-	-	12	4	
	Θ	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
<i>Άλλων συγγενών</i>		8	6	5	4	-	-	-	-	3	2	
	A	8	6	5	4	-	-	-	-	3	2	
	Θ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>σε Ίδρυμα</i>		1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
	A	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
	Θ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>Δε δήλωσε</i>		1.688	780	761	468	30	12	58	3	839	297	
	A	1.566	689	686	400	29	11	57	3	794	275	
	Θ	122	91	75	68	1	1	1	-	45	22	

Με βάση το επάγγελμα το οποίο ασκούσαν οι κρατούμενοι είναι σαφές πως αυτοί οι οποίοι είχαν δηλώσει φοιτητές, σπουδαστές, συνταξιούχοι ή άνθρωποι που προέρχονταν από τον επιστημονικό τομέα είτε εργάζονταν ως κληρικοί και δημοσιογράφοι ήταν ελάχιστοι. Η πλειοψηφία των κρατουμένων προερχόταν από ανθρώπους απασχολούμενους στην παροχή των υπηρεσιών και επρόκειτο για πωλητές σε κάποια καταστήματα, ενώ δεν ήταν σπάνιες οι περιπτώσεις όπου οι

κατηγορούμενοι εργάζονταν στα σώματα ασφαλείας. Αντίστοιχα, πολύ υψηλά ποσοστά κρατουμένων δήλωσαν ως επάγγελμα τον κλάδο της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, ενώ τέλος αρκετοί εξ αυτών ήταν υψηλόβαθμα στελέχη τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Πολύ υψηλά ποσοστά σε ό, τι αφορά τις κατηγορίες για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών καταγράφουν οι άνεργοι, αφού στο σύνολό τους ανέρχονται στους 498 κρατούμενους. Αυτό βέβαια το νούμερο ως ένα βαθμό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός πως ο φόβος και η ανασφάλεια οδηγεί πολλά από αυτά τα άτομα στο άγχος και την κατάθλιψη με τα ίδια να επιχειρούν να εξεύρουν λύσεις στα προβλήματά τους μέσα από τη χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Πίνακας 5: Κατηγορούμενοι για ναρκωτικά το έτος 2015 με βάση το επάγγελμα. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

*Μέλη των βουλευομένων
σωμάτων, διοικητικά και διευθυντικά
στελέχη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα*

187 114 102 72 2 1 1 - 82 41

A	180	109	97	68	2	1	1	-	80	40
Θ	7	5	5	4	-	-	-	-	2	1
<i>Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα, δημοσιογράφοι, κληρικοί, μοναχοί</i>	39	14	22	12	1	1	2	-	14	1
A	34	13	20	11	1	1	2	-	11	1
Θ	5	1	2	1	-	-	-	-	3	-
<i>Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα</i>	27	15	12	7	2	2	-	-	13	6
A	26	15	11	7	2	2	-	-	13	6
Θ	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>Υπάλληλοι γραφείου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα</i>	41	19	21	15	1	-	1	-	18	4

	A	39	19	21	15	1	-	1	-	16	4
	Θ	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-
<i>Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές, πυροσβέστες, αστυνομικοί, φύλακες</i>		206	100	105	68	2	2	3	-	96	30
	A	181	89	88	59	1	1	2	-	90	29
	Θ	25	11	17	9	1	1	1	-	6	1
<i>Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι και αλιείς</i>		200	108	93	64	25	15	-	-	82	29
	A	197	107	92	64	25	15	-	-	80	28
	Θ	3	1	1	-	-	-	-	-	2	1
<i>Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή τεχνικά επαγγέλματα</i>		668	357	360	230	19	12	14	-	275	115
	A	665	355	359	229	19	12	14	-	273	114
	Θ	3	2	1	1	-	-	-	-	2	1
<i>Χειριστές σταθερών βιομηχανικών μηχανημάτων και εξοπλισμούς και συναρμολογητές</i>		151	99	91	73	2	1	2	-	56	25
	A	150	99	90	73	2	1	2	-	56	25
	Θ	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>Ανειδίκεντοι εργάτες, χειρόνακτες και μικροεπαγγελματίες</i>		901	427	404	253	16	9	35	5	446	160
	A	871	412	389	242	16	9	35	5	431	156
	Θ	30	15	15	11	-	-	-	-	15	4
<i>Σπουδαστές - φοιτητές</i>		10	5	8	4	-	-	-	-	2	1
	A	9	4	7	3	-	-	-	-	2	1
	Θ	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
<i>Συνταξιούχοι</i>		39	16	16	10	4	2	-	-	19	4
	A	36	15	15	9	4	2	-	-	17	4

	Θ	3	1	1	1	-	-	-	-	2	-
<i>Ανεργοί</i>		498	243	203	127	1	-	10	1	284	115
	A	416	212	163	103	1	-	10	1	242	108
	Θ	82	31	40	24	-	-	-	-	42	7
<i>Λοιπές περιπτώσεις ατόμων χωρίς επάγγελμα (άτομα ανίκανα για εργασία κ.λ.π.)</i>		67	27	29	13	-	-	7	-	31	14
	A	58	23	21	10	-	-	7	-	30	13
	Θ	9	4	8	3	-	-	-	-	1	1
<i>Οικιακά</i>		46	21	27	15	-	-	-	-	19	6
	A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Θ	46	21	27	15	-	-	-	-	19	6
<i>Δεν δήλωσαν ή άγνωστο επάγγελμα</i>		11	5	5	3	1	-	-	-	5	2
	A	10	5	5	3	1	-	-	-	4	2
	Θ	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-

Μελετώντας κάνεις προσεκτικά τα στοιχεία των κρατουμένων με βάση τη χρονική διάρκεια της ποινής που τους επέβαλε το δικαστήριο μπορεί να παρατηρήσει ότι η πλειοψηφία εξ αυτών καταδικάστηκαν σε πρόσκαιρη κάθειρξη. Αμέσως μετά ακολουθούν οι καταδικασθέντες σε ποινή φυλάκισης άνω των τριών ετών, ενώ ισόβια κάθειρξη αποφασίστηκε σε 245 κατηγορούμενους. Οι υπόλοιποι καταδικάστηκαν για διάστημα μικρότερο του ενός έτους.

Πίνακας 6: Κατηγορούμενοι για ναρκωτικά το έτος 2015 με βάση το διάστημα της ποινής.
(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

<i>Φυλάκιση Μέχρι 1 μήνα</i>		17	2	2	2	-	-	10	-	5	-
<i>Φυλάκιση 1-6 μήνες</i>	A	17	2	2	2	-	-	10	-	5	-
	Θ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		90	2	-	-	-	-	51	1	39	1
	A	89	2	-	-	-	-	50	1	39	1
<i>Φυλάκιση 6-12 μήνες</i>	Θ	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
		25	5	-	-	-	-	5	2	20	3
	A	23	5	-	-	-	-	5	2	18	3
	Θ	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-
<i>Φυλάκιση 1-3 χρόνια</i>		131	19	7	1	1	-	6	2	117	16
	A	113	17	4	-	1	-	6	2	102	15
	Θ	18	2	3	1	-	-	-	-	15	1
		275	60	45	14	8	2	-	-	222	44
<i>Φυλάκιση 3 χρόνια και πλέον</i>	A	247	58	39	12	8	2	-	-	200	44
	Θ	28	2	6	2	-	-	-	-	22	-
		2.308	1.255	1.229	745	61	37	3	1	1.015	472
	A	2.150	1.173	1.127	685	60	36	3	1	960	451
<i>Πρόσκαιρη κάθειρξη</i>	Θ	158	82	102	60	1	1	-	-	55	21
		245	227	215	204	6	6	-	-	24	17
	A	233	220	206	197	6	6	-	-	21	17
<i>Ισόβια κάθειρξη</i>											
	A										

Θ	12	7	9	7	-	-	-	-	3	-	
---	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--

5.6 Γενικά δημογραφικά Στοιχεία ποινικών κρατουμένων

Αν εξετάσει κανείς εκτενώς τον αριθμό των κρατουμένων για ποινικά αδικήματα για τα οποία το δικαστήριο προτείνει ποινή κάθειρξης από ένα μήνα έως ισόβια κάθειρξη, ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων είναι 14.781. Μεταξύ αυτών, οι 13.892 ήταν άνδρες και μόνο οι 889 ήταν γυναίκες, μια αναλογία περίπου 15 φορές μικρότερη. Περίπου οι μισοί από τους κρατούμενους αποφυλακίστηκαν εκείνο το έτος, 28 πέθαναν στη φυλακή, ενώ 217 άτομα αφέθηκαν ελεύθερα επειδή δε μπορούσαν να εξασφαλίσουν νόμιμη διαμονή στη χώρα. Περίπου 966 κρατούμενοι καταδικάστηκαν σε ισόβια κάθειρξη, εκ των οποίων μόνο 54 ήταν γυναίκες, σαφής ένδειξη ότι οι άνδρες τείνουν να διαπράττουν πιο σοβαρά εγκλήματα από τις γυναίκες.

Όσον αφορά την καταγωγή τους, μπορεί να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος τους (8016) προερχόταν από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή τη Βουλγαρία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και την Ελλάδα, και μάλιστα οι Έλληνες κρατούμενοι ήταν οι περισσότεροι ανάμεσά τους. Ο αριθμός έφτασε τους 6951, ακολουθούμενοι από Βούλγαρους, Πολωνούς και τέλος Ρουμάνους. Ανάμεσά τους είναι ένας πολύ μεγάλος αριθμός Αλβανών κρατουμένων. Όσον αφορά τις ασιατικές χώρες, υπάρχουν μόνο 48 κρατούμενοι από τη Ρωσία. Το ποσοστό εγκληματικότητας των κρατουμένων από το Πακιστάν, το Ιράκ, το Αφγανιστάν και τη Συρία είναι πολύ υψηλό, με τον συνολικό αριθμό να ξεπερνά τους 200, ενώ ο αριθμός των κρατουμένων από τη Γεωργία σχεδόν διπλασιάστηκε. Αυτοί από αφρικανικές χώρες έφθασαν τους 438, με τους πιο πολλούς να προέρχονται από την Αλγερία, το Μαρόκο και τη Νιγηρία. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να τονιστεί ότι η πλειονότητα των κατηγορουμένων από αφρικανικές χώρες απελευθερώθηκε επιτυχώς το 2015, ενώ στην περίπτωση των κρατουμένων από την Ελλάδα, την Αλβανία, τη Βουλγαρία και την Πολωνία, είναι σαφές ότι η ποινή τους ήταν αυστηρότερη.

Πίνακας 7: Κατάδικοι κατά είδος εκτιμώμενης ποινής, υπηκοότητα και φύλο, έτους 2015.
(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

							ΕΤΟΣ 2015		
Υπηκοότητα	Φύλο	Σύνολο κρατουμένων κατά τη διάρκεια του έτους	Από αυτούς	Από αυτούς					
					Από αυτούς	Από αυτούς	Απελάθηκαν	Παρέμειναν κατά τη λήξη του έτους	
			Ισόβια κάθειρξη	Αποφυλάκισθηκαν	Απεβίωσαν	Απέδρασαν			
Σύνολο		14.781	966	7.458	28	39	217	7.039	
	A	13.892	912	6.932	28	39	214	6.679	
	Θ	889	54	526	-	-	3	360	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ		8.016	533	4.297	18	6	6	3.689	
	A	7.294	495	3.868	18	6	6	3.396	
	Θ	722	38	429	-	-	-	293	
ΠΟΛΩΝΙΚΗ		56	8	29	-	-	-	27	

	A	50	6	26	-	-	-	24
	Θ	6	2	3	-	-	-	3
ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ		513	40	236	1	-	3	273
	A	437	36	194	1	-	3	239
	Θ	76	4	42	-	-	-	34
ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ		354	25	187	-	-	3	164
	A	320	23	165	-	-	3	152
	Θ	34	2	22	-	-	-	12
ΕΛΛΗΝΙΚΗ		6.991	449	3.816	17	6	-	3.152
	A	6.393	419	3.456	17	6	-	2.914
	Θ	598	30	360	-	-	-	238
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ		102	11	29	-	-	-	73
	A	94	11	27	-	-	-	67
	Θ	8	-	2	-	-	-	6
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΠΗΣ		2.973	248	1.421	6	12	92	1.442
	A	2.890	241	1.378	6	12	90	1.404
	Θ	83	7	43	-	-	2	38
ΑΛΒΑΝΙΚΗ		2.741	237	1.327	6	11	88	1.309
	A	2.682	232	1.294	6	11	86	1.285
	Θ	59	5	33	-	-	2	24
ΡΩΣΙΚΗ		48	1	24	-	-	-	24
	A	39	1	18	-	-	-	21

	Θ	9	-	6	-	-	-	3
ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ		93	5	30	-	-	-	63
	A	85	3	29	-	-	-	56
	Θ	8	2	1	-	-	-	7
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΠΗΣ		91	5	40	-	1	4	46
	A	84	5	37	-	1	4	42
	Θ	7	-	3	-	-	-	4
ΑΣΙΑ		2.807	124	1.226	3	12	84	1.482
	A	2.756	120	1.195	3	12	84	1.462
	Θ	51	4	31	-	-	-	20
ΓΕΩΡΓΙΑΝΗ		438	35	204	2	4	7	221
	A	406	31	184	2	4	7	209
	Θ	32	4	20	-	-	-	12
ΤΟΥΡΚΙΚΗ		295	8	82	-	-	-	213
	A	294	8	82	-	-	-	212
	Θ	1	-	-	-	-	-	1
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗ		150	5	89	-	1	7	53
	A	150	5	89	-	1	7	53
	Θ	-	-	-	-	-	-	-
ΣΥΡΙΑΚΗ		211	14	88	-	-	5	118
	A	210	14	87	-	-	5	118
	Θ	1	-	1	-	-	-	-

ΙΡΑΚΙΝΗ		332	8	150	1	-	7	174
	A	331	8	149	1	-	7	174
	Θ	1	-	1	-	-	-	-
ΙΡΑΝΙΚΗ		65	4	30	-	-	4	31
	A	65	4	30	-	-	4	31
	Θ	-	-	-	-	-	-	-
ΑΦΓΑΝΙΚΗ		322	6	139	-	4	15	164
	A	322	6	139	-	4	15	164
	Θ	-	-	-	-	-	-	-
ΠΑΚΙΣΤΑΝΙΚΗ		687	22	309	-	1	30	347
	A	687	22	309	-	1	30	347
	Θ	-	-	-	-	-	-	-
ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ		145	10	61	-	1	8	75
	A	145	10	61	-	1	8	75
	Θ	-	-	-	-	-	-	-
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΑΣΙΑΣ		162	12	74	-	1	1	86
	A	146	12	65	-	1	1	79
	Θ	16	-	9	-	-	-	7
ΑΦΡΙΚΗ		944	59	499	1	9	35	400
	A	919	55	481	1	9	34	394
	Θ	25	4	18	-	-	1	6
ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗ		78	7	34	-	-	-	44

	A	72	7	28	-	-	-	44
	Θ	6	-	6	-	-	-	-
ΑΛΓΕΡΙΝΗ		309	4	192	-	5	16	96
	A	308	4	191	-	5	16	96
	Θ	1	-	1	-	-	-	-
ΜΑΡΟΚΙΝΗ		106	7	59	-	-	4	43
	A	104	6	58	-	-	4	42
	Θ	2	1	1	-	-	-	1
ΝΙΓΗΡΙΑΝΗ		134	11	59	1	1	5	68
	A	129	11	57	1	1	4	66
	Θ	5	-	2	-	-	1	2
ΣΟΜΑΛΙΑ		61	7	34	-	-	-	27
	A	57	6	30	-	-	-	27
	Θ	4	1	4	-	-	-	-
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ		256	23	121	-	3	10	122
	A	249	21	117	-	3	10	119
	Θ	7	2	4	-	-	-	3
ΧΩΡΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ, ΩΚΕΑΝΙΑΣ		40	2	14	-	-	-	26
	A	32	1	9	-	-	-	23
	Θ	8	1	5	-	-	-	3
ΑΓΝΩΣΤΗ		1	-	1	-	-	-	-
	A	1	-	1	-	-	-	-

	Θ	-	-	-	-	-	-	-	
--	---	---	---	---	---	---	---	---	--

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των κρατουμένων που ανήλθαν στους 14781 κατά τη διάρκεια του έτους 2015, μπορεί να παρατηρηθεί πως η πλειονότητα αυτών σε έναν αριθμό που ανήλθε στους 8623 κρατουμένους καταδικάστηκαν με την ποινή της πρόσκαιρης κάθειρξης, ενώ την ποινή της ισόβιας κάθειρξης καταδικάστηκαν 912 κρατούμενοι. Όλοι οι υπόλοιποι καταδικάστηκαν με ποινές οι οποίες ενέπιπταν σε ένα χρονικό διάστημα μεταξύ ενός μηνών και 15 ετών. Μόνο 97 κρατούμενοι από το σύνολο κατάφεραν να αποφυλακιστούν έχοντας εκτίσει την ποινή τους ενώ το ένα τρίτο περίπου του αριθμού των κρατουμένων κατάφεραν να απολυθούν τηρώντας όμως κάποιους συγκεκριμένους όρους. Σε ό, τι αφορά τις σωφρονιστικές κλειστές φυλακές ο αριθμός των κρατουμένων με ποινή ισόβιας κάθειρξης ανερχόταν στους 377. Από αυτούς, οι 37 εστάλησαν στις σωφρονιστικά καταστήματα Αλικαρνασσού. Στο σωφρονιστικό κατάστημα της Κέρκυρας 40, 87 στο σωφρονιστικό κατάστημα Πατρών, 81 στο κατάστημα Τρικάλων, 24 στο σωφρονιστικό κατάστημα Χαλκίδας, ενώ οι υπόλοιποι τοποθετήθηκαν στο σωφρονιστικό κατάστημα Μαλανδρινού. Σε ό, τι αφορά το σωφρονιστικό κατάστημα Κέρκυρας θα πρέπει να τονιστεί ότι το ένα τρίτο των κρατουμένων κατάφεραν να απολυθούν υπό όρους, ενώ δύο εξ αυτών αφορούσαν ποινές ισόβιας κάθειρξης. Όπως φαίνεται στις κεντρικές γυναικείες φυλακές καμία γυναίκα δε καταδικάστηκε σε ποινή ισόβιας κάθειρξης και τη διάρκεια του 2015.

Πίνακας 8: Τοποθέτηση καταδίκων στις κλειστές σωφρονιστικές φυλακές, έτους 2015.
(Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

Είδος εκτιμώμενης ποινής	Φύλο	Κρατηθέντες κατάδικοι κατά τη διάρκεια του έτους	Από αυτούς αποφυλακίσθηκαν			
			Λόγοι αποφυλάκισης	Σύνολο		

			Έκτιση της ποινής	Μετατροπή της ποινής	Απόλυση με όρους	Ευεργετικό υπολογισμός	Άλλη νόμιμη αιτία			
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ										
Σύνολο		14.781	97	48	5.123	752	1.655	7.675		
	A	13.892	92	46	4.715	745	1.548	7.146		
	Θ	889	5	2	408	7	107	529		
Μέχρι 1 μήνα	A	59	1	-	38	2	11	52		
	Θ	3	-	-	2	-	-	2		
1-6 μήνες	A	1.008	22	10	648	143	152	975		
	Θ	57	1	1	43	-	9	54		
6-12 μήνες	A	775	8	4	518	46	136	712		
	Θ	67	-	-	46	1	16	63		
1-3 χρόνια	A	1.252	17	16	659	103	250	1.045		
	Θ	102	-	-	67	3	23	93		
3 χρόνια και πλέον	A	1.228	11	16	545	93	223	888		
	Θ	91	1	1	52	-	16	70		

Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	8.623	33	-	2.260	349	765	3.407	
	Θ	507	3	-	187	3	40	233	
Ισόβια κάθειρξη	A	912	-	-	40	4	7	51	
	Θ	54	-	-	5	-	2	7	
Ποινικός σωφρονισμός	A	35	-	-	7	5	4	16	
	Θ	8	-	-	6	-	1	7	
Σωφρονιστικές κλειστές									
Σύνολο		4.401	24	6	1.301	106	295	1.732	
	A	3.573	20	6	921	100	201	1.248	
	Θ	828	4	0	380	6	94	484	
Μέχρι 1 μήνα	A	9	0	0	5	0	1	6	
	Θ	2	0	0	1	0	0	1	
1-6 μήνες	A	72	0	0	61	1	3	65	
	Θ	45	0	0	36	0	7	43	
6-12 μήνες	A	62	0	1	45	1	6	53	
	Θ	64	0	0	44	1	15	60	
1-3 χρόνια	A	127	1	2	67	10	8	88	
	Θ	95	0	0	64	3	20	87	
3 χρόνια και πλέον	A	214	4	3	77	23	29	136	
	Θ	81	1	0	47	0	14	62	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	2.712	15	0	655	64	152	886	
	Θ	481	3	0	177	2	35	217	

Ισόβια κάθειρξη	A	377	0	0	11	1	2	14
	Θ	52	0	0	5	0	2	7
Ποινικός σφραγισμός	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	8	0	0	6	0	1	7
ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ								
Σύνολο		305	6	0	115	0	13	134
	A	305	6	0	115	0	13	134
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
1-6 μήνες	A	1	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
1-3 χρόνια	A	1	0	0	1	0	0	1
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
3 χρόνια και πλέον	A	9	1	0	6	0	1	8
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Πρόσκαρη κάθειρξη	A	257	5	0	104	0	12	121
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Ισόβια κάθειρξη	A	37	0	0	4	0	0	4
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
ΚΕΡΚΥΡΑΣ								
Σύνολο		332	0	0	108	0	23	131
	A	332	0	0	108	0	23	131
	Θ	0	0	0	0	0	0	0

1-6 μήνες	A	2	0	0	2	0	0	2	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
6-12 μήνες	A	1	0	0	1	0	0	1	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-3 χρόνια	A	1	0	0	0	0	0	0	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
3 χρόνια και πλέον	A	10	0	0	7	0	1	8	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	278	0	0	96	0	21	117	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Ισοβία κάθειρξη	A	40	0	0	2	0	1	3	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
KENTΡ.ΓΥΝΑΙΚΕΙ ΕΣ									
Σύνολο		46	0	0	14	1	14	29	
	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	46	0	0	14	1	14	29	
1-6 μήνες		0	0	0	0	0	0	0	
		2	0	0	2	0	0	2	
1-3 χρόνια	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	4	0	0	4	0	0	4	
3 χρόνια και πλέον	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	4	0	0	2	0	0	2	

Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	33	0	0	6	1	12	19	
Ισόβια κάθειρξη	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	3	0	0	0	0	2	2	
ΠΑΤΡΩΝ									
Σύνολο		527	2	5	38	1	15	61	
	A	527	2	5	38	1	15	61	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-6 μήνες	A	2	0	0	2	0	0	2	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
6-12 μήνες	A	7	0	1	3	0	2	6	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-3 χρόνια	A	18	1	2	3	0	0	6	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
3 χρόνια και πλέον	A	16	1	2	5	0	1	9	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	397	0	0	25	1	12	38	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Ισόβια κάθειρξη	A	87	0	0	0	0	0	0	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
ΤΡΙΚΑΛΩΝ									
Σύνολο		1.221	5	1	471	1	33	511	

	A	1.220	5	1	470	1	33	510	
	Θ	1	0	0	1	0	0	1	
Μέχρι 1 μήνα	A	8	0	0	4	0	1	5	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-6 μήνες	A	57	0	0	52	0	2	54	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
6-12 μήνες	A	29	0	0	24	0	0	24	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-3 χρόνια	A	63	0	0	47	1	0	48	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
3 χρόνια και πλέον	A	103	2	1	50	0	5	58	
	Θ	1	0	0	1	0	0	1	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	879	3	0	292	0	24	319	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Ισόβια κάθειρξη	A	81	0	0	1	0	1	2	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
ΧΑΛΚΙΔΑΣ									
Σύνολο		443	0	0	85	97	63	245	
	A	441	0	0	85	97	61	243	
	Θ	2	0	0	0	0	2	2	
Μέχρι 1 μήνα	A	1	0	0	1	0	0	1	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	

1-6 μήνες	A	9	0	0	5	1	1	7	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
6-12 μήνες	A	23	0	0	17	1	4	22	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-3 χρόνια	A	38	0	0	15	9	8	32	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
3 χρόνια και πλέον	A	60	0	0	7	23	18	48	
	Θ	1	0	0	0	0	1	1	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	286	0	0	38	62	30	130	
	Θ	1	0	0	0	0	1	1	
Ισόβια κάθειρξη	A	24	0	0	2	1	0	3	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
ΜΑΛΑΝΔΡΙΝΟΥ									
Σύνολο		745	7	0	105	1	56	169	
	A	745	7	0	105	1	56	169	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-6 μήνες	A	1	0	0	0	0	0	0	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
6-12 μήνες	A	2	0	0	0	0	0	0	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
1-3 χρόνια	A	6	0	0	1	0	0	1	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	

3 χρόνια και πλέον	A	16	0	0	2	0	3	5	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	614	7	0	100	1	53	161	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Ισόβια κάθειρξη	A	106	0	0	2	0	0	2	
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΕΩΝΑ ΘΗΒΩΝ									
Σύνολο		782	4	0	365	5	78	452	
	A	3	0	0	0	0	0	0	
	Θ	779	4	0	365	5	78	452	
Μέχρι 1 μήνα	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	2	0	0	1	0	0	1	
1-6 μήνες	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	43	0	0	34	0	7	41	
6-12 μήνες	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	64	0	0	44	1	15	60	
1-3 χρόνια	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	91	0	0	60	3	20	83	
3 χρόνια και πλέον	A	0	0	0	0	0	0	0	
	Θ	75	1	0	44	0	13	58	
Πρόσκαιρη κάθειρξη	A	1	0	0	0	0	0	0	
	Θ	447	3	0	171	1	22	197	

Ισόβια κάθειρξη	A	2	0	0	0	0	0	0
	Θ	49	0	0	5	0	0	5
Ποινικός σωφρονισμός	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	8	0	0	6	0	1	7

Κεφάλαιο 6^ο: Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια η φύση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα έχει εξελιχθεί, επιδεικνύοντας σε σχέση με το παρελθόν εμφανή σημάδια μεγαλύτερης οργάνωσης και σοβαρότητας. Δυστυχώς, υπάρχουν ελάχιστες ενδείξεις ότι αυτή η τροχιά θα αλλάξει πορεία, επιδεινώνοντας τον κίνδυνο για το κοινό λόγω κυρίως ανεπαρκών πρωτοκόλλων και πολιτικών πρόληψης του εγκλήματος. Οι φύλακες φυλακών επωμίζονται το βάρος για την εγγύηση της ασφάλειας, αντιμετωπίζοντας μια σειρά από δυσκολίες και εμπόδια, μεταξύ των οποίων πολλά αφορούν και τις συνθήκες κράτησης, όπως και ότι αναλαμβάνουν ρόλους που δεν τους αφορούν όπως π.χ. του άτυπου ψυχολόγου ή κοινωνικού λειτουργού, τη στιγμή που λείπουν αυτές οι ειδικότητες.

Έχει σημειωθεί μια αξιοσημείωτη μεταβολή στα δημογραφικά των κρατουμένων στις φυλακές, καθώς η φτώχεια δεν είναι πλέον η μοναδική αιτία της εγκληματικότητας, όσων υποτροπιάζουν και όσων διέπραξαν σοβαρά ποινικά αδικήματα, είναι πλέον συνηθισμένοι. Ωστόσο, η μέθοδος προσέγγισης αυτών των ατόμων παρέμεινε στάσιμη, τηρώντας τις προηγούμενες πρακτικές. Οι εκάστοτε κυβερνήσεις αγνοούν τις παγκόσμιες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές στα ποσοστά εγκληματικότητας, τη σύνθεση και την οργάνωση των κρατουμένων. Επιπλέον, αποτυγχάνουν να ενσωματώσουν σύγχρονες τεχνικές διαχείρισης φυλακών και τεχνολογία που θα μπορούσε να συμβάλει με καθοριστικό τρόπο στη μείωση του κόστους, να προσφέρει βοήθεια στα καθήκοντα του σωφρονιστικού προσωπικού και

στην κάλυψη των ψυχοκοινωνικών/συναισθηματικών αναγκών των κρατουμένων αλλά και υλικών αγαθών.

Η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Ταπεινωτικής Μεταχείρισης του Συμβουλίου της Ευρώπης, γνωστή και ως CPT, έκανε μια δημόσια ανακοίνωση σχετικά με την κατάσταση των καταστημάτων κράτησης στην Ελλάδα τον Μάρτιο του 2011. Μέσα σε αυτή τη δήλωση, έδωσαν μεγάλη βαρύτητα στις θλιβερές συνθήκες διαβίωσης και τις ανεπάρκειες του συστήματος που επιμένουν για μια δεκαετία. Η CPT ανακάλυψε μια σειρά από υποκείμενα διαρθρωτικά προβλήματα που λειτουργήσαν ως εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια διόρθωσης της κατάστασης. Τα ζητήματα διαχείρισης των φυλακών εξακολουθούν να υφίστανται λόγω της πολυετούς παραμέλησης του στρατηγικού σχεδιασμού και των αναποτελεσματικών συστημάτων παρακολούθησης και αναφοράς, πέραν της εσφαλμένης διαχείρισης του προσωπικού. Παραδείγματα έλλειψης λογοδοσίας της ελληνικής κυβέρνησης περιλαμβάνουν την παραμέληση να αναγνωρίσει το κόστος σε σημαντικούς τομείς πολιτικής όπως η ασφάλεια, τα μέτρα καταπολέμησης του εγκλήματος και το σωφρονιστικό σύστημα. Η παράβλεψη δαπανών είχε ως αποτέλεσμα την ανεπαρκή υποστήριξη για αυτά τα κρίσιμα ζητήματα.

Είναι μια αλήθεια που συνήθως παραβλέπεται, ότι οι κυβερνήσεις εξαρτώνται από τους φόρους των πολιτών τους για να χρηματοδοτήσουν τις πολιτικές τους. Και όμως, είναι αυτοί οι ίδιοι πολίτες που πρέπει να υπομείνουν τις συνέπειες των επιλογών των ηγετών τους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με το έγκλημα. Αυτές οι συνέπειες μπορεί να επηρεάσουν τόσο τα οικονομικά όσο και την προσωπική ασφάλεια. Είναι εξωφρενικό το γεγονός ότι οι πολίτες πρέπει να πληρώνουν τόσο υψηλό κόστος για το δικαίωμά τους στην ασφάλεια, ενώ λαμβάνουν τόσο λίγα σε αντάλλαγμα. Ομοίως, το δικαίωμα των συλληφθέντων σε μια δίκαιη καταδίκη είναι επίσης μια κρίσιμη πτυχή της δικαιοσύνης.

Οι φυλακές που διευθύνονται από τον δημόσιο τομέα έχουν υποστεί σκληρές και επιζήμιες κριτικές ως προς τη λειτουργία τους παγκοσμίως. Ως λύση, πολλά κράτη στρέφονται σε ιδιωτικούς φορείς για τη διαχείριση των φυλακών. Μελέτες δείχνουν ότι εάν αυτές οι ιδιωτικές φυλακές αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά και λειτουργούν σύμφωνα με τους δημόσιους κανόνες, αυτό θα μπορούσε να ανυψώσει το συνολικό διαμέτρημα του σωφρονιστικού συστήματος. Ίσως κάποιοι θα τρέξουν

να το σκεφτούν ότι αξίζει να εξεταστεί και στη χώρα μας κάτι τέτοιο, ενώ αυτό που χρειάζεται είναι αληθινό ενδιαφέρον και χάραξη πολιτικών οι οποίες θα εφαρμοσθούν για την εξυγίανση των φυλακών και κατ' επέκταση για την ευμάρεια και αρμονία της κοινωνίας.

Για αιώνες τώρα, ο υπερπληθυσμός των φυλακών είναι ένα αιώνιο αίνιγμα, που ταλαιπωρεί τα έθνη ανά τον κόσμο, ανεξάρτητα από την οικονομική ή τεχνολογική τους πρόοδο. Ωστόσο, παρά τις πολλές προσπάθειες αντιμετώπισης του ζητήματος κατά μέτωπο, εξακολουθεί να είναι σε μεγάλο βαθμό άλυτο.

Η παρουσίαση των διαφόρων πτυχών αυτού του θέματος και η αποσαφήνιση των περίπλοκων αρχών του ήταν ο σκοπός αυτής της εργασίας. Αυτές περιλαμβάνουν επιρροές από το εξωτερικό, όπως οι επιπτώσεις των δημογραφικών και οικονομικών αλλαγών στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, καθώς και η μεταβαλλόμενη αντίληψη του εγκλήματος στην κοινωνία. Έγινε εκτενής αναφορά στο παράδειγμα με τα ναρκωτικά όπου σε αυτή την κατηγορία έχουν γίνει προσπάθειες ομαλοποίησης με την ύπαρξη ΚΕΘΕΑ και ΟΚΑΝΑ στις φυλακές για την υποστήριξη των κρατούμενων, όπως και αλλαγή στον νόμο για τους χρήστες. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί πως αυτοί οι παράγοντες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους όχι μόνο ανάμεσα σε διαφορετικά έθνη, συστήματα φυλακών, πολιτικά και ιδεολογικά καθεστώτα, αλλά και μέσα σε συγκρίσιμα γεωγραφικά όρια.

Στην προσπάθεια καταπολέμησης αυτού του περιστατικού, μια μακροπρόθεσμη στρατηγική είναι δύσκολο να διαμορφωθεί λόγω της ασυνέπειας στα αίτιά του. Μια γενική προσέγγιση που αγνοεί τα συγκεκριμένα στοιχεία που συμβάλλουν στην επίλυση των προβλημάτων δεν θα απέφερε επιτυχή αποτελέσματα. Το κλειδί είναι να επικεντρωθεί η προσοχή στη μοναδική ιδιαιτερότητα και τις ανάγκες κάθε συστήματος. Λύσεις γρήγορης επιδιόρθωσης που προσφέρουν προσωρινή ανακούφιση και επιδεινώνουν το πρόβλημα σε έναν φαύλο κύκλο δεν είναι εφικτές.

Η προπαρασκευαστική φάση συχνά αμελεί τη συνεργασία και τη διαβούλευση μεταξύ νομοθετικού και εκτελεστικού σώματος, όταν στοχεύει σε μια επιτυχή νομική μεταρρύθμιση. Επομένως, οι μοναδικές δυνατότητες και η υλικοτεχνική υποστήριξη ανά κοινωνία θα πρέπει να κατευθύνουν την προσαρμογή της νομικής μεταρρύθμισης. Δεν πρέπει απλώς να αντιγράψει η Ελλάδα επιτυχημένες νομικές πρακτικές από άλλες χώρες με διαφορετικό πολιτικό και ιδεολογικό υπόβαθρο. Η

συνεργασία διαφόρων ενδιαφερομένων, όπως νομοθέτες, δικαστικοί αξιωματούχοι και σωφρονιστικές αρχές ενισχύει την εξαιρετική ευαισθητοποίηση και τεχνογνωσία που μπορεί να ανοίξει το δρόμο για αποτελεσματικές, μακροπρόθεσμες μεταρρυθμίσεις με ήπιες τακτικές. Αυτή η προσέγγιση μπορεί επίσης να προωθήσει την ευρύτερη αναγνώριση αυτών των μεταρρυθμίσεων από τους οργανισμούς που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή τους, αποτρέποντας τυχόν αντιπαραγωγικά μέτρα που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα της μεταρρύθμισης.

Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος των φυλακών, οι υπάλληλοι θα πρέπει να λάβουν μέτρα για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις επιβλαβείς συνέπειες του ζητήματος. Οι προεκτάσεις αυτού του προβλήματος εκτείνονται πολύ πέρα από τα ίδια τα έγκλειστα άτομα, επηρεάζοντας την κοινωνία με πολλούς τρόπους. Οι υπεύθυνοι για τη μετάδοση αυτών των πληροφοριών πρέπει να το κάνουν με ακρίβεια και χωρίς προκατάληψη και να επικοινωνήσουν αυτή την κλειστή ομάδα που ονομάζονται κρατούμενοι, να μη βρίσκονται στην αφάνεια. Μπορούν να ανοιχτούν διάλογοι επικοινωνίας με συναντήσεις, ημερίδες, με την παρασκευή αντικειμένων. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσει κανείς πως η φυλάκιση ατόμων δεν είναι χωρίς κόστος, με σημαντικές επιπτώσεις στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές πτυχές. Κατά τη λήψη αποφάσεων, οι νομοθέτες θα πρέπει πάντα να λαμβάνουν υπόψη τον αντίκτυπο που θα έχουν αυτές τόσο για την κοινωνία όσο και για τους κρατούμενους. Επιπλέον, θα πρέπει να διερευνηθούν άλλες λύσεις για τη διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας που να έχουν περισσότερο έλεγχο στο δικαστικό σύστημα. Οι πολιτικοί πρέπει επίσης να συμμετάσχουν στην ανάπτυξη μιας ευρείας αντιεγκληματικής πολιτικής που δε θα βασίζεται αποκλειστικά σε τιμωρητικά μέτρα και χώρους δεσμοτήρια, πρέπει η ελληνική φυλακή να σταματήσει να είναι ταμπού. Το επίπεδο μιας κοινωνίας φαίνεται από τις συνθήκες των φυλακών της, πρέπει όλοι από το δικό μας μετερίζι να σκύψουμε με αληθινό ενδιαφέρον και ενσυναίσθηση.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσση

Akritidou, M., Antonopoulou, M., Pitsela, A. 2007. Greece. Σε: A.M. van Kalmthout, F.B.A.M. Hofstee-van der Meulen, F. Dünkel (Επιμ.), *Foreigners in European Prisons*, Vol. 1, 391.

Albrecht, H. J. 2012. *Prison overcrowding – Finding effective solutions –Strategies and best practices against overcrowding in correctional facilities*, MPI, Freiburg.

Bandura, A. 1986. *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ, US: Prentice-Hall, Inc.

Beech, A. R., & Chauhan, J. 2013. Evaluating the effectiveness of the Supporting Offenders through Restoration Inside (SORI) programme delivered in seven prisons in England and Wales. *Legal and Criminological Psychology*, 18, 229-239.

Blatier, C. 2000. Locus of control, causal attributions, and self-esteem: A comparison between prisoners. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44, 97–110.

Camp, S. D., & Gaes, G.G. 2005. Criminogenic effects of the prison environment on inmate behaviour: Some experimental evidence. *Crime & Delinquency*, 51, 425-442.

Cheliotis, L. 2011. The ambivalent consequences of visibility: Crime and prisons in the mass media. *Crime, Media, Culture*, 6, 169-184.

Cheliotis, L. 2012. Suffering at the hands of the state: Conditions of imprisonment and prisoner health in contemporary Greece. *European Journal of Criminology*, 9, 3-22.

Claudon, R., Masclet, & Stess, G. (2005). Active principle of the punishment of modern prison: Distress and management of its state of stress in regional detention centre at prisoners primary and condemned for medium length sentences. *Psychologie du Travail et des Organisations*, 11, 165-189.

- CPT 2011. Έκθεση για την Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: https://www.unhcr.gr/no_cache/genikes-plirofories/ellada/ektheseis-diethnon-iperifereiakon-organon-gia-tin-ellada.html?cid=716&did=773&sechash=100295b6
- Dowden, C., & Tellier, C. (2004). Predicting work-related stress in correctional officers: A meta-analysis. *Journal of Criminal Justice*, 32, 31–47.
- Easton, S. 2011. *Prisoners' rights: Principles and practice*. London: Routledge.
- Ekunwe, I., & Jones, R.S. 2012. Finnish criminal policy: From hard time to gentle justice. *The Journal of Prisoners on Prisons*, 21, 173-189.
- Fairweather, L., & McConville, S. 2000. *Prison architecture: Policy, design and experience*. Oxford: Architectural Press.
- Fazel, S., & Wolf, A. 2015. A systematic review of criminal recidivism rates worldwide: Current difficulties and recommendations for best practice. *PloS One*, 10, 1-8.
- Foucault, M. (1976). *Επιτήρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής*. Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα.
- Franklin, T., Frankin, C., & Pratt, T. 2006. Examining the empirical relationship between prison crowding and inmate misconduct: A meta-analysis of conflicting research results. *Journal of Criminal Justice*, 34, 410-412.
- Gardner, B., Boccaccini, T., & Bitting, B. 2015. Personality assessment inventory scores as predictors of misconduct, recidivism, and violence: A meta-analytic review. *Psychological Assessment*, 27, 534–544.
- Gatotoh, A., Omulema, B., & Nassiuma, D. 2011. Correctional attitudes: An impetus for a paradigm shift in inmate rehabilitation. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1, 263-270.
- Gilligan, M. J., & Johns, L. 2012. Formal models of international institutions. *Annual Review of Political Science*, 15, 221-243.
- Goffman, E. 1961. *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. New York: Anchor Books.
- Haney, C., & Zimbardo, P. 1998. The past and future of U.S. Prison Policy: Twenty-five years after the Stanford Prison Experiment. *American Psychologist*, 53, 709-727.

- Hough, M., & Roberts, J. (2005). *Understanding public attitudes to criminal justice*. London: McGraw-Hill Education.
- Kifer, M., Hemmens, C., & Stohr, M. K. 2003. The goals of corrections: Perspectives from the line. *Criminal Justice Review*, 28, 47–69.
- Kjelsberg, E., Skoglund, T. H., & Rustad, A. B. 2007. Attitudes towards prisoners, as reported by prison inmates, prison employees and college students. *BMC Public Health*, 7, 71.
- Koulierakis, G., Afragiotis, D., Gnardellis, C., & Power, K. 1999. Injecting drug use amongst inmates in Greek prisons. *Addiction Research*, 7, 193-212.
- Koulouris, N. K., Aloskofis, W. 2013. *Prison conditions in Greece*. Rome: Antigone Edizioni.
- Lambropoulou, E. 2005. Crime, Criminal Justice and Criminology in Greece. *European Journal of Criminology* 2, 211.
- Maquire, M., Morgan, R., & Weiner, R. 2007. *The Oxford handbook of psychology (4th ed.)*. Oxford: University Press.
- Martos, G., Devis-Devis J., & Sparkes, A. 2009. Sport and physical activity in a high security Spanish prison: An ethnographic study of multiple meanings. *Sport, Education and Society*, 14, 77-96.
- Mason, P. 2007. Misinformation, myth and distortion: How the press construct imprisonment in Britain. *Journalism Studies*, 8, 481-496.
- McCorkle, R., Miethe, T., & Drass, K. 1995. Roots of prison violence: A test of the deprivation, management, and “not-so-total” institution models. *Crime & Delinquency*, 41, 317-331.
- Mehri, D. 2014. Locus of control in prisoners of murder and juvenile offenders of correction and rehabilitation center, Gorgan. *Journal of Social issues & Humanities*, 2, 194-196.
- Patrick, S., & Marsh, R. 2001. Perceptions of Punishment and Rehabilitation Among Inmates in a Medium Security Prison: “A Consumers' Report”. *Journal of Offender Rehabilitation*, 33, 47-63.

Pugh, D. 1994. Revision and further assessments of the Prison Locus of Control Scale. *Psychological Reports*, 74, 979-986.

Reitzel, L., & Harju, B. 2000. Influence of locus of control and custody level on intake and prison-adjustment depression. *Criminal Justice and Behavior*, 27, 625-644.

Rotter, J. B. 1966. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs: General and applied*, 80, 1-28.

Ruback, B., Carr, T., & Hopper, C. 1986. Perceived control in prison: Its relation to reported crowding, stress and symptoms. *Journal of Applied Social Psychology*, 16, 375-386.

Steiner, B., & Wooldredge, J. 2009. Rethinking the link between institutional crowding and inmate misconduct. *Abstracts of the Prison Journal*, 85, 205-233.

Swann, R., & James, P. 1998. The effect of the prison environment upon inmate drug taking behaviour. *The Howard Journal*, 37, 252-265.

Toch, H. 1977. *Living in prison: The ecology of survival*. New York: The Free Press.

Wortley, R. 2001. A classification of techniques for controlling situational precipitators of crime. *Security Journal*, 14, 63-82.

Wright, N. 2000. The evolution of decision making among prison executives, 1975-2000. *Criminal Justice*, 3, 177-224.

Zamble, E., & Porporino, F. 1990. Coping, imprisonment, and rehabilitation: Some data and their implications. *Criminal Justice and Behavior*, 17, 53-70.

Ελληνόγλωσση

Αλεξιάδης, Σ. 2001. *Σωφρονιστική*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Σ., 1993. *Σωφρονιστική*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Ανδρίτσου, Α., Δασκαλάκη, Κ., Κατσουγιάννη, Κ., Παπαδοπούλου, Π., Σινόπουλος, Π., Τσαμπαρλή, Δ., & Φρονίμου, Ε. (1988). Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα: Προκαταρκτική έκθεση της ερευνητικής ομάδας εγκληματολογίας του Ε.Κ.Κ.Ε. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 68, 237-402.

Αντωνοπούλου, Α.Κ. 2010. *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής: Η πολιτική της μηδενικής ανοχής και τα μέτρα διαχείρισης κρίσεων*, Εκδ. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα.

Δασκαλάκης, Η. 1981. *Μεταχείριση του εγκληματία*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Δέδης, Χ. 1872. *Μελέτη «περί φυλακών» του Πρωτοδίκη Τρίπολης*.

Δημητρούλη, Κ., Θεμελή, Ο., & Ρηγούτσου, Ε. (2006). *Η εκπαίδευση ενηλίκων στις Φυλακές: Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας στη χώρα μας. Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή: Πρακτικά Συνεδρίου*. Βόλος, Ελλάδα, 31 Μαρτίου-2 Απριλίου.

Δημόπουλος, Χ. 1998. *Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.

Δημόπουλος, Χ. 2009. *Σωφρονιστικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα 2010. Πορίσματα έρευνας πεδίου 4^{ου} κύματος έρευνας πεδίου 4ου κύματος. Ανακτήθηκε από: www.ekt.gr/content/img/product/77990/20-23.pdf

Θεμελή, Ο. (2010). «Όταν η μαμά λείπει για δουλειές»: Οι συνέπειες του εγκλεισμού στα παιδιά των φυλακισμένων γυναικών. Σε: Μ. Γαλανού (Επιμ.), *Τιμητικός Τόμος Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη. Εγκληματολογικές Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, 611.

Κακκαλή, Π.Ν. 1997. Ελληνική σωφρονιστική νομοθεσία και πράξη από την άποψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε: Α. Τσήτσουρα (Επιμ.), *Αντεγκληματική πολιτική και δικαιώματα του ανθρώπου*.

Καρύδης, Β. 2010. *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα: Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Καρύδης, Β. 2000. Το αδιαχώρητο στις ελληνικές φυλακές, (σ. 123), στο Ν. Κουράκης & Ν. Κουλούρης (επιμ.), *Αντεγκληματική πολιτική – Τ. ΙΙ*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.

Καστόρχης, Ε.Δ. 1938. *Η εν Ελλάδι Σωφρονιστική πολιτική και η μεταχείρισις των κρατουμένων*, εκδ. Πυρσός, Αθήναι.

Κατωπόδης, Γ. 1934. *Ασφυζίαν εις την ελληνικήν φυλακήν*, στο Κουράκης Ν., (2009), σελ. 251-252.

Κέντρο Ερευνών για θέματα ισότητας 2005. *Γυναίκες και Ανθρωποκτονία: Έρευνα στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού* (επιστ. υπεύθ. Β.Χ. Καρύδης, Β. Αρτινοπούλου).

Κοινούση, Ε. 2020. *Η Αντιμετώπιση του εγκλήματος μέσα από το σωφρονιστικό σύστημα*, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης Αθήνας.

Κοσμάτου, Κ. 2008. Οι πρόσφατες εξεγέρσεις στις ελληνικές φυλακές. Τα αιτήματα των κρατουμένων και η απάντησή τους από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Παρατηρήσεις στις διατάξεις του Γ' Κεφαλαίου του Ν 3727/2008 σχετικά με τα «Μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης», *Ποινική Δικαιοσύνη* 11, τ. 12.

Κουλούρης, Ν. 2016. Ο ακρωτηριασμός των σωφρονιστικών θεσμών και η επιστροφή στη σωφρονιστική «κανονικότητα»: Ο σύντομος βίος των φυλακών «υψίστης ασφαλείας» στην Ελλάδα, σελ. 2468-2495, στο *ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΝΕΣΤΟΡΑ ΚΟΥΡΑΚΗ, Α Τόμος*, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΓΑΣΠΑΡΙΝΑΤΟΥ.

Κουλούρης, Ν. 2012. «Υποδειγματικοί» κρατούμενοι σε ιδανικές «ανθρωποποθήκες» Αναζητώντας θέση για τα δικαιώματα του ανθρώπου σε συνθήκες ακραίου συνωστισμού (Ζητούμενα και δεδομένα στο πλαίσιο της έρευνας «Κρατούμενοι και ανθρώπινα δικαιώματα στις φυλακές»), (σ. 280-321), στο Πιτσελά, Α. (επιμ.), *Ο δρόμος προς τη δικαιοσύνη – Συνέδριο προς τιμή του ομότιμου καθηγητή Στέργιου Αλεξιάδη*, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Κουλούρης, Ν.Κ. 2000. Επιμέλεια. Αντεγκληματική Πολιτική II. Εικοσιεπτά ακόμη μελέτες για τα όρια, τους όρους και τις κατευθύνσεις της. Αθήνα, Σάκκουλας Αντ. Ν.

Κουράκης, Ν. 2005. *Προβλήματα υποτροπής νεαρών κρατουμένων: Πορίσματα επαναληπτικής έρευνας του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών*.

Κείμενο Εισήγησης που παρουσιάστηκε στο 12ο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης της Εθνικής Σχολής Δικαστών.

Κουράκης, Ν. Ε. 2009. Η ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος. Έκδ. 5η.

Κουράκης, Ν. 1999. «Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα», *Ποινική Δικαιοσύνη* 10 (Οκτώβριος): 1017-1026.

Σπινέλλη (Επιμ.), *Στηρίζοντας τον ανήλικο παραβάτη*, (σελ., 45-55). Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Κρανιδιώτη, Μ. 2003. Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών στην Ελλάδα. Θεωρία, έρευνα και θέσεις για την αντεγκληματική πολιτική. Σε: Ν.Ε. Κουράκη, Ν.Κ. Κουλούρη (Επιμ., 2003), *Αντεγκληματική Πολιτική IV*, 147.

Μαργαρίτης, Λ., & Παρασκευόπουλος, Ν. 2003. *Σωφρονιστικός κώδικας και συναφή κείμενα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Μαυρή Μ. 2003. *Το πανοπτικό του χρόνου: Η διαχείριση του χρόνου σε συνθήκες μακροχρόνιας στέρησης της ελευθερίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Μηλιώνη, Φ.Α. 2011. Πολιτικές για την κρατούμενη και αποφυλακισμένη γυναίκα. Παραδείγματα από τη διεθνή πρακτική. Σε: Ευ. Φασούλα, Φ. Μηλιώνη (Επιμ.), *Κοινωνία, Έγκλημα, Εθελοντισμός. Το παράδειγμα της επανένταξης: Επάνοδος*, 365.

Μητροσύλη, Μ., Φρονίμου, Έ. 2008. *Οικογενειακή, κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη ειδικών ομάδων πληθυσμού. Η περίπτωση των γυναικών κρατουμένων*, 59.

Μοσχοπούλου, Α. 2018. «Αποδιοπομπαίος τράγος», στο Σπινέλλη, Κ.Δ., Κουράκης, Ν.Ε. & Κρανιδιώτη, Μ.Π., *Λεξικό εγκληματολογίας*, (σ.86-88), Εκδ. Τόπος, Αθήνα.

Μπαμπασίκας, Κ. 2015. Η επίδραση του τύπου φυλακής και της έδρας ελέγχου στις αντιλήψεις περί σωφρονισμού και προσωπικής βελτίωσης των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές. *Α΄ Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Ψυχολογίας ΑΠΘ*.

Μπουγάδη, Σ. 2010. Οι σύγχρονες τάσεις του εγκλεισμού: Από το αναμορφωτικό ιδεώδες της δεκαετίας του '70 στη σημερινή εξόντωση του παραβατικού πληθυσμού, *Ποινικό Δίκαιο & Εγκληματολογία*, τεύχος 2ο, διαθέσιμο στο:

https://www.academia.edu/910150/%CE%A3%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%82_%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5

Νικολόπουλου, Γ. Π. 1993-1995. Φυλακή και τοπική κοινωνία. *Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας*, τ. 11-16.

Παύλου, Σ., & Γούνη, Μ. (2003). Αρχαίες φυλακές. *Ελευθεροτυπία*, Ιστορικά, 214, σελ. 6-12.

Πετρουνάκος, Π. 1936. Αι Φυλακαί μας και η Δικαιοσύνη μας. Αθήναι : Αγγ. Κλεισιούνη.

Πιτσελά, Α. 2016. Γυναίκες στις Ελληνικές Φυλακές. *Περιέχεται στον συλλογικό τόμο/βιβλίο: Εγκληματολογία και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης. Τιμητικό Τόμο για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη*, 2431-2467.

Πιτσελά, Α. 2013. *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων*, 413.

Πιτσελά, Α. 2007. Έκταση, φύση και εξέλιξη της εγκληματικότητας των ναρκωτικών στην Ελλάδα. Αφιέρωμα στην Πελαγία Γέσιου-Φαλτσή. *Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Νομικής της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών. Τ. II*.

Σεμερτζίδου, Ε., 2020. *ΦΥΛΑΚΕΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://repositoryasklepiao.ekt.gr/asklepius/bitstream/11642/326/1/Semerzidou1.pdf>

Σπινέλλη, Κ.Δ. 2003. Καταστήματα κράτησης στην Ελλάδα του 2002. Σε: Α. Μαγγανά (Επιμ.), Δικαιώματα του Ανθρώπου. Έγκλημα – Αντεγκληματική Πολιτική. *Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου. Τ. Β΄*.

Συγκολλίτου, Ε. 1997. *Περιβαλλοντική ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης CM/Rec. 2012. «*Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για το σωφρονιστικό προσωπικό*» (European Code of Ethics for Prison Staff)

Συστάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1469/2000 για τις μητέρες και τα μωρά στις φυλακές.

Σχίζας, Π. 2013. *Αγροτικές φυλακές*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Τζαννετάκη, Τ. 2016. «Παθολογία του ισχύοντος συστήματος ποινών του Ποινικού Κώδικα. Σκέψεις και προτάσεις για μια εκ βάθρων αναθεώρησή του στο πλαίσιο του σχεδίου του νέου Ποινικού Κώδικα», ΠοινΧρ ΝΣΤ', σελ.590-594.

Τζαννετάκη, Τ. 2019. Το σωφρονιστικό σύστημα και το νέο σύστημα ποινών του ΠΚ: η προσπάθεια για την επίτευξη μιας υγιούς σχέσης, ΠοινΧρ 6/2019, σ. 409-423.

Τουρλεντέ, Ν. 2004. *Παραβατικότητα, Φυλακές, Ψυχική Υγεία προς μια ολιστική προσέγγιση.* [Ηλεκτρονικό] Available at:
http://kratoumenoi.blogspot.com/2010/02/blog-post_2218.html

Τσαλίκोगλου, Φ. 1989. *Μυθολογίες βίας και καταστολής.* Αθήνα: Παπαζήση.

Τυπάλδος, Ι. 1873. «Συνδρομή προς μεταρρύθμισιν των φυλακών», αναδημοσίευση στο περιοδ. «Σωφρονιστική Επιθεώρησις», 1949, τευχ. 4, σελ. 27-29.

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων 2016. *Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων.* Αθήνα: Υ.Δ.Δ.Α.Δ.

Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: *Καταστήματα Κράτησης, 2021. Καταστήματα κράτησης.* ΑΘΗΝΑ: Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Καταστήματα Κράτησης.

Φρονίμου, Έ. 2000. Γυναίκα και φυλακή: Όψεις της ελληνικής πραγματικότητας. Σε: Η. Δασκαλάκη, κ.ά. (Επιμ.), *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα.* Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη.

Φυτράκης, Ε. 2004. Τα δικαιώματα του ανθρώπου στην ποινική δίκη: Από τον εξανθρωπισμό στον «εκσυγχρονισμό». *Ποινική Δικαιοσύνη*, 10, 1171-1179.

Χαίδου, Α., 2002. *Το Σωφρονιστικό Σύστημα: Ζητήματα Θεωρίας και Πρακτικής.* ΑΘΗΝΑ: Νομική Βιβλιοθήκη.

Διαδικτυακές Πηγές

Ελληνική Στατιστική Αρχή: <https://www.statistics.gr/el/home>

ΕΛΣΤΑΤ 2016. Πληθυσμός και κοινωνικές συνθήκες, *Ποινική Δικαιοσύνη*, (<http://www.statistics.gr/el/statistics/pop>).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, CPT/Inf (2011) 10: *Δημόσια Δήλωση σχετικά με την Ελλάδα, Στρασβούργο*, διαθέσιμη σε: <https://rm.coe.int/1680696607>

Κουλούρης, Ν. 2016. «Ζωτικός χώρος» ανά κρατούμενο στις Φυλακές, *Εγκληματολόγοι* 3, Μάρτιος 2016: διαθέσιμο στο: <https://drive.google.com/file/d/0Bw61lx-fCSKFMGRoeVByU2ppUTQ/view>

Κουλούρης, Ν. 2020. Υπερπληθυσμός των φυλακών: Η ανισοκατανομή ενός παλιρροϊκού φαινομένου, *The art of Crime* 8, διαθέσιμο στο: <https://theartofcrime.gr/%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%cf%80%ce%bb%ce%b7%ce%b8%cf%85%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%84%cf%89%ce%bd>

Λαμπρόπουλου, Ε. 2017. Εξελιζεις της εγκληματικότητας, του πληθυσμού των κρατουμένων και το κόστος των ελληνικών φυλακών, Νοέμβριος 2017, *The art of crime* 3, διαθέσιμο στο: <https://theartofcrime.gr/%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B E%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82>

Ν. 1851/1989, «Κώδικας Βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων», διαθέσιμος σε: <https://www.ministryofjustice.gr/wpcontent/uploads/2019/10/%CE%9A%CF%8E%C E%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B>

Νόμος 2408/1996 - ΦΕΚ 104/Α/4-6-1996 :Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-2408-1996.html>

Νόμος 2776/1999 - ΦΕΚ 291/Α/24-12-1999, Σωφρονιστικός Κώδικας: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-2776-1999.html>

Νόμος 3500/2006 - ΦΕΚ 232/Α/24-10-2006: Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις, στο <https://www.enomothesia.gr/oikogeneia/n-3500-2006.html>

Νόμος 4322/2015 : Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ τύπου και άλλες διατάξεις, διαθέσιμος σε: <https://www.enomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-4322-2015.html> και αιτιολογική έκθεση: https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/19bNomos_AITIOLOGIKI-EKTHESI-N_4322-1.pdf

Νόμος 4411/2016 - ΦΕΚ 142/Α/3-8-2016: Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο και του Προσθέτου Πρωτοκόλλου της, σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης, που διαπράττονται μέσω Συστημάτων Υπολογιστών: <https://www.e-nomothesia.gr/katnomothesia-genikou-endiapherontos/nomos-4411-2016.html>

Νόμος 4489/2017 - ΦΕΚ 140/Α/21-9-2017: Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις ποινικές υποθέσεις - Εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/41/ΕΕ και άλλες διατάξεις. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/nomos-44892017-fek-140a-21-9-2017.html>

Νόμος 4571/2018 - ΦΕΚ 186/Α/30-10-2018: Επείγουσες ρυθμίσεις για την υποβολή δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης και άλλες διατάξεις. <https://www.enomothesia.gr/kat-pothen-eskhes/nomos-4571-2018-phkek-186a-30-10-2018.html>

Νόμος 4619/2019 - ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019: Κύρωση του Ποινικού Κώδικα. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikies-nomothesias/nomos-4619-2019-phkek-95a-11-6-2019.html> και Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού

Κώδικα», διαθέσιμο σε: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>

Τζαννετάκη, Τ. 2016. «*Η Στρατηγική Έμμεσης Μείωσης των Ποινών: Η εξάντληση των ορίων της και η ανάγκη αλλαγής παραδείγματος*», διαθέσιμο στο: <https://theartofcrime.gr/%CE%B7%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE>

Τσουνάκου-Ρουσιά, Ε. 2017. Οι ελληνικές φυλακές ως πεδίο παραβίασης του α.3 της ΕΣΔΑ, τεύχος 2, Μάιος 2017, TheArtofCrime, διαθέσιμο σε: <https://theartofcrime.gr/%CE%BF%CE%B9>

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, «*Αντεγκληματική Πολιτική. Παρόν και μέλλον*», Ιούνιος 2017, σελ. 23, διαθέσιμο στο:

<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=7GKtmRRHUw%3D&tabid=577>

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, «*Στρατηγικό σχέδιο για το Σωφρονιστικό Σύστημα 2018-2020*» διαθέσιμο στο:

<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=ayLLhES531Q%3d&tabid=492>

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Στατιστικός πίνακας κρατουμένων της 1ης και 16ης εκάστου μηνός του έτους 2017, Β' Εξάμηνο (<http://www.ministryofjustice.gr/>).

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, πίνακας Χωρητικότητα Καταστημάτων Κράτησης , διαθέσιμο στη: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής - Υπ. Προστασίας του Πολίτη (minocp.gov.gr)

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Γενική Γραμματεία, Αντεγκληματικής Πολιτικής, στατιστικά στοιχεία κρατουμένων, Στατιστικός Πίνακας Κρατουμένων – Ποινών κατά την 1η Ιανουαρίου εκάστου έτους (2015-2020) (minocp.gov.gr)

World Prison Population List, RoyWalmsley, twelfth edition, *International Center for prison Studies*, Word Prison Brief, διαθέσιμο στο: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf